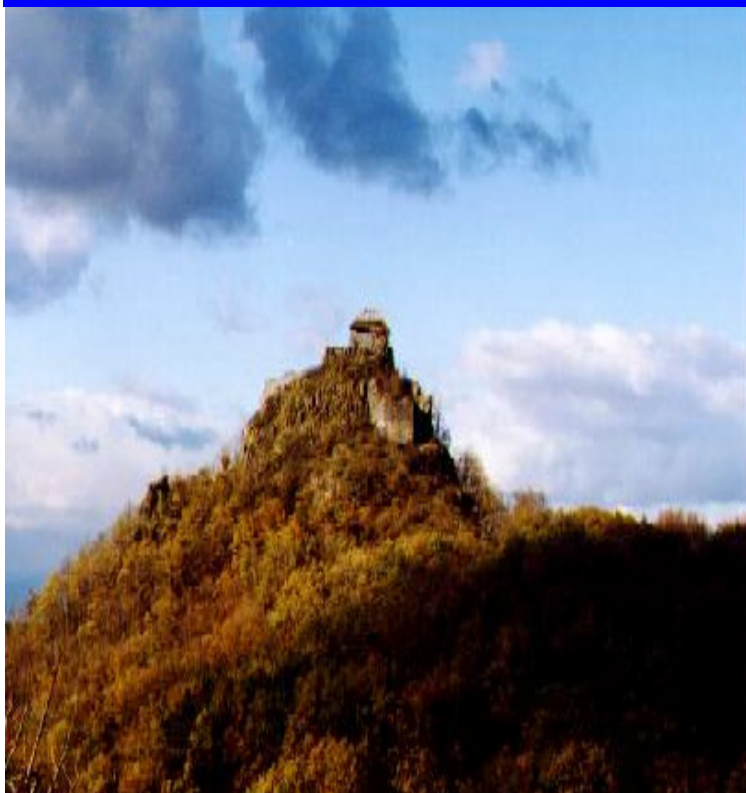

ÉLETEM REGÉNYE 5. A Forint születése

Finta Kata

A címlapon: Salgó vára látható

ÉLETEM REGÉNYE

5. fejezet

A Forint születése

*

Bevezető

1946. július 5-én jelentkeztem munkára a Rimamurány-Salgótarjáni Acélművekhez. A gyártelep óriási helyet foglal el, végigmenni egy jó gyalogtúrát jelentene. A gyártelep több üzembrészből áll, legnagyobb éppen az, ahová engem fölvettek, azon kívüli sok munkást foglalkoztat az Öntöde, a Sodrony- és a Szöggyár, de nem sorolom, valamennyi a háború sebeitől lerobbant állapotba került, melynek nyomait mostanáig nem tüntették el. Ezekben dolgoznak a munkások, mindegyikben külön irodarészleg is található.

Ahol eddig laktam, onnan, a Ferences atyák templomától vezet az út egyenesen a gyár kapujához, amelynek mindkét oldalán fasor- és járda vezet végig. A gyárban dolgozó tisztviselők és más alkalmazottak által lakott kertes házak jó benyomást keltenek a járó-kelőkben. A gyárkapu előtt már csak jobbra és balra vezet egy-egy keskeny utca. A kapun belül jobbra látható a gyár nagyirodája, vagyis az igazgatóság épülete – irodákkal, külsőleg jó állapota miatt ellentétben áll a belső üzemi csarnokok lerobbant látványával, amelyek még abban az időben a háború nyomait magukon viselték.

Engem a Gazdasági Szerszámgyár üzemében, irodai munka végzésére alkalmaztak. A fizikai munkások három műszakváltásban dolgoztak, az irodai dolgozók munkaideje hetenként hat napon át, reggel héttől délután háromig, szombaton délután egy óráig tartott.

A mi üzemünk nagycsarnoka nem messze, a kaputól keresztben terpeszkedik, azon belül vékony fallal elválasztva az irodák helyezkednek el.

A bejáratról jobbra alakították ki az üzemmérnök szobáját, mellette egy beosztott mérnök hivatali szobáját, bal felől sorakozott a többi – zsúfolt, rosszul megvilágított, szerényen berendezett iroda – a beosztott alkalmazottak részére, vala-

mennyi üvegfallal elválasztva egymástól. Itt töltöttem el fiatal-ságomból több mint négy évet.

Életem regényét a korabeli naplóim alapján, 2002. évben állítottam össze.

Interneten való megjelenítésre folyamatosan készítem elő.

A szerző

Acélgyárban

Salgótarján, 1946. július 8. hétfő

ELSŐ NAPOM péntek volt a gyárban, ma már úgy érzem, kezdem megszokni az embereket és a környezetet. Ha ugyan meg lehet barátkozni a rendetlenséggel, a szerény irodai elhelyezéssel és a sok ismeretlen emberrel körülöttem.

Új munkahelyemen naponta korán, reggel hétkor kezdtünk és délután háromig tartott a munkaidő. Ma ebéd után elengedtek az irodából arra az időre, amíg a bányánál kijelentkezem.

Délután a nagyfőnök sok levelet diktált gyorsírásba. Holnapra éppen elég dolgom lesz ezekkel, amíg írógépen átteszem.

Este a szomszédomban lakó Gizivel kimentem az állomásra, mivel Péter atya ma érkezik vissza Szentkútról. Késett a vonat, ezért amíg bejött, sétáltunk és beszélgettünk. Mikor a szerelvény beállt, Péter atyát sehol nem láttuk. Talán a másik oldalon szállt le? Csalódottan ballagtunk hazafelé, mivel szerettem volna vele találkozni; tudtára akartam adni, miért nem mehettem el újra Szentkútra. Biztosan megérti, hogy az új munkahelyemről nem lett volna helyes elkérni magam.

Út közben elmondtam Gizinek, biztosan azért maradt tovább, mivel jól érzi magát ott a gyönyörű helyen, szeret járkalni az erdőben, és tiszta levegőt szívni a tarjáni förtelmesen szennyezett levegő után. Emlékszem, amikor Szentkúton, a kilátónál kövekből raktuk ki a keresztet, úgy nevetett, szinte sugárzott belőle a jókedv, ő is hordta, dobálta a köveket, mint egy játékos gyermek. Mi is jól éreztük magunkat, én is vidámnak, könnyűnek éreztem magam.

Itt a mindennapi kenyérért való küzdelem szörnyű nehéz! Én sem saját magam nyomorúságáért búsulok, hanem azért, mert mindenütt éhséget, szegénységet látok magam körül. Persze, nálam is gyakran előfordul – már egészen megszoktam –, mint például ma reggelis, hogy egy darabka száraz kenyeret

vittem magammal, meg néhány kis almát, amit tegnap kaptam Miklós bácsitól. Ebédre egy kis darab puliszkát kaptunk, amit sosem szerettem, ezért éhesen keltem fel az asztaltól. Panaszkodjam? Kinek? Miért? Csak a Jóisten tudja, miért adatott nekünk mindez. Lehet, hogy csupán ennyit érdemelünk, mert nem úgy viselkedünk egymással szemben, ahogyan kellene.

Este megérkezett Öcskös. Legjobbkor, mert élelmiszer utánpótlást hozott, sok zöldséget küldtek szüleim a kertjükből.

Katolikus Akadémia

Salgótarján, 1946. július 10. szerda

ALIG EGY ÉVE annak, hogy véget ért a háború, családunk állandóan nagy gondokkal küzd, de hiába nehéz az élet, mégis akadnak szép napok, amikor az ember látja, hogy körülötte az utcák fái nyílnak a virágok, bódító illatuk megdobogtatja a szívemet. Alaposan be kell osztani az időmet. Ugyanis ma nyílt meg a Katolikus Akadémia. De arról még nem számoltam be, hogy néhány hete kóruspróba után a kar vezetője bemutatta nekem dr. K Lajos gimnáziumi tanárt, utána magunkra hagyott azzal, hogy siet valahová, de itt nyugodtan megbeszélhetjük, amiért összehozott bennünket egymással.

Leültünk a kisasztalka mellé, és a tanár, aki egyben a gimnázium cserkészcsapat parancsnoka, elmondta nekem, hogy katolikus akadémia nyílik a városban, ahol országos hírű egyetemi tanárok és magas tisztséget betöltő egyházi személyek tartanak majd előadásokat, és az ott elhangzottakat szeretnék megörökíteni. Valakitől hallotta, hogy én kitűnő gyorsíró vagyok, arra ezért kér, írjam le a beszédeket gyorsírással.

Kissé elgondolkoztam: mi a humán tárgyak mellett gyakorlati tantárgyakat, – köztük gyorsírást is – tanultunk, amiben én valóban jeleskedtem, ezért biztosan megbirkózom a feladattal, és az eddigieknél is nagyobb gyakorlatra tehetek szert. Az esti órákban tartják az összejöveteleket, és a gyorsírás áttételénél szakmai segítséget nyújtanak. Igaz, eléggé elfoglal a munkám,

de az estéimet szabaddá tudom tenni. Tetszett nekem az is, hogy ilyen környezetben biztosan sok értékes előadást hallok majd, legalább az elszenvedett fásult hónapok után az agyam is csiszolódhat, végül igaz – de csak magamnak – azt is bevallottam, hogy a nagyon megnyerő jóvágású férfinak finom modorával, kellemes hangjával sikerült elérnie, hogy elvállaltam.

Nos, ma este kezdődött – hetenként két estén folytatódik majd – az előadás-sorozat. Egyetemi tanárok, írók, a város nagy tudású, felkészült szakemberei is, mindig más témában adják át ismereteiket a hallgatóságnak.

A hatalmas teremben megjelent a város színe-java, zömmel értelmiségi körökből; de nem maradtak távol a fiatalok sem, tekintve, hogy több középiskola működik a városban. Persze, megjelent K, Lajos, valóban nem mindennapi jelenség: magas, sportos alkatával, dús fekete hajával, meleg barna szemeivel azt hiszem, sok nőnek megdobogtatja a szívét. Persze, *nem rólam volna szó, gondoltam magamban*, én komoly nőnek érzem magam, nem lehet engem könnyen levenni a lábamról.

Sokáig tartott az előadás, kilenc óra is lehetett, amikor letettem kezemből a lantot, akarom mondani: az asztalomon sorakozó ceruzákat összeszedhettem és becsuktam a majdnem teleírt gyorsíró füzetemet, amiről szerencsére nem nekem kell gondoskodnom az íráshoz.

Az előadást követően **Pityu bátyám várakozott rám** az előtérben, megkértem jöjjön elém, mert nem szeretek este egyedül mászkálni. Igaz, a tanár úr is megígérte, ha nem tudsz elém jönni, akkor gondoskodik arról, hogy ő vagy másvalaki hazakísérjen.

Hazafelé sétálva megjegyezte, hogy valóban jól megszerkesztett, értékes beszédet hallgatott, mivel ő is végig jelen volt a teremben.

Este otthon gyorsan lefekvéshez készülődtem, mivel másnap korán kell felkelnem.

A főnök

Salgótarján, 1946. július 13. szombat

Milyenek az emberek? – Már kezdem megszokni a körülöttem dolgozókat az irodában. De a főnök! Lehet, igaz lesz, amit rebesgettek róla? Azt üzenté nekem, hogy ma este hat órára menjek be az irodába. Mondhatom, jókor szólt, ma éppen énekpróba lenne hét órakor. Itt a munkaidő reggel héttől félháromig tart, nem örülök a különórának! Vettem a bátorságot, bementem hozzá és mondtam, hogy nekem nem alkalmas az időpont.

– Miért? Hová akar menni? – kérdezte megütközve, hogy én neki ellentmondani merészkedem – mintha köze volna hozzá – *gondoltam magamban*, hogy mivel töltöm a szabadidőmet!

– Énekkari próbám van – válaszoltam nyugodt hangon –, ezért ha be is jövök, legkésőbb félhétkor el kell mennem.

– Mi fontosabb magának, az énekkar, vagy a gyár? – kérdezte kis csend után, de látszott, hogy visszafojtja a dühét.

– Nem erről van szó – feleltem a kérdésére, csak az időpont nem felel meg nekem. Láttam rajta, hogy majd' szétveti a harag, kis csend után válaszolt: – Nekem olyan beosztott a jó, aki akkor áll rendelkezésemre, amikor nekem megfelel!

Végül mégis beleegyezett, hogy elmehetek a kért időben.

Vasárnap egész napos kiránduláson vettem részt a kórossal, Zagyvapálfalvára mentünk. Kellemesen emlékezem vissza erre a napra. Délelőtt énekelünk a misén, a délutáni majálison nagyon jó zene mellett mulattunk, ami keringővel kezdődött. Eleinte csak a zene szólt, senki se táncolt. Aztán meghajol

előttem Mákos, kórusunk egyik tagja, akivel a „fű-parkett” ellenére is, igazán jól keringőztem. Egy-két pár hamarosan követett bennünket, de a többiek nem táncoltak.

Tenyérjósítás

Salgótarján, 1946. július 15. hétfő

Munkaidő után Pityuval Csiszér Évát látogattuk meg, aki érdeklődéssel kezdte vizsgálni a kezem, majd a tenyeremet. Azt mondta, a tenyérből ki tudja olvasni a jellemet, sőt, a jövőre vonatkozóan is következtetni tud. Való igaz, hogy a kéz vonásaiból sok minden kiolvasható. Persze ha valaki ért hozzá, benne van a múltunk, a jövőnk. Engem is mindig foglalkozott ez a téma.

Első kijelentése kicsit megdöbbenett: azt mondta: – Nem vagy hű a szerelemben, mert három komoly szerelemvonal látható a tenyereden. A mostani nagyon mély.

Csodálkoztam: – Hogy-hogy három? Lehetséges, hogy én még ezután is tudnék szerelmes lenni, miután olyan csalódás ért, hogy diákkori szerelmemről mai napig nem tudok lemondani.

– Nehezen fogod elérni céljaidat – folytatta. – Az életvonalad szép egyenes ívet mutat, nincs benne megszakítás, de valamilyen szomorúság végigkísér, ami máris folyamatban van. A szív-vonal nem teljesen sima, ami betegséget jelenthet, érthető alatta kedélybetegség, lelki megrázkódtatás is.

Ez igaz. Utána azt mondja, félig tréfásan: – Nem bíznék rád komoly titkot!

– Miért? – kérdeztem csodálkozva. – Én mindig azt hittem magamról, hogy megbízható és titoktartó vagyok.

Megmagyarázta. – Azért, mert nyílt és őszinte vagy, nem tudsz hazudni, így a titkot se tudod megőrizni úgy, hogy ne látszódjék meg rajtad.

Annyi igaz belőle, ha valamire rákérdeznek, és én azt nem akarom őszintén feltárni, lerí rólam, hogy valamit rejtegetek.

Hazudni végképp nem tudok, még kertelni sem. Arcom azonnal kipirul, zavarba jövök, sőt, beleizzadok.

– Borzasztó érzékeny vagy. Nagy csalódások érnek, mert hiszel az emberekben, elhiszed, amit mondanak. Semmi üzleti érzéked nincs. Igazságérzeted miatt nem tudsz magadnak előnyökre szert tenni.

– De milyen igaz, úton-útfélen, piacon, mindenütt becsapnak. Legtöbbször nem is szólok érte. Talán ez hiba? Legközelebb nem hagyom magam átverni!

– Öntudatos vagy, és nagyon él benned a család utáni vágy. Szereted a társaságot.

– Első kérdés valóban igaz, de a másodiknál azért kérdéses, hogy milyen társaságról van szó. Csak a kellemes, kulturált emberek társaságában érzem jól magam, a primitív, darabos embereket inkább csak elkerülni szeretem.

– Nyolc gyereked lesz! – mondta végül, de amikor látta, hogy megdöbbenek, gyorsan hozzátette: – Úgy értsd, hogy lehetséges volna, ha te is úgy akarnád.

– Ez teljesen hihetetlen! El se tudom magam képzelni magam egy óvodáscsoportnyi rosszalkodó kis nebuló között.

Mindazt, amit hallottam, érdekes számomra. Azt még hozzátette, hogy még sok mindent kiolvashatna a tenyeremből, de elég régen olvasta a könyvet, nem emlékszik mindenre, újra át kellene tanulmányoznia. Olyanokról nem akar beszélni, amiről nincs megbizonyosodva. Én is szeretném elkérni tőle a könyvet, szívesen átnézném. Nekem is volt egy könyvecském, a címe: „*Amit a kéz beszél*”, mivel korábban foglalkoztam ezzel a témával.

Éva a kézírásból is tud olvasni, a jellemre következtetni, erre majd máskor kerítünk sort.

Akadémiai előadások

Salgótarján, 1946. július 16. kedd

Dél előtt az üzemi irodán, délutánonként pedig a nagyirodán dolgozom. Az üzemben igyekeztem megismerkedni a környezettel, az emberekkel; már jól érzem magam, csak a főnökömmel nem vagyok kibékülve...

Otthon ebéd után olvastam, közben úgy elnyomott az álom, hogy nem ébredtem föl időben. Sietve készülődtem, mert Lajossal megegyeztünk abban, hogy a múlt heti előadások jegyzetét ma át kell tennünk.

Máris csengetnek. Lajos, a fess fiatal tanár áll az ajtóban. Azt hitte, megfeledeztem ígéretemről. Bátyám itthon, aranyakkal foglalkozott, kicsit beszélgettünk, aztán elindultunk hozzájuk, mert náluk, saját írógépén fogunk dolgozni.

Szépen berendezett lakásuk dolgozószobájában helyezkedtünk el, mindjárt nekifogtunk a munkának. Együtt dolgozzuk át a leírt anyagot: én a gyorsírási-jegyzetet olvasom, Lajos átgondolva, gépbe diktálja a hűgának. Erika pedig kis asztalkára helyezett gépen írta a szakszerűen megfogalmazott mondatokat. Már annyira benne vagyunk, hogy egészen jól haladunk vele.

Mamája finom almás-pitével kedveskedett a szorgos társaságnak, ezért rövid pihenőt tartottunk, utána folytattuk a munkát.

Tíz óra ütött a nagy falióra, mire befejeztük a hosszú beszédek áttételét. Mikor végeztünk, még rövid ideig beszélgettünk; Lajos érdeklődött az otthoniak, és az új munkahelyem iránt. Utána hazakísért. Otthon megvárta, amíg bátyám ajtót nyit, csak azután búcsúzott el mindkettőnkől.

Este végiggondolva a hosszúra nyúlt napot, úgy éreztem, jó, hogy elvállaltam ezt a munkát. Kedvemre való, még egyszer átgondolhatjuk a hallott beszédeket, s azon túl, nagyon jó alkalom nekem a gyakorlásra. Már elmúlt tizenegy óra, mire

ágyba kerültem. Rövid az éjszaka, mert reggel félhatkor csörög az óra.

1946. július 21. vasárnap

Gyorsan telnek a napok. E héten bátyámmal kétszer mentem strandra. Már azt hittem, hogy elfelejtettem úszni, de jól megy. Ma is oda készültünk, de szerencsére borús az idő, így nem fáj a szívem a víz után. Ugyanis megbeszéltük, hogy folytatjuk a beszédek áttételét. Már nagy gyakorlatra tettünk szert, és jól összehangoljuk a feladatot. Annyiban változott a munka menete, hogy én olvasom a szöveget, Lajos pedig rögtön gépbe írja, mivel a húgának más dolga akadt. Közbe-közbe jókat nevetünk. Tegnap például azon a részen, ahol a felszólalások, és a kérdések szerepelnek.

– Nem maga írta ezt a kérdést Katóka? – kérdezte tőlem, miközben felém fordult. – Ugyanis írásban leadott kérdésekre válaszoltak az előadók.

– Én, miért éppen én kérdezném, mivel éppen a papi nőtlenségről volt szó az előadás után? Már nem emlékszem rá, ki kérdezte, de tény, hogy ez a téma gyakran fölvetődik.

– Gyakori téma, – és őszintén mondta – még köztünk is sokszor előfordul. Majd hozzátette: – Bizony nem könnyű dolog valakinek 20-25 éves korában egész életre szólóan elköteleznie magát ilyen fontos kérdésben.

– És akkor valaki dönthet-e egész élete fölött, ha valaki abban az életkorban megházasodik? – kérdeztem vissza. Ugyanis komoly gondolkodású ember előtt világos: a házasságot is, a papi hivatást is egy életre szólóan választják. Ha valaki az egyiknél teheti ebben a korban, akkor a másiknál miért ne lehetne? Sőt, szerintem a papokat már úgy nevelik – legtöbbször középiskolás koruktól kezdve – hogy korábban érnek meg a nagy elhatározásra, mint a többi fiatal.

Később, amikor befejeztük a munkát, szó esett az emberi kézjegyekről, mivel őt is foglalkoztatja ez a téma. Elmondtam, miket mondott nekem Csiszér Éva a napokban.

Neki is van ilyen grafológia tárgyú könyve, elővette és nézegettük.

– Keze sok jót mutat – jegyezte meg Lajos, amíg figyelte a tenyeremet.

– Ha ez így van, nem az én érdmem, adottság, Isten ajándéka.

– Az életvonal és a fejjvonal elég távol esik egymástól, ami apróbb hibák mellett sok pozitívumot jelez. Azután a könyvből olvasta fel – vizsgálva a tenyeremet (pontosan idézem):

„Heves, impulzív elhatározás, elsietése a dolgoknak, nagy vállalkozási kedv, erősen túlzott önbizalom, merész elhatározások jellemzik, esetleg a meggondolatlanságig.”

Eddig nem valami jó, – gondoltam magamban, majd így folytatta:

„Ilyen ember nem hatalmaskodó, nehezen befolyásolható (nőnél nehezen hódítható), sőt, az illető mindig hajlamos bizonyos tartózkodó viselkedésre, baráti közeledés távoltartására, amint abban bizalmaskodást, udvarlást vagy szerelmi közeledést, befonni akarást vél felfedezni.

A szellemi fejlődése már bizonyos befejeződött kialakulást mutat. Az illető már bizonyos fokig függetleníteni tudja magát az erotikától, az ösztönös elfogultságtól. Az ilyen különvált élet-fejvonalú emberek az életben mindig boldogulnak, és előbb-utóbb célhoz jutnak.”

Utána a könyvben intim rész következett, ezért sietve összecaptam a kötetet, nem akartam, hogy ezután tovább vizsgálja a tenyeremet, mert nem tudhattam, rám is vonatkozik-e?

Viszont kíváncsi voltam a folytatásra, ezért kölcsönkértem tőle a könyvet, hogy otthon egyedül böngésszem tovább.

Sokáig tartott a munka, némi szórakozással, utána természetesen ma is hazakísért. Lassan sétálva ballagtunk hazafelé a néptelen utcákon, élveztük a tavaszi este nyugalját, egymás közelségét. Mikor megérkeztünk, azzal adott át bátyámnak: – Épségben hazahoztam a húgodat.

Hétfőn az énekpróbán megállapítottuk, hogy nincs minden rendben a kórus körül, ugyanis lemondták az augusztus 4-i szereplésünket. Úgy néz ki, csak a nagyszabású világi szerepléseket engedélyezik, ami eléggé nyomott hangulatot hagyott bennünk.

Kedden. – Ez a nap elég rosszul alakult számomra. Főnököm – mielőtt szabadságra megy – mondhatom, „kellemes” emlékről gondoskodott. Észrevette, hogy délutánonként nem szívesen megyek vissza a gyárba, ezért igyekszik egyre tovább elhúzni a munkaidőmet. Még négy órakor is az irodában voltam. De ez sem elég, visszahívott egy dátum kiigazítása miatt, pedig biztos voltam benne, hogy úgy diktálta nekem, ahogyan leírtam. Itthon keseregtem, mennyire kihasználják az embert.

Természetbeni járandóságként havonta 75 db cigaretta (ami igen jól jött csere-kereskedelemhez, időnként azzal fizettünk), vagy 1 kg só jár a fizetésünk mellé. A kollégák között miatta vita támadt.

Otthon már az étel sem esett jól, olyan későn kerültem haza. Elmosogattam, s lepihentem. Aztán fél kilenckor ébredtem arra, hogy éhes vagyok, mert ma alig ettem valamit.

1946. július 28. vasárnap

Beesteledett, nemrég érkeztem haza Szentkútrol, Gyugyi bátyámért imádkoztam. Azért könyörögtem Istenhez, segítse őt mielőbb hazajönni. Milyen öröm volna mindnyájunknak, végre anyukám is megnyugodna. Most vonattal menünk, nem bírtam volna a gyaloglást. Többször éreztem már rosszullétet; legyengültem. Azt hiszem, nemcsak a fizikai közérzetemmel lehet baj, lelkieg is kimerültem.

Hazajövet nem találtam otthon Pityut. Olyan egyedül, árvának és elhagyottnak éreztem magam a nagy hodályban.

Kedd. – Tegnap betegcédulát kértem az irodában, mivel meglehetősen rosszul érzem magam. Ma már kicsit jobban vagyok, azonban itthon maradtam pihenni.

Ennek ellenére délután megint írtuk a beszédeket. Érdekes megfigyeléseim vannak. Csodálattal figyelem ezt az embert, nagy tudású, intelligens volta mellett a megjelenése sem mindennapi. Ezzel a külsővel színésznek is mehetett volna. Ő is fiatal. Azon gondolkoztam, hogy benne felébred-e a másik nem iránti vonzalom, fellobban-e benne a szerelem lángja? Milyen érzéseket élhet át, mennyi küzdelemmel, mennyi önmegtagadással telhetnek mindennapjai? Ahogyan ő is kifejezte a napokban: nem egyszer önmagukat, legbensőbb énjüket kell megtagadniuk, ami a legnehezebb a hivatásuknál.

A kóruspróba után a bányairodába siettem. Olyan kedvesen fogadtak a lányok, meg a kislányok is. Észrevették és megjegyezték, hogy nagyon lefogytam.

Együtt indultam hazafelé Csiszér Évával. Arról panaszkodott, hogy fásultnak érzi magát. Próbáltam vigasztalni, de nem nagy sikerrel, hisz' én is rászorulnék. De kinek panaszkodjam? Ki értene meg? Ezt a nagy hajszát, amiben élek, előbb-utóbb megsínylem majd, tudom. De mit tehetek?

Most még „csak” az érthetetlen idegességben nyilvánul meg nálam. Azon tűnődtem: én – ideges lennék? Ki érti ezt? Érdekes. Ez nálam sírás formájában jelentkezik. Minden érzékelhető ok nélkül könnybe lábad a szemem, és keservesen tudnék zokogni minden apróságon is. Már az egész életem érthetetlen előtttem: – a cél – irány – honnan – hová – miért? Miért... És nem értem, semmit sem értek! Néha, amikor hazaérek egy nehéz nap után, leroskadok a heverőre és csak sírok és sírok... Egy hangos szótól, kis zajtól összerezzenek, megijedek. Félek. Eszembe jutott az intő szó, amit házifőnök atya mondott egy alkalommal. – Ebben a korban nagyon kell vigyázni az egészségre, még valami betegséget szedhet össze. Valóban, a többkilós fogyás sem tett jót az egészségemnek. Ilyenkor félek, megijedek. Nem, nem akarok beteg lenni! Élni akarok, szép életet akarok magamnak! Egy barátságos, meleg otthont! Elhatároztam, hogy betegszabadságot kérek. Szükségem van

rá. Nem mehet így napról-napra, hogy nincs megállás, csak a robot, a munka – és a gyenge, nem kielégítő táplálkozás, nyilván nem vezethet jóra.

A FORINT születése

Salgótarján, 1946. augusztus 1. csütörtök

NAGY FELHAJTÁS mindenütt, tervek, remények. Mi lesz a vége? Hoz-e eredményt, valamit, amit mindnyájan annyira várunk? Ha többet nem, legalább annyit, hogy nem kell naponta az árfolyamnál azt a rengeteg nullát számolnunk!

Végre, valakinek eszébe jutott, hogy meg kell szüntetni a már csillagászati számokkal nyomtatott bankókat, aminek naponta más volt az értéke, nem is tudom, hogy tudták kiszámolni. Megszoktuk, hogy előbb ezresekben, aztán milliókban, nemsokára milliárdokban, sőt billiókban számoljunk! Reggelenként, vásárlás előtt mindig meg kellett tudakolni a bankban, hány nullával kell aznap számolnunk. Sokáig számolgattunk, de sose stimmelt. Már mindenki kezdett beleőrülni a számolásba, hiába voltunk tele ezresekkel-milliókkal-billiókkal vagy a végefelé millpengőkkel! Semmit sem ért a rengeteg pénz, talán annyit sem, amiért előállították.

Már éppen ideje, hogy valaki kitalálja, hogy a régen sokat ért Pengőt megváltoztassák, s a pénz értéke valóban érjen valamit. Valamikor még fillérekben is jóllakhatott valaki, most már el is felejtettük, milyen az apró fém pénz. Marosvásárhelyen, az iskolában 3 fillérért kaptunk egy finom békebeli kiflit. Hol vannak már azok az idők...

Most aztán bejött a fémből készült Forint, mindenki csodálkozva tekintett rá, hogy hová lett az a sok nulla? Most egyetlen szám ékeskedett rajta, mégis többet jelentett, mint a soknullás papírpénz, mert megvolt az értéke! S milyen különösnek tűnt, ha a szám után nulla is állt, az már igen nagy

pénznek számított, akinek tulajdonában volt, az szinte gazdagnak érezte magát.

Mindenki örült az új pénznek, az első fizetés óriási meglepetést hozott, úgy éreztük, hogy van értelme annak, hogy egész nap dolgozunk, gürcölünk a munkahelyünkön. Mindenki föllélegzett, mintha lidércálomból ébredtünk volna.

Az akadémiai estéket pedig rendszeresen megtartották, szeretek ott lenni ezeken az előadásokon. Mindig várom a szerda- és szombatestéket. A következő alkalommal fellépünk a kórussal az előadáson. Csak az a kár, hogy nemsokára vége lesz az egésznek.

Csupán azért várom annyira, mert utána haza akarok menni. Legalább egy hétig szeretnék otthon maradni, ahol majd sehová sem kell rohanni; jó lesz csendes helyen, pihenni, nem hallom a folytonos zajt, lármát, a gépek zakatolását.

Érdekes, én azt hittem, vasból vannak az idegeim, semmi se árthat neki. És íme: sokszor érzem, hogy remeg a karom. Tegnap is éreztem ezt, írás közben. Amikor meg vissza kellett olvasnom egy részt a gyorsírásból, ahogy tartottam a lapot, csak úgy remegett a kezemben a papír. Gondolom, furcsának tűnhet annak, aki ezt észreveszi rajtam.

Menjek apácának?

Kedves-nővérek arra kértek, álljak be közéjük a Ferencesek rendjébe. Nem tudom, hogyan jutott eszükbe, pont ebben a politikai helyzetben? Ki tudja, még velük is mi történik? Nem ismerem a szabályokat, de félek, nem felelnék meg a követelményeknek. Itthon se tudom kellő figyelemmel elvégezni, főleg a reggeli imádságomat. Ami nem valami jó jel, de hát mit tegyek? Különben fogadalom nélkül is mindig jó katolikus akarok maradni. Ami tőlem telik, így is megteszek mindent – ezer örömmel. Ezért nem vállalhatom a zárdai életet, pedig a gondolat már fiatalabb koromban is többször fölmerült bennem.

Nemrég' egyik kollégám azzal az ötlettel állt elő, hogy lépjek be a rendező gárdába! Hogyne! Ez pártmunka! – gondoltam, mivel az az eszme, igazán távol áll tőlem! – futott át gondolataimban.

– É- én? Ez volt az első reaklásom. – Elmagyaráztam neki, mennyire el vagyok foglalta. – Hogyan jutnék el még oda is?

– Ünnepszeg lesz az acélgyári díszteremben – folytatja a puhítást – és filmre is fölveszik a részleteket, és magácska az első sorban ülne!

– Még mit nem! Gondolja, hogy ez számomra valami kecsegtető ajánlat?

Nos, ez az, hogy én bizonyos vonalon mindent megteszek, amit lehet, no de ilyet? Azt már nem!

Pénteken nehéz napom volt. – Sajnos, egyre jobban érzem, hogy nagyon fáradt vagyok, hamar kimerülök. Azt hiszem, túl sokat várnak tőlem az irodában. A templomban azon elmélkedtem, mennyi a gondom-bajom, ami ellen én magam hiába akarok tenni, nem tudom befolyásolni.

Nagyon bánt szegény bátyám sorsa, hogy még mindig fogságban sínylődik. Istenem, hogy bírják ennyi ideig azt a borzalmat, amiben élek? Nekünk még a gondolatot is nehéz elviselni, hogy ott tudjuk őt. Anyukámnak is ez a legnagyobb baja, még talán a testi betegsége is ebből fakad.

Másik dolog, ami még mindig bánt, László. *Hogy juthatott eszembe, hogy azt a levelet megírjam neki? Miért tettem?* És én még választ várok arra? Lelkemben még mindig ott a gondolat, hogy nincs vége, nem lehet vége! Érzem, találkozunk kellene még, hogy személyesen megbeszélhessük a közös jövőnket. Vagy mégis? – máskor meg úgy érzem, jobb, ha ezt a gondolatot, és a rossz döntésemet most elhessegetem magamtól, mert e nélkül is éppen elég baj nehezedik a vállamra.

Úgy érzem, már nem bírom sokáig azt a nagy iramot. A sok munka, állandó rohanás, a gondok, sokszor az emberek rosszindulata, a gyárban a robot, zaj, a gépek zakatolása, a nagy

forgalom. De még mindez semmi ahhoz az aggodalmamhoz képest, amit a főnököm viselkedése okoz. Ma, amikor fél háromkor hazaértem, szinte remegett a lábam, járás közben alig bírtam emelgetni, a kezem is szokatlanul remeg. Eddig azt hittem, hogy csak az öregek, nagyon idős emberek kezei remegnek. Istenem, milyen terhek nehezedenek még rám ezután? Már ez is sok, nagyon sok. Mit bír el egy ember? Már nem tudok olyan vidám lenni, mint eddig. Gyakran csak bámulok a semmibe, összerezzenek, ha megszólítanak. A semmitől is megijedek. Biztosan meglátszik rajtam a zaklatottság. Edit is olyan furcsán, szánakozón nézett rám a napokban. Tehát már látszatra is sajnálatra méltó lennék?

– Szörnyen lefogytál, rengeteg a dolgod, hogyan bírod? – jegyezte meg Icu, a kis védőnő.

Meddig lehet még bírni? – gondolkodom rajta. Az ember kibírja egy ideig. De ilyen sokáig? Pityunak se merek szólani. Minek terheljem őt ezzel? Úgy se tudok rajta segíteni. Ki kell bírnom még egy ideig. Ha befejeződik az akadémia, utána hazamegyek. Bent már tájékoztattak róla, hogy nem kell szabadságot kérnem, elég, ha beteget jelentek.

Aggódok azért, ha Pityu felmegy Pestre, márpedig azt hiszem, nemsokára így lesz, akkor más albérletet kell keresnem. Egyik kolléganőm bútorozott szobát ajánlott, rendes családnál. Borzadva gondolok rá, hogy egyedül maradok. Akkor kezdődik aztán az igazi árvaságom, ha teljesen magamra maradok. Így együtt jól megvoltunk a testvéremmel.

Vasárnap tábori mise lesz, ahol szerepel a kórus. Több új tag került hozzánk, már elég sokan vagyunk. Néhányan már azért maradtak ki, mert keveset szerepelünk a templomban. Én szeretek próbákra járni. Egy kellemes közösséget jelent számomra.

Ma Péter atya megkérdezte tőlem – nem tudom, hogyan jutott eszébe – hogy vezetek-e még naplót? Óh, igen, válaszoltam. Ki tudja, jól tettem-e, hogy elhamarkodtam azt a levelet.

Mert nem tudom elfelejteni, szívemben szomorúság van.
„*Szívem, lelkem küzdelme, gyötrelme, vergődése van beleírva*”
– dr. Koncz mondása szerint.

Salgótarján, 1946. augusztus 4. vasárnap

Reggel a piacra indultam gyümölcsöt vásárolni, de 10 forintot senki nem tudott fölváltani, olyan sokat ér. Milyen furcsa, hogy egyszerre mi minden kapható a piacon, és az üzletekben is. Bár csak valóban értékálló maradna az új pénzünk.

A piacról a tábori misére siettem, mert mi is énekelni fogunk. Nem mondhatom, hogy valami jól ment, inkább szörnyű volt a szoprán, a sok idegen és az új tagok miatt, akik nem gyakoroltak eleget. Sietve indultam haza, de találkoztam Pityuval és vele megbeszélve, meglátogattuk Mancí nénit, onnan néztük végig a felvonulást. Nem akarok róla semmit szólni, akarom mondani: megörökíteni a naplómban. Az erkélyen nagyon sokat nevettünk, már ott volt Csengődy Lajos is. Segítettünk főzni Mancí néninek. Egy óra tájban eljöttünk, de nagyon hívtak vissza délutánra. Itthon gyorsan összeütöttem az ebédet. Még tegnap meggyúrtam a levestésztát, két órákor ebédelhettünk. Ebéd után lefeküdtem pihenni és elaludtam, csak négykor ébredtem föl. Alig öltöztem föl, Lajos jött, Mancí néni küldte értünk, nehogy elfelejtsük, hogy várnak bennünket. Nagyon helyes fiú, mindig mókázik, nem lehet rá haragudni. Onnan öt óra tájban átruccantunk Mimihez. Finom krémessel kínáltak bennünket. Kimentem a konyhába, beszélgettünk. Mimi már előzőleg említette, hogy féltékeny rám, mivel a mamája engem nagyon szeret, mindig emleget. Az igazság az, hogy alig, inkább csak látásból, a templomból ismerjük egymást. Most is kedves hozzám, azt mondta, ő nem lehet otthon, neki nagyon sokat kell járkálnia, de szívesen venné, ha náluk lakták, aztán nagyon váratlanul ért engem, – hogy is mondta? – Fiam elvehetne téged feleségül! Annyira összeillenétek. Ha férfinék születek, én csakis téged vennék nőül.

Még szerencse, hogy ültem, mert meglepetésemben biztosan úgyis azt tettem volna, ezért azt válaszoltam, amit éreztem. – Nem vagyok az a nőtípus, akit a férfiak szeretnek, akiért rajonganának. Tényleg. Miért? Nem tudom magamnak a sikert kiverelkedni, mint ahogyan sok lánynál észrevettem. Egyébként szerintem az annyira lealacsonyító, ezért inkább maradok a háttérben. Találok más szórakozást, ha több időm lenne, akár szüzfélét is, – válaszoltam.

Litánia után itthon megvacsoráztunk Pityuval, én rajzolgattam. Este átjött Csengődy Lajos, Pityuval készültek megnézni, mi lehet az olvasóköri, engem is hívtak, de nem mentem velük. Holnap korán kell fölkelnem, és különben sem érzem magam valami pompásan, inkább pihenni szeretnék. Szóval: itthon maradtam. De nem sokáig. A szomszédban Gizi is készülődt. Vendége van, egy kis tanítónő. Amikor észrevették, hogy itthon vagyok, átjöttek és elcsaltak engem is, mondhatnám, erőszakkal vettek rá, hogy velük menjek. Kicsit kérttem magam; csak úgy engedtem a csábításuknak, ha megígérik, hogy csak körülnézünk, mi a helyzet, utána hazajövünk. De bizony, ott táncolni kellett, úgy, hogy tízig mégis maradtunk, akkor viszont csendben meglógtunk.

Otthon megint egyedül maradtam. Ez az, amitől még a hátam közepe is borzong... egyedül! Fáj, szinte szagat belülről ez a szó, ez az érzés. Összeroskadtam, a fürdőszobában, térdelve könyörögtem: miért? Ez már mindig így lesz ezután? Miért veszett el az én otthonom? Miért kellett elvesztenünk mindent, miért kellett családunknak szétesnie? Már szinte félek elmenni egy rendes, szép lakásba, ahol megmaradt minden kényelem, ahová hazamegy valaki, ahol várja a család, az ebéd, az otthon! Eszembe jut: nekünk is „volt” otthonunk! Minden szerte-hullott, darabokra esett, ami szép, ami jó volt az életemben... Most itt állok egyedül az életben... Más lány „hazamegy” és készen várja minden... Nekem? Mi vár rám? Már nincs is szép gondolatom. Egy értelmetlen káoszt látok magam körül, ez a

szörnyű bizonytalanság, amit érzek magamban. Egyedül, idegenekkel körülvéve... Csak az iroda, idegenek, robot. Ez nem lehet élethivatás. Nem, nem tudom elképzelni, minden porcikám, minden csepp vérem, minden gondolatom és érzésem tiltakozik ez ellen. Mindig elkeserítenek ezek a gondolatok. Tudom, vannak nagyobb problémák is. Mindezzel tisztában vagyok, de nem tehetek róla, nem tudom magam rajta túltenni.

Szerda. – Múlt este az énekpróbán nagy dolgok történtek. Lejött házfőnök atya, és jól „beolvasott” a társaságnak. Nagyrészt igaza van, mégpedig abban, hogy a kórus a templom égisze alatt létesült, mégis alig énekelünk a templomban. Ha máshová megyünk, be se jelentjük. Sokáig tartott a vita. Igazgató úr is beszélt, védekezett, ígért, de a végeredmény: mégis minden maradt a régiben.

Az igaz, hogy teljesen elvilágiasodott a kórus. Lehetséges, hogy az igazgatóknak is az a célja, hogy átalakuljunk városi karrá? Persze nem szép tőle, ha valóban így gondolja. Péter atya is ott volt, nem szólt bele, csak meghúzódott a háttérben. Kár minden vitáért. Ő a lelke a kórusnak, ő szervezte, csendesen, észrevétlenül, de ő tartja össze kezdettől fogva. Én merem remélni, hogy nem bomlik fel, hogy rendbe jön minden.

Ma este hatkor megint az akadémián írtam a beszédeket. Szerepeltünk a kórussal, viszonylag jól sikerült. Néhány percnyi idő jutott rá, hogy a folyosón beszélhettem Péter atyával. Azt hittem, el se jön, mert családlátogatásokat végzett, s úgy tudom, hogy elhelyezik innen. Kért, ha elmegy, számoljak be neki néha levélben az énekkar munkájáról. Megígértem, de nagyon fogom sajnálni, ha elmenne, nekem hiányzik majd. El se tudnám képzelni a mindig vidám, nevető kis Péter atya nélkül az énekkart és a plébániát.

Csütörtök. – Munka után takarítani kezdtem. Mindig tele a lakás porral, és piszokkal. Forgalmas út vezet Somoskő felé a ház mellett, ahová az ablakaink nyílnak, onnan száll be a por és szennyezett levegő. Délután ötre készültem el. Virágot akartam venni, hogy feldobja kicsit a lakást, de zárva volt a

kertészet. Út közben benéztem Mimihez, ott találtam Péter atyát, a szokottnál is jobb hangulatban.

Hazaérve, ott találtam Csengődy Lajost, majd bekukkantott Öcsi, később Dudi és Mimi is meglátogatott bennünket, egész kis kompánia jött össze. Éppen kis füzeteket készítettem a Szív újság előfizetőinek. Érkezési sorrendben befogtam őket a munkába. Mindenki szívesen segített, így szinte játszva készen lettünk, míg én magam sokáig bajlódhattam volna vele.

Pityu – szokás szerint – addig „aranyozott.”¹

Körtét kaptunk a vendégektől, közben eszegettünk. Lajos szenzációs, olyan jól ad elő megtörtént eseteket, mindenki derült hangulatba kerül tőle. Egyszer csak belép a szobába Pali bácsi (akinél lakunk), Dudi úgy megijedt tőle és Mimi is, hogy utána alig bírtuk a lelki egyensúlyukat rendbe tenni.

Mimi kedves, jószívű teremtés, följánlotta, hogy holnap a sajátjukéval együtt sütnék nekünk kenyeret. Nekem ilyesmihez rövid a délután. Jó lesz egy kis házi kenyér. Szörnyű rossz, keletlen, sületlen, szinte ehetetlen, amit az üzletekben árulnak. Nemrég’ egy karéjban két bogarat találtam. Olyan undor fogott el, hogy utána rosszul lettem. Még a hátam most is borsószik, ha eszembe jut.

Lajos gyönyörű, finom almákat hozott. Valamelyik nap jön Péter atya, hagyok belőle neki is. Megígérte, hogy névnapomon meglátogat. Ha volna egy kis cukor, sütnék süteményt. És ha anyukám itt lenne, névnapomra megint krémest készítene, mint tavaly. Olyan finomat senki más nem tud sütni. Bár őrzöm a receptjét, de én ebben nem tudnám őt utánozni.

Kicsit összeszedtem magam, jobb a közérzetem. Szégyellem magam azért, mert néha annyira elkeseredem. Időnkint olyan jó lenne gyöngének lenni, és vigaszra szorulni. Nem szeretek panaszkodni, leginkább csak a naplónak sírom el bánatomat. Erről nem tudnak még a legjobb barátnőim sem, ők csak a vidám, mosolygós, erős és bátor Katót ismerik. Előfordul,

¹ Arany ékszer készített.

hogy belül bánt és sajog valami, de nem mutatom ki. Aztán ha találkozom valakivel – általában mosolyogva köszöntök minden kedves ismerősömet – aki azt mondja: de jó veled találkozni, mindig olyan jó kedélyű és mosolygós vagy, tanulok tőled, mert átragad a vidámság rám is. Olyankor mindig melegség tölt el, fájó lelkemnek gyógyírt jelent.

Hálaimát zengek bent a szívemben, hogy nem lesz úrrá rajtam az elkeseredés. Minden bajt, szenvedést érdemes eltűnni, mert ezt senki más nem érezheti, amit én. Hányan vannak, akik elmennek minden mellett érzéketlenül; szemük van, de nem látnak, fülük van, de nem hallanak. És én látok és hallok. Meglátom és meghallom a világban azt is, ami szép és jó még ebben az árvaságban, még a mostani nyomorúságos körülmények között is.

Salgótarján, 1946. augusztus 9. péntek

Végre egy nyugalmas délután itthon. Kicsit vasaltam, aztán rendbe tettem két ruhámat. Ma kórus-próba lesz, oda készülődöm, és megszólal a csengő. Amikor kinyílik az ajtó, ott áll dr. K. Lajos. Behívtuk, egy ideig beszélgettünk, közben Lajos érdeklődéssel figyelte Pityu bátyámat, ahogyan munkálkodott az aranyaival. Értem jött, hogy folytassuk a beszédek írását. Ezért lemaradtam a mai kórus-próbáról.

Lassan jöttünk bele a rendes kerékvágásba, mindig másra terelődött a szó. Sokat nevettünk. Érdekes. Azon csodálkoztam, ha kezébe veszi a gyorsírásfüzetemet, folyékonyan olvassa vissza, pedig általában nehéz más gyorsírás-jegyzeteit felismerni. Amikor én megakadtam a saját írásomon, mindig kisegített. Sokat nevettünk ezen. Én azonban nevetés közben érdekes megfigyeléseket tettem, miközben majd' megszakadt a szívem, mikor mondta, hogy beteg volt, ezért kellett abbahagynunk a munkát. Nagyra értékelem – amint saját szavaival kifejezte – a gyötrelmet és küzdelmet. Tudom, mi játszódtott le benne. Nagyon nehéz próba, amikor az embernek saját érzelmeit kell megtagadnia. Nem először vettem észre küzdel-

mét. Csak azt nem tudom, miért kell nekem mindig ilyen lehetetlen helyzetekbe bonyolódnom?

Tudom, semmi az egész, teljesen ártatlan dolog, csak annyit érzünk mindketten, hogy egymás mellett kellemes és jó lenni, nagyon jól érezzük magunkat. Biztos, hogy a jó Isten is mosolyogva nézi vergődésünket: rokon lelkek találkozását! Mégis: le kell győzni a vergődést és gyötrelmet. De nehéz, nagyon nehéz. Küzdelem és harc, nappal munka, éjjel gond, fő a fejem. Borzalmas jóérzés: gondolatok és érzések harca...

Este sokáig nem tudtam elaludni. Hiába, nem tehetek róla. Marcangolják lelkemet a gondolatok...

Szombat. – Nem is tudom most utólag, jó-e vagy rossz, hogy tegnap nem mentem énekpróbára. Botrány tört ki. Ahogyan egyik kórustag kifejezte, betű szerint idézem: „parage” (parázs-) veszekedés folyt, olyan semmiségekbe akadtak bele, például: egyik azt mondta: kérjük meg szépen házfőnök atyát (valamire), nem fog visszautasítani. A másik meg így: mi nem kérünk, nem könyörgünk senkinek! Nagyon sajnálnám, ha ezek miatt ék verődne a kórustagok közé.

Ma délelőtt az irodában nagyon fáradtnak, álmosnak éreztem magam. Mándoky, a fiatal mérnök, a nagyfőnök helyettese diktált egy hosszú-hosszú szöveget. Mint mondta, éjjel négykor aludt el, ő is álmos volt, ezért nem fejeztük be. Nagy örömömre már tizenkét órakor megreggelizhettem.

Utolsó akadémiai előadás

Búcsúzó. Vége. Kár. Nagyon fog hiányozni annak ellenére, hogy nehezen tudtam rá időt szakítani.

Az asztalomon nagy vázában gyönyörű rózsaszín szegfűcsokor pompázott. Vajon ki tehetette oda? – Mintha nem tudnám! – Biztos voltam benne, hogy érzései szerint piros virággal kedveskedett volna, de nagy nyilvánosság előtt mégsem tehetette. Meghatott a figyelmessége.

Olyan szép és tanulságos volt a beszédsorozat, hogy aki mindegyiken részt vett, lelkieken nagyon sokat gazdagodott.

1946. augusztus 11. vasárnap

Ismét eltelt egy hét, kemény munkával, mondhatnám: verejtékező munkával...

Tegnap este a kedves nővér nagyon hívott, hogy vasárnap, szertartás alatt harmóniumozzak a kápolnájukban. Ezért ma korán kellett fölkelnem, hogy ott lehessenek fél nyolcra.

Utána itthon korán elkészültem az ebéddel. Lajos, Mimi bátyja jött át és hívott, menjünk strandolni. Remek volt a víz, a tikkasztó hőségben nagyon jól esett a fürdés. Már szépen lebarnultam. Visszajövet a mamája meghívott, Pityut és engem, megvendégtelt töltött paprikával és főtt kukoricával. Helyes, természetes emberek. Elhatároztuk, hogy együtt megyünk az előadásra és hangversenyre. A délutáni fürdés után, a nagy meleg miatt eléggé elfáradtam, nem tudtam, hogy fogom kibírni éberem az esti műsort.

Az acélgyári zenekar nagyon szépen játszott. Különösen az első számuk tetszett, a címére nem emlékszem. Az előadás végén a rendezők azonban nagy hibát követtek el, amikor az egyesített kar az Internacionálét énekelte. Két eset közül az egyiket kellett volna választani és azt a közönség tudomására hozni:

Vagy ülve marad a hallgatóság, és a végén tapsol, vagy pedig – mint most történt – állva hallgatják, de ez esetben nem kell tapsolni. Itt most összekapcsolták, helytelenül: „vigyázz-állásban” kellett hallgatni, utána tapsolni! Ki érti ezt?

A műsor után a tánchoz a bányai zenekar szolgáltatott zenét. Székeket és asztalt kerítettünk. Már éjfélre járt, mire elhelyezkedtünk a kisteremben. A bányai zenekar elment, a táncosok nagy része is, alig maradtunk néhányan. A cigányzenészek átmentek a nagyterembe és ott folyt tovább a mulatság. Lányok közül csak hárman maradtunk a társaságban: Cunci, Mimi és én; természetesen a két lány mamája is velünk volt. A fiúk: Pista bátyám, Öcsi, Lajos és egy osztálytársa, aki hamarabb elment. Nagyon jó hangulat kerekedett. Én koccintáskor

Gusztai bátyámra gondoltam és az egészségére, mielőbbi hazatérésére ürítettem poharamat.

Később Lajos véletlenül tegező szóval fordult hozzám: mire azt feleltem, csak nyugodtan, és legnagyobb csodálkozására „pertut” kezdeményeztem. Később még többször is megkérdezte, hogy komolyan gondolom-e? Kellemesen, nagyon jó hangulatban telt az idő, annyira, hogy félháromig maradtunk.

Hétfő. – Reggel elszörnyedve vettem tudomásul, amikor fölébredtem, hogy már gyanúsán világos van. Elaludtam. Úgy megrémültem, mikor az órára tekintettem, hogy gondolkodni se tudtam. Mi lesz most? Bárhogyan igyekszem, nem fogok időre beérni.

Mit szól majd a nagyfőnök, ha netán mindjárt diktálni óhajt? Persze, nem csoda, ha elnyomott az álom, hisz’ hajnalban feküdtem le, addig tartott a multság. Ezek után igazán nem hittem volna, hogy olyan jól telik majd az idő. Szép volt a hangverseny, mégsem lehet összehasonlítani a „békebeli”, a marosvásárhelyi Kultúrpalotában rendezett hangversenyekkel.

Micsoda nagy rumli volt az irodában, még ennyi munkát! Egy csomó kimutatást kellett gépelnem, a „jóvátétel”-ről. Ilyen nehéz napom alig akad, szerencsére.

Az irodában legérdekesebb, hogy minden kolléga azzal jött hozzám, hogy sürgős munka, azt vegyem előre.

– Ez is sürgős, amin dolgozom!

– De ez a legsürgősebb! A végén aztán kiderül, hogy egyformán sürgős vagy nem sürgős az egész, mert minden munkának a postázásig kell elkészülnie.

Délutánra megint berendelt a nagyfőnök. Legalább tíz hosszú levelet diktált, azokat le kellett írnom. Persze, még külön munkáról is bőven gondoskodott.

Igaz, ma nagyon kedves akart lenni. Még jó, hogy nem olvadtam föl a nyájasságától. Almát hozott, és amíg diktálta a leveleket, megtisztította, és úgy rakta elé az asztalra. Mit tehettem? Nem utasíthattam vissza. Közben meg a hideg futkározott a hátamon, hogy mit akar ezzel elérni? Rá se merek

nézni, valami szörnyű, aljas gonoszság van a tekintetében. Riasztó! Éppen ezért mindig nagyon komoly vagyok előtte, még véletlenül se nevetném el magam a társaságában, bármit mond. Nem bírom benne.

1946. augusztus 13. szerda

Elmaradtunk az akadémiai beszédek írásával, ezért egész hónapban folytatni kellett a gyorsírás áttételét. Ma délután eljött értem dr. Koncz, hogy folytassuk a munkát. Még hátrahagytuk a legutolsó beszédet, talán majd, vakáció után, amikor hazajöttünk, befejezzük. Lajos ugyanis Szentkútra készül, pihenni. Olyan megható volt ma délután minden. Megint olyan szépen írtunk. Meghatódtam, amikor az ő előadására került sor a gyorsírás füzetben. Jó tempóban haladtunk vele.

– Tetszik Katóknak a beszéd? – kérdezte, mikor a végéhez értünk.

– Igen! – válaszoltam röviden, mivel annyira meghatódtam, több szó nem jött ki a torkomon.

– Sok mindentől függ, főleg attól – felelte – hogy milyen gondolataim jönnek.

Nehezen olvastam vissza a gyorsírást, hiszen már rég' jegyeztem le, így a füzet fölé hajolva, végig együtt betűztük a sztenogramot. Nem láttam az arcát, nem mertem oldalt fordulni, nem akartam, hogy észrevegye, mert én ugyanazt érzem, amit ő, – de úgy is tudta. A szeretet titkairól szólt a beszéd, a befejezésben van egy mondat, ami nagyon meghatott. Soha nem hallottam még embert így beszélni, ilyen kellemes, melegséggel átitatott hangon, ahogy halkan, lassan eluttogta, mégis, mintha perzselt volna minden szava. Idézem azt a mondatot, ami a szeretetről szól:

„Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk, arra mindig gondolkunk is kell, annak gondolatai, ügyei, problémái a miénk. Arca elkísér bennünket mindenhová. Éjjel és nappal tudatunkban hordozzuk annak valóságát, talán álmatlan éjszakák vívódásaiban is. Szóval: Nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle”.

Gyönyörű gondolatok, de mintha nem az előadáshoz kapcsolódnék, inkább – *végig se merem gondolni* – beillenék egy vallomásnak, a legszebb szerelmi vallomásnak!

Istenem! Milyen kifürkészhetetlenek a gondolataid. Ismét egy nagy kérdés. Miért mindez?

Aztán abból a kézírásomból analizált, amit a Hindu Hit-regény gondolatok gyűjteményéből írtam ki. Mind igaz, szintiszta igazság. A végén suttogva jegyezte meg:

– Olyan írása van, nemcsak a külalakot tekintve, hogy mikor megláttam, még nem ismertem, de rögtön tudtam, hogy rendes és értékes kislány.

A munkát befejezve, szabadkozva célzott rá: kényes kérdés, amit akarok mondani. – Világért sem akarom megsérteni, de szeretném valamivel viszonzni fáradozásait, amiért idejét rám szánta.

– Erről szó sem lehet, – válaszoltam nagyon komolyan –, mert jó ügy érdekében tettem, mindnyájunk ügyében. Nekem nem volt fáradság, szívesen tettem, ezután is bármikor vállalnám. Gyakoroltam a gyorsírást, mellette annyi jót és szépet hallottam, tanultam, ami máshonnan nem pótolható, amit soha el nem felejték, olyan megható, olyan felemelő és olyan tiszta... oly eszményi volt az egész!

– Katóka ne értsen félre! – kért búcsúzáskor.

Magamban azt gondoltam: *annyira egyértelmű volt, nem is lehet félreérteni*, de hangosan csak annyit mondtam megnyugtatóként: – Én, pont én érteném félre? – Nem! Hiszen én láttam, én éreztem a legbensőbb titkát, és aki a mélyére lát, az nem ítélni el, nem értheti félre. Hiszen minden csak két lélekben játszódtott le, két lélek vívódása a „végzet” ellen. És szenvedéssel, gyötrellemmel bár, de emelt fővel mondhatjuk, győztünk! Legyőztük önmagunkat!

Betegszabadságon

Salgótarján, 1946. augusztus 15. csütörtök

Tegnap reggel az irodában rosszul éreztem magam, abba kellett hagynom a gépelést. Látták rajtam, azt ajánlották, nyugodtan menjek haza. Erzsike, a kifutó kislány kísért el.

Pszotka doktor javaslatára kétheti *betegszabadságra mehetek*, amit szüleimnél tölthetek el. S ezt ráírta a beteglapomra is. Ennyiről álmodni se mertem.

Még tegnap délután mindent elintéztem, hogy mielőbb hazaindulhassak. Miklós bácsi fölkeresett, megígérte, hogy várni fognak a villamosnál. Elbúcsúztam a lányoktól, Péter atyától. Házfőnök nem volt itthon, csak üzenet útján búcsúztam tőle. Hiányozni fog a Ferences plébánia.

Este eljött Koncz Lajos. Közöltem vele a jó hírt, hogy betegszabadságon leszek. Kiadó szobát kell keresnem, mert Pityu-nak már nemsokára mennie kell, én pedig nem maradhatok itt, ebben a lakásban az öreggel. Tegnap kétszer is elmentem egy helyre, amely szóba kerülhet, de nem találtam otthon senkit. Egyik ismerősöm elvállalta, hogy utánajár, nyugodtan menjek csak haza, az eredményt Pityuval közli. Bandit úgyis beküldöm, hogy a bátyámnak hozzon egy kis „kaját”, utána meg strandolhat egy kicsit. Ő majd elhozza nekem az üzenetet.

Pityu egy szép aranykeresztet készített Lajosnak, aki a mamájának szánta. Nagyon tetszett neki. Én is kaptam már tőle egy gyönyörűen megmunkált keresztet a láncomra, melynek stilizáltak a szárai, ónix-kő berakással. Azzal adta át, hogy nemsokára már nem lakunk együtt, legyen tőle emlékem. Annyira meghatott a figyelmessége. De nagyon félek az egyedüllétől. Ha nem sikerül valamelyik hely, gondoltam arra, hogy kérek szállást a kedves-nővéreknél. Csak hát kicsit messze van a gyártól, és lehet, hogy nekik kellemetlen lenne együtt, egy világi nő társaságában.

Ugyanaznap este, Bede-pusztán. – Nagy viszontagságok után végre hazaértem. Már Pálfálván kezdődtek a gondok. Mire odaértem, a villamos-csatlakozás elment, nem várta be azt, amivel érkeztem. Már csak este tízkor jön villamos, addig nem várhatok. Mit tegyek? Egyedül induljak neki a hosszú, 18 kilométeres útnak? Közben beborult az ég, lassan megeredt az eső.

Egyik megállónál telefonáltam Nyárjasra, ha valaki vár, csak várjon tovább, mert gyalog indultam útnak. Adtam az öreg bácsinak két doboz cigarettát, amiért megengedte a telefonálást.

Közben, amíg siettem az úton, eszembe jutott, ahogyan tegnap este arra kért K. Lajos (így mondta): „*Nyárjason gondolkodj rám, hogy az elmúlt reggel én is ott jártam*”. Egész úton rá gondoltam. Tegnap ugyanezt a tájat nézte, csak villamosból, erre járt és talán ő is gondolt rám. Hiszen azt írta le abban a mondatban... „*arca elkísér bennünket mindenhová*”...

Elgondolkozva ballagtam, mondhatom, hogy elkeseredve. Milyen árva vagyok. Itt megyek egyedül, egy lélek sincs a közelemben, aki a borús gondolataimat elterelné, és megvigasztalna. Egyedül járom az élet útját. És még most ez is: miért kellett megismernem? Miért kellett találkoznunk? Az eredménye mindkettőnknek csak szenvedés és gyötrelem. Mégis: a gyötrődés, ez a fájdalom olyan édes érzés.

Bandi öcsém a Bede-pusztai
„Otthon” előtt

Mindkettőnk keze gúzsba kötve, hiába nyújtánánk egymás felé... nem foghatjuk meg egymás kezét... soha... soha!

Közel az alagúthoz, egyszer csak Bandit látom felbukkanni. A síneken ballag csendben, csak néz előre egyenesen, én az országúton, vele szemben haladok. Nem figyelt se jobbra, se balra, észre sem vett. Már egészen közel jártunk egymáshoz, egy vonalba értünk. Ha nem szólítom meg, elhalad mellettem. Hogy meglepődött a nagy Öcskös! Visszafordult és együtt haladtunk tovább hazafelé. Arra gondolt, ha nem találkozunk, ő bemegy hozzánk, Tarjánba.

Kiskeresztúron, Jocinál megpihentünk, majd folytattuk utunkat. Lucfalván Piroska már nagyon várt. Piroska néninek fáj a keze, fel van kötve. Amikor Editke meglátott messziről, elém szaladt: Katica, Finta Katica! – kiabálta örömeiben. Az ölemben vittem fel a csöppséget. Sokáig pihentünk, megvacso-ráztunk, úgy indultunk tovább, hazafelé. Pirkó elkísért a falu határáig.

Út közben említette, hogy Szent István napján Szentkútra készülnek. Pedig evangélikusok, sőt édesapja, Miklós bácsi a falu papja. Mégis szeretik azt a helyet. Mondtam, hogy én is oda készülek, szeretnék ott egyik ismerőssémmel találkozni.

Mire hazaértünk, már besötétedett. Milyen jó, hogy eljöh-ettem végre, láthatom a szüleimet. Otthon csend és nyugalom vett körül.

Vacsorára két nagy pohár tejet ittam kaláccsal, majd később gyümölcsöt ettem. – Átjött Telek néni, mondta, készen vár a szobám. Ugyanis most otthon nagyon szűk a férőhely, ahol kényelmetlen volna aludnom. Tiszta kis falusi szobát készítet-tek nekem.

Olyan jó, nyugalmas a környék, csend, nyugalom vesz körül. Gyönyörű a nyárest. A hold kikandikált a felhők közül, a fák félig eltakarták, – közben eszembe jutott Valaki.

Bede-pusztá, 1946. augusztus 16. péntek

Éjjel szörnyű szélviharra ébredtem. Bejött Rozika bezárni az ablakot. Odahívtam magam mellé, leült az ágyam szélére.

Odakint szakadt a jégeső, verte az ablakokat, azt hittem, betöri. Közben a jó Istenhez fohászkodtam, ne hagyjon el bennünket.

Rozika kislánya is fölébredt, bejött mamája után. Kérdezte, mi az, és az ablakra mutatott. – Jégeső, – válaszolt neki Rozika.

– Miért esik?

– Mert haragszik ránk a jó Isten.

– És miért haragszik ránk?

– Mert rosszak vagyunk, kislányom.

Meghatódva hallgattam a fiatalasszony kedves intelmeit.

Aztán egyszerre elállt a jégeső, csendes szemerkélés váltotta fel. Visszamentek a szobájukba, én még gondolkodtam egy ideig, majd elnyomott az álom. Reggel nyolc után ébredtem. Ahogy kinéztem az ablakon, láttam, hogy súlyos kárt okozott a jégverés.

Ebéd után megint aludtam, aztán napoztam az erdőszélen. Sok gyümölcsöt eszem naponta, s a rendes étkezésen felül tejet is gyakran iszom.

Szombat. – Olyan jól aludtam, hogy reggel csak félkilenc után ébredtem fel. Itt nem csörög az óra, nem kell sietnem.

Bandi Tarjánba készülődött. Pityunak csomagot állítottunk össze, én levelet írtam neki. Kértem, ha Karancsra mennek, akkor kínálja meg Péterkét is a finomságokból.

Délelőtt anyukámnak segítettem, hogy több pihenés jusson neki. Ebéd után egy könyv társaságában kivonultam a rétre, a kert mellé, és napoztam. Kellemes helyet találtam, körülvéve magas bokrokkal. Alattam puha pázsit, sok virág köröskörül és csend. Hanyattfeküdtem, szemem félig lehunyva néztem a bokrok fölött a világoskék égen gomolygó fehér felhőket, és hallgattam a madarak dalát.

Olyan jó így pihenni, semmire sem gondolni. Semmire? Oh dehogy, szó sincs róla! Ábrándozni. Eszembe jutott és százszor ismételtam magamban, állandóan, refrénszerűen előjöttek gondolataimban azok a szavak: „*Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk...*” Ezt nekem mondta, tudom. Igen. Csak én nem

mondhattam, hogy értem. Ő mégis tudta, érezte. Milyen szép mindez, de egyben fájdalmas. Lelkeinkkel szeretjük, igazán szeretjük egymást. De nem szabad ezzel az érzéssel foglalkozni. Úgy van, ahogyan ő lediktálta: Szóval: „... *nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle*”.

Estefelé kísértáltam az erdőbe naplementét nézni. Olyan szép, oly csodálatosan szép az alkonyat. A fák közül látni a sötétnarancsszínű napkorongot, ahogy lassan halad, megy lefelé a láthatáron. Először egészben látszik, mindig lejjebb, lejjebb ér, már csak a fele van meg, majd alig egy vékony ív látszik, aztán hirtelen eltűnik egészen, csak a felhők emlékeztetnek rá, amint tűzpiros színben kergetőznek fölötte.

Szép a tanyai est. Ott ültem a füben, fejemet egy fának támasztva, némán, mint akit megigéztek. Néztem a csodát. Láttam a csodát. Aztán a mámorból fölébredve továbbsétáltam, emlékembe idézve Őt. Behunyta szemmel magam elé parancsolva tekintetét: „...*arca elkísér bennünket mindenhová...*” Megjelent előttem egész mivolta, de csak elmosódottan. De én erősen, élethűen akartam látni, talán vagy kétszer sikerült is, de csak egy-egy pillanatra. Azért van így, hiába ültem mellette, nem akartam felnézni rá, mert féltem, attól féltem, ami úgylis bekövetkezett...

Később elindultam hazafelé, dúdolván hozzá szállt a dalom. „*Mért hideg a lelked forró nyári este, mért bolyong a lelkem, lelkedet keresve? Könnyeim utánad miért is peregnek? Ilyen bánatosan, ilyen halálosan, miért is szeretlek?*”

Augusztus 18. vasárnap

Korán, félnyolckor keltem. Készülődtünk a kismisére. Egy óra alatt talán beérünk Nagybárcányba. Hárman indultunk útnak. Szép tájon haladtunk, szülőfalum fölött, a parton vezetett utunk. Ott, a „Csapástetőnél” sétálgattam tavaly, onnan néztem a csodálatosan szép hegyvonulatokat. Épp jókor érkezünk a templom elé, nemsokára beharangoztak. Kedves nekem ez az egyszerű templom, ide jártam gyermekkoromban. Akkor nagyon tűnt, most meg mintha kisebb lenne.

Mise után Etával beszélgettem. Férjhez ment a kis kántorhoz. Már tavaly dúlt bennük a szerelem, de Eta bátyja, a tiszteendő úr valamilyen okból ellenezte a köztük kialakult viszonyt. Mégis győzött a szerelem.

Hazafelé nagyon meleg lett. Malvinkával találkoztam. Szegénynék meghalt a férje. Őt szerettem a fiatal nők közül talán legjobban. Érdeklődött családunk iránt. Én is kérdezgettem a kisbárkányiak felől. A faluban benéztünk a Lucza családhoz. Lányát, Elzát Pásztóra írták iskolába, egy hét múlva már mennie kell.

Az erdőn keresztül mentünk tovább, közben vadkörtét kóstolgattunk.

Itthon finom ebéd várt. Kellemes leülni a kész ebéd mellé. Tyúklevest főzött anyukám, utána a húst szósszal, krumplival, végül túrós rétes és almabor fejezte be a lakomát.

Ebéd után pihentem, majd elnyomott az álom. Aztán anyukával kiültünk a folyosóra, olvastam, de nem sokáig, mert jöttek a lányok, később a fiúk is, tangóharmonikával. Jó hangulat kerekedett, énekszó, vidámság költözött a kis házba. Közben besötétedett, a lányok kört képezve táncoltak, a fiúk a folyosón ülve nézték őket, közben énekeltek.

Kedves ez a csendes este, felettünk a csillagos ég. Egy-szerűség, romlatlan, tiszta jókedv.

Említettem a társaságnak, hogy jó lenne meghívni jövő vasárnapra Péter atyát, tábori misét szervezhetnénk. Elhatároztam, írok neki, holnap úgyis mennek Tarjánba a szomszédból, beküldöm a levelet Pityunak. A levélben arra kértem, hívja meg Lajost is. Milyen kellemes napunk volna, itt vendégségül látni Péterkét. Vajon mit szól majd hozzá, ha megkapja a levelet?

Jó itthon nyaralni, sokat pihenek, anyukám pedig etet, azt mondja, borzasztóan nézek ki. Finom ételeket főz, és sok gyümölcsöt kell ennem, vacsora után még fél liter tejet is megitatnak velem. Ha visszamegyek, rám sem ismernek majd.

Szüleim

Apukám sokat dolgozik. Most a nyári iskolai szünetben a cséplésnél ellenőrzést vállalt. Ő is nagyon megváltozott, mindig olyan komoly, annyira más, mint korábban. Azelőtt szeretett viccelődni, mindig optimista nézetel szemlélte az eseményeket. Anyukám panaszkodott, hogy nagyon különös, sokat kell mellette hallgatnia. Igen, mindnyájan, mi itthon, ő a fronton, nagyon sok megpróbáltatáson mentünk keresztül. Másokat talán még jobban megtört az ilyen sorscsapás, ami bennünket ért.

Egész délután várakozással telt el, mert Pirkó megígérte, hogy eljönnek hozzánk és megbeszéljük a másnapi szentkúti út részleteit. De mindjárt hatóra, és még nincsenek itt. Elhatároztam, hogy akkor én még ma átmegyek Lucfalvára, de úgy, hogy majd onnan indulunk Szentkútra. Két odaválási lányt láttam a szomszédban, hozzájuk csatlakoztam. A felső úton haladtunk, ahol én még sosem jártam. Azt ajánlottam nekik, inkább a megszokott úton menjünk, de ők biztattak, hogy arra közelebb van. Nem ellenkeztem. Alig értem célhoz, Piroska néni azzal fogad: hát te?

– És Pirkóék?

– Nemrég' indultak el hozzátok.

Tehát elkerültük egymást, ők a megszokott úton mehettek. Nem baj. Biztosan felköszöntik aput, és azonnal fordulnak vissza, s itt találkozunk.

Szent István napja

Lucfalva, 1946. augusztus 20. kedd

REGGEL hat után, indulás előtt egy falusi asszony jött, és azt mondta, hogy elfelejtette este átadni a telefon-üzenetet: Salgótarjánból hat vendég érkezik Piroska nénihez. Bumm! Most mi legyen? Csanádyék, Kati is jön a két beígért gavallérral, Márti és férje.

Tanakodtunk egy ideig, aztán az én tanácsomra mégis elindultunk. Ugyanis legtöbben Ica vendégei lennének, Csanádyék velünk jöhetnek, én pedig mindenáron menni akartam, mert valaki ott lesz Szentkúton, akinek az arcát nem tudom tisztán magam elé idézni. Már csak ezért is, mindenképpen látni akarom, hogy arcát, tekintetét jól, örökre emlékezetembe véssem...

Kényelmesen sétálva, hegyen-völgyön kanyarogva tettük meg a hosszú gyalogutat. Laci hozta a csomagunkat, a tízórait. Nem sok kell, mert visszafelé hivatalosak vagyunk egy ebédre, Szűpatakon, a tanító házaspárhoz. Maca már régen hív bennünket.

Szentkútra érve, kétfelé vált a társaság, a többiek ugyanis evangélikusok, ők a sátrakhoz tartottak, én a templomba igyekeztem. Megkérdeztem egyik atyától, hogy itt van-e dr. Koncz tanár úr? Ugyanis arról tájékoztattott, hogy ide jön néhány napra, pihenni. Az udvaron messziről láttuk, de csak fejbólintással köszöntöttük egymást. Mise után megint véletlenül összefutottunk. Pirkó kért, hogyha lehet, szerezzek neki egy ivópotharat, elfelejtett a csomagba tenni. Ezért aztán megragadtam az alkalmat, és tőle kértem.

Kérdezte, kikkel jöttem, és meddig leszek itt? Elmondtam, hogy társasággal vagyok, nemsokára továbbmegyünk Szűpatakra. Láttam rajta, jobban szeretné, ha egyedül lennék. Beszélgetés közben kihasználva az alkalmat, igyekeztem örökre

emlékezetembe vésni tekintetét, arcvonásait. – Magamban elbúcsúztam ettől a szép emléktől.

Vajon ő mit gondolt? Ha beleláthatnék a gondolataiba... Hibás-e valaki ebben az egészben? Erre a fejleményre soha még csak gondolni sem mertem volna. Csak akkor, amikor éreztem, hogy ő... Igen. Csak akkor eszméltem rá, hogy milyen helyzetbe kerültem, hogy én is rabja lettem egy érzésnek, valakinek a gondolatai az enyéimmé váltak, hogy ő és én érzésben, gondolatban egyek vagyunk, hogy lélekben egymás mellett állunk, csak a valóságban nem. És a valóságban nem is lehet, – soha nem lehet...

Búcsúzásul kezet fogtunk, mindkettőnké remegett, még egyszer szemébe néztem, láttam, nagyon szomorú. Ezt a tekintetét örökre szívembe vésem. Amikor kiértem az útra, visszafordulva láttam, még mindig ott áll bánatos arcával engem követve...

Nemsokára találkozott kis társaságunk, én visszavittem a csésztét, siettem a templomba háborgó lelkem imával csillapítani. Nemsokára hazafelé indultunk, út közben megpihentünk Szúpatakon. Éppen templomba készültek. Én ottmaradtam Maca anyukájával, mert a többiek az evangélikus templomba készültek istentiszteletre.

Nagy volt a hőség. A finom ebéd után azzal az indokkal, hogy otthon vendégek várnak, elindultunk Nyárjasra.

Késő délután érkeztünk Lucfalvára. Csanádyék Marikáéknál voltak, és kitörő örömmel, mondhatnám, tárt karokkal fogadtak. Az igazgató úr – kórusunk karvezetője – örömeiben megölelt a nagy nyilvánosság előtt.

Az ifjúságot a szövetkezet vezetője meghívta vacsorára, ugyanis diák fiuknak születésnapját ünneplik. Indulnunk kellett. Nagy traktát rendeztek, rántott csirke, sült kacs, mindenféle körettel, utána torta és többféle sütemény, likőr, gyümölcs, minden finoman készítve várta a vendégeket. Jól éreztük magunkat, sokat nevettünk, bolondoztunk – ahogy Csanády Kati mondta – Pistával pertut ittunk.

Utána multság kezdődött. Én ugyan már legszívesebben hazaindultam volna, de Pirkó biztosított róla, hogy – kérésükre anyukám – elengedett 2-3 napra hozzájuk. Én kifáradtam, a lábam feltörte a szandál; itt pihenni igazán nem lehetett. Valahogy nem tudtam beleélni magam a multságba, pedig igazán szeretek táncolni, de most nem volt kedvemre az egész. Szemem előtt mindig egy szempár jelent meg azzal a különös szomorkás tekintettel, ahogy búcsúra nyújtja a kezét...

Éjjel egy óra elmúlt, mire hazavergődtünk. Én Csanády Katival a nagyszobában aludtam. Még sokáig csevegett, de én már nem is hallottam, miről, mert közben el-elszundikáltam.

Lucfalva, 1946. augusztus 21. szerda

Már tízre járt az idő, mire fölébredtünk. Különös álmot láttam, a lakásügyemmel és a kedves-nővérekkel kapcsolatban.

A vendégek csak ebéd után mentek el. Fölidéztük az este történetek: mulattunk a tanáron, ahogyan a szvinget táncolta.

Egész napomat Lucfalván töltöttem. Laci, Zolti ma éjjel utazik vissza Pestre, kezdődik az iskola. Szegény gyerekek. Anyukám említette, hogy csomagot küld nekik, mert az apjuk hősi halott, Anni néni pedig otthagya őket, kiment Németországba. Micsoda nő! Előbb a férjét küldte a halálba, most meg egyszerűen sorsára hagyja a fiait, egyik 15, a másik 17 éves. Mit kezdenek most az életükkel?

A két fiú tulajdonképpen Pirkó unokatestvére. A fiúk apja, Piroska néni testvére, tényleges katonatisztként szolgált a hazát, nagyon kedves ember. Nyaranta gyakran jártak le Lucfalvára, én is sokszor találkoztam a fiúkkal, gyermekkorunkban együtt játszottunk. De anyjuk, sajnos, mindig nagyon könnyelmű asszony volt, elhanyagolta a családját. Emlékszem, ha eljöttek, gyakran még az inggombjuk se volt fölvarrva. Egyik alkalommal a nagyobb fiút, Lacit én tanítottam meg gombvarrásra.

Letelt az engedélyezett három nap, díszkísérettel mentem vissza Bedére, Pirkó, Marika, Laci és Zolti hazáig jött velem, elbúcsúzni jöttek a szüleimtől.

Bede-pusztá, 1946. augusztus 23. péntek

Még itt, pihenés közben is sokszor eszembe jut a bizonytalanság, egy egész keserű jövőkép gyötör untalan. Minden este zsebkendővel alszom el, és saját sírásomra ébredek. Talán hiába jöttem ide is pihenni? Lehet, hogy testben megerősödve térhetek vissza, de lélekben... nem lesz több nyugalmam...

Érdekes könyv akadt a kezembe, Lebbeus Michell-től: *Ninocska*. Nem került indexre, pedig tulajdonképpen kigúnyolja az egész szovjet-rendszert. Érdekesen írja le a lány átváltozásait.

Ma nagymosás lévén, én vettem át a főzési teendőket. Zöldbablevest, utána sült csirkét készítettem krumpli körettel és kovászos uborkával. Apu a csirke-szárny után – ami a kedvencem – még belém diktált két darab húst.

Ma – sajnos – elmarad az esti séta, mert esik az eső, amire már nagyon áhítozott a szomjas föld, mert nélküle lassan minden kiszáradna. Nagyanyámék azt írták Erdélyből, hogy ott is aszály pusztítja a határt, lassan a kutak is kiszáradnak. Semmi termés nem lesz, az állatokat el kell vesztegetni, mert sem etetni, se itatni nem tudják őket, se víz, se takarmány nincs már. A jó Isten még ezzel is sújtja Erdélyt.

1946. augusztus 25. vasárnap

Már letelt a vakáció nagy része. Mindig esik az eső, a levegő is lehűlt. Olyan nagy sár van mindenütt, hogy ki se lehet lépni a házból. Még Telekékhez is, amikor átmegyek aludni, óriási gumicsizmát kell a lábamra húzni, ugyanis én csak szandálokat hoztam magammal. Azt hiszem, az esti sétáknak és a napozásnak már befellegzett.

Álmomban teljesen idegen, a valóságban nem létező kollégákat láttam a gyárban. A nagyfőnök hivatott, és kérdőre vont, miért maradtam távol ennyi ideig?² Micsoda badarság ez az álom? Remélem, nincs valami baj otthon? Aztán – még

² Nem első eset, hogy előre megéreztem a bekövetkező eseményeket!

mindig álmomban – Salgótarján közelében kerékpárral haladtam az országúton és mégis, mintha a kisbárkányi keresztnél kellett volna befordulnom. *Esett az eső. Visszanéztem, és mögöttem gyönyörű tájkép tárult elém: a kereszt az akácfa között, és mégis magányosan állt az út kanyarulatánál. Háttérben sötét felhők gomolyogtak, furcsa, világos kerettel. Ha eszembe jut ez az álom, még ma is magam elé tudom idézni a kereszt mögötti rész csodálatosan szép színeit, a kéknek erős kontúrral elválasztott árnyalatait...*

Reggelre elállt az eső, de az udvarban és mindenütt nagy sár, a földutak járhatatlanok. Ma nem tudok elmenni a templomba sem.

Cserkészek

Bede-pusztá, 1946. augusztus 27. kedd

TEGNAP ESTE megint zuhogni kezdett az eső, mégis meglepetés ért. Ahogy kinéztem az ablakon, néhány kis cserkészfiút láttam, amint ide-oda rohangálnak, mintha nem is tudnák, kit vagy mit keresnek. Apukám kiment hozzájuk, behívta őket. Beszélgetésükből kitűnt, hogy salgótarjániak, de Szentkútról jöttek ide, azzal a feladattal megbízva, hogy egy „hölgyet” kell megtalálniuk. Ahogy ők mondták, *a parancsnok úr üzenetét kell átadniuk*. Még mások is jöttek, itt a találkozóhely, a keresztnél. Alig mondták el, szólt a síp és a többiek is megérkeztek. Szüleim rám néztek: mit jelent ez? Csak egyedül én értettem igazán az egészet.

A legnagyobb fiú bőrig ázottan, katonásan megállt előttem és elmondta az üzenetet: *„Parancsnok úr üdvözlét küldi. Az lesz a jel, hogy itt voltunk, és megmondjuk, Katóka kisasszony valóban Bedén van-e?”*

Meglepetéssel, édes-fájó érzéssel hallgattam végig a fiú szavait, és eszembe jutott: ő ismeri legjobban a köztünk magasló korlátokat, és mégis... mégis féltékeny lenne? Tudni akarja, hogy valóban ide jöttem, ahová mondtam?

Kellemesen érintett az üzenet. Most már nyugodt vagyok: mivel biztos, hogy legalább addig, amíg kiadta gyerekeknek a napiparancsot, amíg rólam beszélt, addig rám gondolt. Őt is hasonló gondolatok foglalkoztatták, mint engem.

Szegény gyerekek, teljesen eláztak, szárították a ruháikat. Hét óra után vissza akartak indulni, de nem engedhettük őket ilyen nagy útra, szakadó esőben, sötétedéskor. Megnyugtattam a kis csapatot, hogy a felelősségemre nyugodtan maradjanak reggelig. Vacsorát készítettünk tíz éhes gyereknek. Óriási lábasban papriskás-krumpli készült, majd fejenként 2-2 pohár tejet ittak.

Néztem a helyes, komoly diákfiúkat, ahogy kitágult, csillogó szemmel mesélték az élményeiket, miközben nyelték a finom friss tejet. A szomszédban készített éjjeli szálláson aludtak.

Miért, miért nem, de este olyan jóérzéssel, nyugodtan aludtam el.

Szerdán reggel kivételesen korán, már hét óra előtt fölkeltem, mert tudtam, hogy a kiscserkészek idejében akarnak visszaindulni.

Néhány sort írtam, kimentettem őket, a felelősséget magamra hárítva. Leveletem természetesen szigorúan csak erre a témakörre alapoztam. Olyan szívesen írtam volna mást is, de nem akartam, nehogy bárki félreérthesse. Gondolom, ő nem bánná. Reggeli után aztán útnak indult a kis csapat, nagy hálálkodással. Kedves gyerekek, úgy örültem nekik, és az üzenetnek, amit hoztak.

Dél előtt sok munka várt rám, kenyérdagasztás, aztán a lekvár főzésnél segédkeztem. Ebédre mákos tésztát készítettünk, végül főtt csemegekukorica került az asztalra. A finomságokból jól kivettem a részem az eltelt idő alatt: a házi tej, főtt kukorica, és sok gyümölcs, mind olyan csemege, amit Salgótarjánban nélkülözni kell. Alaposan meghíztam. Meg sem fognak ismerni, ha visszamegyek.

Gyorsan telnek a napok, már csak két nap van hátra, aztán vége a nyaralásnak. Nem figyelhetem az udvaron szaladgáló kiskacsákat, az aranyos, koromfekete Csóri-cica játékát.

Jó lett volna, ha a szép nyári idő tovább tart, továbbra is járkalni kint a természetben, csak úgy, cél nélkül elmerengni a semmiben, élvezni ezt az egész csodás valószínűtlen valóságot.

Így többet tartózkodtam zárt helyen, sokat olvastam. Most például Harsányitól a többkötetes „*Whisky szódával*” c. könyvet lapozom, már a második kötetnél tartok. Előtte elégé ismeretlen az a felelőtlen, semmittevő életstílus, amit az író ebben körvonalaz. Megbotránkoztat az ízléstelen, érzékies beszédmodor, ahogyan beszélteti a szereplőit. Anna alakja tetszik benne, az a nyugodt, komoly, mégis élénk, életrevaló nőtípus. Nagyon érdekel partnerének, Titinek további sorsa. Most leteszem a tollat és megyek, tovább olvasok.

Csütörtök. – Eljött arany szabadságom utolsó napja. Úgy elszaladt az idő, észre se vettem. Nézem a szép tájat, nem tudok betelni vele. Nagyon kellemesen töltöttem a napokat, jót tett nekem ilyen sokáig zavartalanul pihenni.

Kár, hogy egy hétig esett az eső. Itt ez annyit jelent, hogy ki se lehet mozdulni a nagy sár miatt. Szerettem volna még sétálni a szabadban, az erdőben. De így is nagyon sokat jelentett a pihenés. Fizikailag teljesen rendben vagyok, de lelkileg, sajnos ugyanezt nem mondhatom el. Gondjaim mind megmaradtak: nem tudom magam túltenni a családi bajokon, aggódom Bandi öcsém sorsa miatt; apukám fizetése alig elég az internátusi költségekre.

Tanyán

SZÜLEIM SORSA nincs rendben. Ez a lakás... a tanyai élet... a legszükségesebbek előteremtése nehéz fizikai munkával, nem nekik való feladat. Sokat vállálnak mindketten. Apám a tanításon felül nagyon sokat dolgozik, egyedül műveli a földet, hogy krumplijuk megteremjen, és nyáron a cséplésnél is vállalt felügyeletet.

Anyukámnak nem elég a háztartás gondja, ami itt sokkal nehezebb, sokrértűbb, mint városban, varrást is vállal az itt lakóknak. Igaz, hogy a tejet és egyéb élelmiszert azzal teremti elő, ezekre nem kell pénzt kiadniuk.

Délután átmentünk Borókás-pusztára, ahonnan holnap kocsi-val mennek Tarjánba és beviszik a csomagjaimat. Kényelmesebben mehetek villamossal. Este becsomagoltam, utána átmentem Lucfálvára. Pirkó nagyon hívott, aludjak náluk, onnan már jóval közelebb a villamosmegálló, nem kell olyan korán fölkelni. Bandi majd délben csatlakozik hozzám. Szüleim elkísértek a hegytetőig, elbúcsúztunk. Nem tudom miért, nagyon elérzékenyültem. Anyukám is sírva fakadt. Nem tud belenyugodni Gyugyi távollétébe, meg abba, milyen sok mindent kellene pótolni, de kevés a pénz. Bennünket sajnál, hogy nem tudnak támogatni komolyabb összeggel. Én vigasztaltam, nevetve mondtam, hogy ne féltsen, telik mindenre a fizetésemből, de ezt magam se hittem. Mikor aztán végre elbúcsúztunk, nem jutott eszembe semmi vigasztaló szó, elpityeredtem, mint egy kisdíák, aki először megy el otthonról.

Sokáig integettünk egymásnak, – megvárták, amíg eltűnök a lejtőn. Egyedül maradtam, egyedül az erdő magányos ösvényén, egyedül az alkonyatban... Még sokáig törölgettem könnyes szememet, eltűnődtem a bizonytalan jövőmön, miközben besötétedett. Észre se vettem, hogy letértem az ismert ösvényről, nem tudtam tájékozódni. Megijedtem, hogy eltévedtem ebben a sötétben. Hiába meresztgettem a szemem, nem tudtam, hol vagyok? Körülöttem a sűrű erdő. Elindultam vaktában az akácfák alatt, botorkálva siettem előre. Úttalan úton, tüskés bokrok között haladtam a göröngyös ösvényen, szandálban... Annyira siettem, hogy amikor végre – nagy sokára – rátaláltam a rendes útra, meg kellett állnom, annyira kifulladtam.

Képzeletemben láttam magam, hogy nézhetek ki most: a hajam csapzottan lóg az arcomba szememben a kétségbeesés, fáradtan pihegek...

A tető tisztásán körülnéztem, megálltam pihenni. Szép innen is az esti táj, sötét ég alatt a dombok még sötétebb körvona-laival. Teljesen besötétedett, mire beértem Lucfalvára. Piri barátnőm elem jött, a templom mellett várt rám. Már azt hitte, hogy nem is jövök.

Este fáradtan átmentünk Icuhoz meghallgatni az angol híreket. Elmesélte, hogy tegnap Miklós bácsival Tarjánban uzson-nára volt hivatalos. Csanádyék mondták neki, hogy múlt szom-baton a kórus tagjainak nagyszabású mulatságot rendezett, ahol nagyon jó hangulatban szórakoztak, utána éjjelizenét adtak. Olyan jól érezték magukat, hogy nem akart felbomlani a társaság. Kíváncsi vagyok rá, majd Pityu elmeséli a részle-teket.

Most, hogy ezekről beszéltünk, én is alig várom, hogy visszamenjek. Holnap már magam is mehetek kóruspróbára. Hiányoznak a jó ismerősök. Sajnálom, hogy a rossz idő miatt nem jöttek el vasárnap, pedig milyen jó lett volna, ha meg-látogatnak.

Sokáig beszélgettünk még lefekvés után Pirkóval, aztán nem kellett álomba ringatni, a fáradtságtól mély álomba zuhantam.

Jó volt visszajönni

Salgótarján, 1946. augusztus 30. péntek

Rég' nem láttam az ismerős arcokat. Mindenki szeretettel fogadott, azt mondták, nagyon jól nézek ki, lesültem, pihenten egy kevés súlyt is magamra szedtem, ami igazán nem ártott. Enekkari próbákon láttam, hogy nem mulasztottam sokat, nem erőltették meg magukat a tanulással, amíg távol voltam. Otthon azt se tudom, mihez kezdjek, mert nagyon mozgalmas napom volt.

Szombaton a reggeli mise után Bandival a kórházba siet-tünk, ahol aláírtattuk az iskola-indításhoz szükséges igazolvá-nyát, közben bejelentettem, hogy hétfőn munkába állok. Meg-

kérdeztem a szolgálatban levő kisasszonytól, hogy az én ügyem rendben van-e, mire azt válaszolta, hogy természetesen.

Benéztem a Plébánia irodára. Beszélgetés közben házfőnök atya megígérte, hogy segít a lakásügyemben, utánajár a fizetésem ügyének is.

Elég későn ültünk asztalhoz, ebédelni. Öcsköst jóllakattuk, mert holnap már indul Jászberénybe. Szerettem volna rajta segíteni egy kis pénzzel, de nem hozták ki a fizetésemet. Itt kezdődött a baj...

Megéreztem...

Még mindig szombaton: Egyik kolléga értem jött és hívott, menjek be az irodába, mert valamilyen félreértés vagy baj lehet a betegszabadságommal kapcsolatban. Félve említette, hogy talán már le is számoltak. Eszembe jutott, mit álmodtam a szüleimnél, talán előjel lehetett, amikor ilyesmiről álmodtam? Ezért megkerestem a doktort, aki a szabadságomat intézte. Azt mondta, amikor telefonon érdeklődtek irántam, ő azt válaszolta – tévedésből – hogy valóban, betegállományban vagyok, de mióta kiírt, attól fogva nála nem jelentkeztem. Ez okozhatta a bajt, mivel elfelejtette, hogy a beteglapra ráírta: „*Augusztus 14-től 31-ig vidékre utazhat*”.

A gyárban pedig azt hiszik, igazolatlanul maradtam ki. Nem tudtam, mitévő legyek? Sárrikánál, a nagyirodán már jól kisírtam magam. Megbántam azt is, hogy hazamentem, pedig arra múlhatatlanul szükségem volt, hiszen előtte naponta a gyengeségtől, kimerültségtől már rosszul lettem. Bántott, hogy most egy tévedés miatt kellemetlen helyzetbe kerülhetek. Még Pityunak sem szóltam, nem akartam elrontani a napját. Reméltem, hátha rendbe jön minden, mert hétfőn a beteglappal tudom magam tisztázni. Találkoztam Irénkével, aki közben engem helyettesített, azt mondta: szerinte nincs semmi baj. Legalábbis ő nem tud róla.

Salgótarján, 1946. szeptember 1. vasárnap

Szép nap a mai. A tízes misén énekeltünk. Ma először fordult elő, hogy végre egyszer én is hallhatom a kórust énekelni, amíg Edittel lementünk a lépcsőkön áldozni. Éppen az Ave Verrum szólt. Jó volt hallani, olyan szép a dallam, az ember lelke szinte a magasban szárnyal...

Délután elbúcsúztunk Banditól. Neki is folytatódik a tanulás. Sajnos, csak 10 forinttal tudtam megtoldani a zsebpénzét, mert én sem kaptam fizetést, és azt se tudom, mi lesz a sorsom az állásomat illetően. Délután Edit átjött hozzánk. Nagyon belemelegedtünk egy témába, nem tudtuk abbahagyni, így amikor elkísértem, többször oda-vissza kísérgettük egymást. Edittel szeretek társalogni, mert vele komolyabb dolgokról lehet vitatkozni, mérsékelt, nem csak a maga igazát hajtogatja.

Szó esett az ember lelki igényéről, a különböző világnézetek helytelen felfogásáról, arról, hogy amikor valaki már talán be is látja a másik fél igazát, mégsem enged a magáéból, *nem, csak azért sem!*

Beteljesült

Salgótarján, 1946. szeptember 2. hétfő

Rosszul kezdődik a hónap. Valóban előre megálmodtam még Bedén, augusztus 25-re virradólag. A nagyfőnök hivatott és kérdőre vont, miért maradtam távol ennyi ideig? Elmondtam neki és bemutattam neki az orvosi igazolást. De ő kertelt. Ki akarta magyarázni magát, én mégis kihoztam belőle, hogy végül is ő az oka mindennek. Egyik mondatával ütötte a másikat. Elismerte, a munkámmal elégedett, mégis, most arra hivatkozik, hogy egyébként is próbaidőre vettek föl, s én ebben az ügyben semmit se tehetek! – mondja kezeit széttárva – aztán rám néz, és jelentősegteljesen így folytatja: de ha akarom, itt tarthatom... *Óh, a kényúr! – így magamban: ha akarom...*

Erre én mit gondolhatok? Nem tetszik neki az én tartózkodásom, hogy nem óhajtok vele éjszakánként túlórázni? Pró-

báltam tovább érvelni. – Emlékezzen rá főmérnök úr, mikor fölvettek, megkérdeztem, hogy állandó állásról van-e szó?

– Nem emlékszem, sőt, tudom, hogy próbaidőre alkalmaztam! *Honnan veszi ezt, amikor erről szó sem esett!* Ezért azt válaszoltam:

– Elnézést kérek, de rosszul emlékszik, mert akkor megnyugtattott, hogy természetesen, végleges állásról van szó! Különben nem kellett volna a korábban betöltött munkahelyekről igazolást beszereznem. Mit gondol? Ellenkező esetben miért változtattam volna állást, hiszen a Bányánál véglegesítettek volna. Arra csak emlékezni fog, hogy a bányától fölhívta Önt Sztáray úr, s elmondta, hogy nem szívesen engednek el onnan, mert a munkámmal maximálisan elégedettek és 20 gépiró közül éppen engem szemeltek ki arra, hogy leltározás után véglegesítsenek. Gondolja, hogy onnan eljöttem volna egy bizonytalan, ideiglenes állásba? Különben is, a fizetésemet itt is, mindig a havidíjasok között kaptam, nem úgy, mint a próbaidőre fölvevett, ideiglenesen alkalmazottak.

Magamban pedig arra gondoltam, hogy ez lett az „alma-ügy” eredménye, hogy a „kedveskedéseit” határozottan visszatartottam. Most megbüntet érte! Sokáig voltam benn nála, nem engedtem az igazamból. Nem vettem tudomásul, nem akartam észrevenni, pedig láttam, hogy unja az érveimet, s le akar rázni.

Nagy sokára sikerült rábeszélnem, rábírtam arra, hogy belássa az igazamat. Ekkor nagy kegyesen nyújtja a kezét! Én meg csak néztem a kezére... és elborzadtam a gondolatra, hogy kezet fogjak vele. Valami kimondhatatlan undor kerített hatalmába, ahogy végül mégis kezet fogtam vele.

Úgy látom, mindent neki „köszönhetek”. Igaza volt annak, aki előre figyelmeztetett, hogy neki a női munkatárs nemcsak az irodai teendőkre kell. Aki nem enged neki, aki nem hajlandó kénye-kedve szerint esténként bejárni az irodába, bizonyos „különmunkákra”, előbb vagy utóbb, de neki sosem felel meg.

Nem elégedtem meg a vele való tárgyalással, fölkerestem Röder gyárigazgató urat, elmondtam neki, mi a helyzet, ne

higgyék azt, amit a főnököm fog előadni. Utóvégre ki ő, mi-csoda önkényúr, aki a beosztottak sorsát saját tetszése szerint irányíthatja? Fölkerestem az üzemi bizottság irodáját is. Nem találtam ott Homokit. Holnap bejövök ismét. Nagyon elkeseredtem az engem ért igazságtalanság miatt.

Kedden ismét bementem az Üzemi Bizottsághoz. Röder igazgató levelet küldött Homokinak. Én pedig bemutattam a beteglapomat, hivatkozva annak följegyzésére. Átvették tőlem, érdeklődtek a kórháznál. Semmi kétség, nem szegtem meg a szabályokat. Bár a főnököm intézkedésére már a konferencia döntött és elrendelték a leszámolásomat, de Homoki kijelentette, hogy ismét összehívják a konferenciát, amely ki fogja mondani az előző intézkedés helytelenségét, mert nem lehet valakinek az állását tévedés miatt kockára tenni. Az üzem, a bizalmi testület mellém állt, az egész G.Sz. (gazdasági szer-számgyár) tisztviselői kara, és az ott dolgozó munkásság is, ami különösen jól esett. Mindenkit fölhaborított az ügy. Egyébként végképp nem szívelik a főnököt, és nemcsak a velem kapcsolatos cselekedete miatt.

Engem a munkások ismernek, már megszerettek, ajándékot kaptam tőlük, egy fényesre munkált kicsi kalapácsot, olyan, mint egy ékszer. Biztattak, ne hagyjam magam, mindnyájan mellettem állnak a nagyfőnökkel szemben, mert jól ismerik a nőkkal kapcsolatban viselt dolgaikat.

Ilyen hangulatban fogadtam apámat, aki betoppant hozzánk. Őt Somosköre akarják helyezni igazgatónak. Nekem az is jó lenne, mert közelebb laknánk egymáshoz, onnan akár be is járhatnék naponta. Neki se beszéltem a kellemetlen ügyemről, reméltem, hogy elsimul minden.

Meglátogatott

Salgótarján, 1946. szeptember 4. szerda

Nyugtalanul aludtam. *Álmomban* össze-vissza keveredve láttam ismerős- és ismeretlen arcokat, köztük Gyugyi bátyá-

mat, ismerős mosolyával, zászlós egyenruhájában. Láttam dr. K. Lajost, de nem olyan volt, mint az életben. Flegmán, közömbösen beszélt velem, ami nagyon fájt nekem. Viszont az álmom nem csalt, mert délután ő kopogtatott be hozzám. A szívem majd' kiugrott a helyéből, mikor megláttam. Behívtuk. Udvariasan megköszönte a cserkészei vendéglátását, hogy gondoskodtam róluk. *De megtudtam, hogy helyettük egész éjjel neki kellett őrségben állnia!* Jót nevettem ezen, – *arra gondoltam, hogy legalább addig biztosan rám gondolt...*

Érdeklődött, mi történt az eltelt időben? Megkérdezte, hogy itt maradok-e Tarjánban? Tudta, hogy Pityu Pestre készül. Egész este kétségek közt vergődtem.

Várakozással telt napok

Nem lesz egy nyugodt percem sem, míg az ügyemet nem rendezik a gyárban. Ma tartják a konferenciát. Attól is félek, ha az én javamra döntenek, és maradnom kellene ott, azon a helyen, azok után, amit tett; ilyen főnök mellett hogy tudok majd dolgozni?

Folyton csak az foglalkoztatott: hiábavaló minden igyekeze-tem, a lelkiismeretes munkám? Mihez kezdek ezután? Milyen jó lett volna, ha a fizetésemből legalább a Bandi zsebpénzét ezután is tudnám fedezni. Most már vége, ez sem megy. Ezért kellett a másik két állást elszalasztanom? Ezért? Most menjek vissza, kérem, hogy alkalmazzanak, mert kidobtak a gyárból? Kétkednének, miért nem feleltem meg? És akkor mit mondhatok?

Egy reggel a piacra mentem. Pityu elém jött, mert telefonáltak a gyárból, hogy sürgősen menjek be az üzemi bizottsághoz, ahol már vártak rám. Udvariasan fogadtak, külön szobába vezettek. Kértek, hogy teljes őszinteséggel mondjak el mindent a főnökről. Ők már csak egy konkrét bizonyítékot várnak, hogy a gyárból kitehessék a szűrét. Mindig olyan ügyesen bonyolítja le az aljasságait, hogy sosem lehet rajta-csípni. Beszéltem az estére kitűzött túlórákról, elmondtam, hogy én sosem adtam okot arra, hogy szemtelenkedhessen

velem. Nagyon vigyáztam mindig, mivel többen is figyelmeztettek, és óva intettek tőle. Engem kellemetlenül érintett, amiért mindig estére hívott be túlórázni, amikor még nappal is borzadok attól, ha egyedül maradok vele az irodában, akkor este maradjunk kettesben, mikor a takarítónők is hazamennek... Elmondtam az alma- és strand-esetet is. Ugyanis egyszer ott is molesztált, mire én hátat fordítottam neki, és ott hagytam. Persze, ez sem tetszett neki. Azonban én ennél többet nem mondhattam, csupán azt, ami megtörtént. S bármilyen aljas, nem tudok rajta bosszút állni.

Az emberek ennél többet vártak tőlem, mert előttük is nyilvánvaló, hogy most egyszerre miért nem vagyok neki megfelelő, holott mindenképpen engem akart felvenni, mert csupa jót hallott rólam; eddig ő is úgy nyilatkozott, hogy kiváló munkát végzek. Érthetetlennek tartják, egyszerre miért változtatta meg a nézeteit.

De előttem nagyon is világos minden. A próbán nemcsak az írásom felelt meg neki, hanem az aljas, ragadozó szeme megakadt rajtam. Olyan tekintettel nézett mindig, hogy szerettem volna a föld alá süllyedni. Mikor belátta, hogy nem vagyok mindenre kapható, kerek elutasítást nyert részemről, reményeit nem váltom be, tehát az első adandó alkalmat megragadta, hogy kitegyen, és újabb áldozatot keressen magának.

Nyugodtan mondhattam a bizalmiaknak, hogy amikor én beléptem a gyárba, úgy gondoltam, hogy a munkám maximumát adom, de csak azt, – saját magamat nem! Ők már nagyon jól ismerik, kivel állnak szemben, ismerik eddigi üzelveit, tudnak az öntödei randevúkról is, de hát eddig nem sikerült őt rajtkapni.

Most várnom kell a fejleményekre.

Otthon Sárika várt rám. Amíg az ebédet főztem, sokat neveltünk, mert nem ismertem a vadas hús készítésének titkait, Sárika sem. Aztán mégis rájöttem, és sikerült elkészíteni az ebédet, végül ízlett mindenkinek. Apukám délután ment el.

Igazgató úrnál

Őszintén beszámoltam arról, mi történt. Hangsúlyoztam: szóba sem került a fölvételemnél, hogy próbaidőre alkalmazott volna a főnököm. Ki hallott olyan örülről, aki elmegy – próbaidőre – egy olyan jó helyről, ahol szeretik, megbecsülik, ahol közlik vele, hogy az idénymunka befejezésével véglegesíteni fogják, kiválasztva 20 dolgozó közül? Ráadásul egy másik – szintén véglegesnek ígérkező – állást a városházán is visszautasítottam – ezért.

Beszéltem anyagi helyzetemről, elmondtam haragjának igazi okát is. Megígérte, hogy keres, lehetőleg nekem is megfelelő megoldást a gyáron belül, és másnap megtudom az eredményt.

Szombaton már ismertem a döntését! Hétfőn reggel a nagyirodán dolgozom! Igaz lehet-e ez? Sokkal jobb hely, ott a legjobbakat alkalmazzák!

Hírek a fogságból

Közben valami jó is történik körülöttem. Hírt hallottunk Gyugyiról. Ili írta, hogy Moszkvában van, megadta a címét, írhatunk neki. Milyen boldog lesz anyukám, ha ezt megtudja! Lám, tegnap láttam álmomban, és hír jött róla! (A kép akkor készült, mielőtt kivitték a frontra, és eljött hozzánk, elbúcsúzni Marosvásárhelyre.)

Péter atya látogatóba jött hozzánk. Pityu is itthon volt. Péter nem maradt sokáig, de hármasban nagyon kellemesen elbeszélgettünk vele.

Vasárnap, a kongregációs összejövetelen szó esett a vallássosságról, modernségről, a táncról. Én azt találtam mondani, hogy a szórakozással, a vallásos lány viselkedése a táncsal összeegyeztethető. – Házfőnökatya úgy nyilatkozott, hogy „Krisztus visszafordulna a táncterem ajtajából.”

– Nekem viszont az a véleményem, hogy nem mindegy, kik táncolnak ott, mivel az lehet szép, művészi, szórakoztató. Szerintem, úgy is lehet táncolni, hogy Krisztus ne forduljon vissza a táncterem ajtajából; s inkább elmosolyodik, és a táncos nyugodt lelkiismerettel mehet – akár gyónás nélkül is – másnap az áldoztató rácshoz.

– Én magam például istenhívő és vallásos vagyok, mégis határozottan szeretek táncolni jó zenére, jó modorú partnerrel egy jót keringőzni a „*Kék Duna*” melódiájára... A zene ritmusára az ember szíve szinte zsong, fölemelkedik, a test könnyűvé lesz, mintha szárnyaink nőnének, mintha nem is a földön járnánk, hanem fenn a magasban, Isten közelében.

Egész tűzbe jöttem, s úgy magyaráztam, úgy akartam saját igazamat bizonyítani, miközben folytattam:

– Lehet, hogy mások nem így gondolják, nem így tesznek. Mindez szomorú, talán ők mostohagyermek. Meg kell őket tanítani, hogy lássák a szépet, hallják a jót, – szeretettel, megértéssel és türelemmel. Akkor ezen a téren sem lehet nagy hiba!

Csak nézett rám Házfőnökatya, előbb csóválta a fejét, majd elmosolyodott.

Délután a kórusunk énekelt a litánián. Szép, ünnepi litánián vehettem részt.

Ezt a napot sohasem felejttem el

Magamban saját gyásznapiomnak nyilvánítottam, és minden évben megemlékezem róla. Ma már két éve, amikor *1944. szeptember 10-én*, azon a zord, esős napon elindultunk az ismeretlen jövőbe... Mintha az idő is bennünket gyászolt volna.

Szemem előtt most egymás után gyorsan peregnek le a nap eseményei.

Utolsó percek a lakásban. Ülök a nagy ebédlőben. Rögtön indulnunk kell. Szemem megtelik könnyel, szívem a torkomban kalimpál.

Menni kell, mennünk kell innen, ahol olyan jó volt élni mindnyájunknak. Még egyszer, utoljára végigsimogatom szememmel az ismerős helyet, az édes otthont. Az egyik szürke kiscica hozzám dörzsöli puha kis testét. Őt is megcirógatom, miközben eszembe jut: szegénykéim, árván maradnak...

Belép Róza néni, átölelem, sírva kérem, vigyázzon rájuk, és mindenünkre, ha teheti.

Eszembe jut a nagy izgalom, a búcsúzás, az állomáson az utolsó vonat indulása előtti légiriadók.

És azóta? Idegen helyek, családunk nehéz megpróbáltatások sorozatát élte át. Árvaságom, egyedüllét, önállóság. Harc a kenyérért, megélhetésért, sokszor aljas főnökökkel szemben, harcolni magamért, a lelkem tisztaságáért.

Nehéz, mégis akadt szép is a két év alatt, nehéz és nagy feladatokat véghezvinni, sok szenvedéssel, sok tapasztalat megszerzése mellett. Nem hiányoztak a megaláztatások, és megmérettetés. Az élet kemény, kegyetlen kezét sokszor éreztem.

Mégis... Hálát adok a jó Istennek érte, és köszönöm, hogy a jó úton vezetett, hogy jó úton jártam. Sokszor éreztem – nagy magányom alatt Isten simogató kezét.

A mai napon tehát jubileumot ünnepelek.

Salgótarján, 1946. szeptember 11. szerda

Igazgató úr ígérete szerint máától a nagyirodán dolgozom. Szerencse, hogy hozzá fordultam. Itt sokkal jobbak a körülmények, egy irodában hárman vagyunk lányok. Malvinkával és Ilonkával dolgozom együtt, akikkel „igazi” pálinkával ittunk pertut. Brr... én nem szeretem, de csak a forma kedvéért történt az egész. Többször járt már itt a főnököm, és van a képén bőr ahhoz, hogy társalogni próbál velem!

Utána a főnökség közölte velem, fel kell keresnem a korábbi munkahelyeket, a tisztí-főorvost, és a bányairodát is, az ott eltöltött időkről igazolást kell kérnem, mert egy év múltán (amihez már csak három hónap hiányzik) meglesz az ún. „gyakorlati időm”, amit beszámítanak munkaviszonynak.

Elindultam a tisztí-főorvosi hivatalba. Volt főnököm nagyon kedvesen fogadott, én gépeltem le a szükséges igazolványt.

Áradozott. – Milyen jól néz ki Katóka! – Ne siessen, beszélgessünk egy kicsit.

Igen ám, de az ajtót kulcsra zárta, és nem engedett elmen-nem. Kezdődött a puhítás, üres bókok: – aranyos, aranyos, hogy megváltozott! Aztán folytatta: – már nem vagyok a hivatalfőnöke, ne legyen olyan merev, csak egy pusztít kérek! – Közben egyre közeledett felém, én hátráltam, kezemet magam elé tartva. Elkapott, – hadakoztunk.

– Nem, és nem, ezt velem nem teheti! Eddig úriembernek tartottam, most pedig egyszerűen lerohan?

Undor fogott el, amikor láttam, hogy felhevült. Könyörgött, kért, aztán megint erőszakkal akart megcsókolni. Erős ugyan nem vagyok, de nem engedtem magam! Éreztem, és erre gondolva ijedtemben majd' elállt a lélegzetem: milyen gyenge vagyok... Hogy milyen kiszolgáltatott a nő egy megvadult férfival szemben! Örült erővel kapta el a kezemet és magához akart rántani.

Hogyan védekezzem? – *futott át az agyamon*. Istenem, adj erőt! Légy velem, ne hagyj el! *Gondolatok kavarogtak a fejemben*. Mit tegyek? Hirtelen elhatározással megharaptam a kezét, mire elengedett.

– Milyen kis csacsi maga! Hát miért, miért ellenkezik? Hisz nincs abban semmi!

– Kár a szóért, hiába vesztegeti az idejét!

Csak már szabadulhatnék! Kétszer is az ajtó mellé kerülve, kinyitottam a zárat, visszarántott. Vitatkoztam, aztán erőt gyűjtve, erélyesen rászóltam: – Ha még egyszer közelíteni merészel felém, segítségért kiabálok!

– Csak azt ne! *Persze, kellemetlen volna főuraságának, ha itt, az Egészségházban, ahol több iroda, orvosi szoba és védőnőszolgálat van, a folyosón meg várakozó emberek... rossz fényt vetne rá, ha zajt csapnék!*

– Nem szeretem, ha így bánik velem! – Majd kérdésre vált:
– Nem szeret?

Magamban azt gondolom: – micsoda hülye kérdés ilyen szituációban! Csak utána válaszoltam.

– Így igazán nem tudom becsülni. Ha tisztességesen viselkedik, akkor tisztelem, becsülöm, és szeretem is, de csak – három lépés távolságból!

– Milyen gyerekes és komolytalan! – csodálkozott.

– Mindazt, amit hallott, komolyan mondtam. Ez a stílus nagyon távol áll tőlem, ellenkezik a felfogásommal. Ilyen viselkedést magammal szemben senkitől nem tűrök el!

Vége, elindulhattam. De még utánam szólt: – Nem értem, mit akart mondani?

– Semmit! – válaszoltam futtomban, vissza sem fordulva.

– De igen, nem azt akarta mondani, hogy szeret, és meglátogat máskor is?

– Én nem mondtam és nem is gondoltam ilyesmire! Hogyne, még csak az hiányoznék! Szégyellje magát, ha még gúnyolódik is velem!

Alig bírtam tőle megszabadulni. Felborzolt hajjal, menekülve szaladtam le a lépcsőkön, ő meg nézett utánam, azt hajtogatta a nyitott ajtóban: – Aranyos... aranyos... és közben láttam a lépcsőfordulóból, hogy csókot int felém!

Azt se tudom, hogy értem le a kapuig. Kellett nekem ez? Kellett nekem igazolvány? De hát ki hitte volna, hogy ennyire nem tudja magát fegyelmezni. Aljas! Pfuj! Undor fog el, ha eszembe jut: látni azt a felhevült arcot, mintha tüzet lehelne felém... Istenem, milyen nehéz ma lánynak lenni...

Hazafelé végigrohantam az utcán. Eszembe jutott a gyári főnököm. Mind ilyenek a férfiak? Nem tudnak uralkodni magukon? Az utcán szinte futva, égett az arcom. Azt hittem,

mindenki engem néz és látja rajtam, hogy valakivel hadakoztam. Alig vártam, hogy hazaérjek. Egyenesen berohantam a fürdőszobába, mosakodni. Jóval később is úgy éreztem, hogy piszkos lett a kezem, ahogy szorongatta. Mikor eszembe jut: arra kell gondolnom, hogy semmivel se viselkedett különbül, mint 1944. Szilveszter éjjelén a „felszabadító” orosz (tatár!) tankosok!

Visszahelyeznek

Csütörtökön eseménydús napom kezdődött. Siettem a gyárba. Az udvaron egy általam teljesen ismeretlen munkás köszönt és megszólított. Pillanatok alatt *valósággal megkérte a kezem*. Komoly szándék! – csak úgy, ismeretlenül. Én meg csak néztem rá, szóhoz se jutottam. Megsérteni se akartam, de alig bírtam szabadulni tőle. Mi zajlik körülöttem? Egyik nap üldöznek, másnap lerohannak leánykéréssel a férfiak?

Azzal léptem be az irodába, hogy menyasszony vagyok! Csak nézett rám Ilonka, aztán leadtam neki a részleteket.

Ez is ma történt. Igazgató úr hivatott, tudomásomra hozta, hogy volt főnököm kérte a visszahelyezésemet a G.Sz.-irodába, azzal az indokkal, hogy neki tulajdonképpen nem volt munkám ellen kifogása. Hogy mik történnek mostanában? Érdekes, nekem nem ezt mondta akkor, amikor beszéltem vele, viszont nekem annál inkább okom volt rá megharagudni! Igazgató úr arra kért, ha lehet, próbáljak vele kijönni. Mondtam, hogy az egész nem rajtam múlt, én a kötelességemnek eleget tettem, egészen más okozta a történeteket. Mindenkit meglepett a hír. De valamennyien őszintén sajnáltak az újabb helyzet miatt. Én is magamat!

És ma, már – megint ilyen rossz hírű napon – *szeptember 13-án, ráadásul pénteki napon*, visszakerültem régi helyemre, a Gazdasági szerszámgár irodájába. Úgy látszik, engem *üldöz a tizenhármas szám!*

1946. szeptember 15. vasárnap

Pityu nincs itthon, egyedül vagyok. Sok gondolat fordult meg bennem. Gizivel beszéltem, arra kért és megint hívott, hogy lakjam nála, ha Pityu elmegy. Nem lenne egyedül. A lakásért nem kérne pénzt. Együtt főznénk. Nem tudok dönteni, már benne is csalódnom kellett.

Sok gondolat fordult meg a fejemben. Sír a lelkem; sokszor eszembe jut dr. K Lajos, nem tudom elfelejteni, amikor a gyengéd, szeretettől remegő hangon mondta tollba azokat a szavakat. Ez volt életemben a *legszebb szerelmi vallomása*, amit valaki elmondott nekem. Nem is tudom, begyógyul-e a fájó seb, amiért égig érő falak választanak el bennünket egymástól. Nálam az idő nem gyógyítja be a sebeket, legfeljebb enyhíti a fájdalmat. S vajon ő hogyan tudja feldolgozni az érzéseit?

Újabb hír a fogságból

Pityu hazaérkezett Bedéről. Egy idős tarjáni bácsi mondta el – akivel Gyugyi bátyám együtt volt a hadifogságban, s őt hazaengedték – a napokban fölkereste szüleimet. Ő, mondta el nekik, hogy a bátyám jól néz ki, rendes kosztot kap. Mostanában Moszkvában, egy állomásépületet festenek. Egy csoporttal dolgozik, amelyet ő irányít. Képzelem, milyen gyönyörű munka kerül ki a kezük alól. Meghiszem azt! Mindig jó kézügyessége volt. Festett, rajzolt, portrékat, tájképeket. Milyen szerencse, hogy sokoldalú és különösen jó kézügyességgel áldotta meg a Teremtő. Zenélt, rajzolt, festett már diákkorában, – igaz, nem falakat! És most hasznát veszi, megtalálja mindeütt a helyét. Képzelem, milyen művészi munkával festi az épületeket. Szép arcképeket festett, csodálatos töviskoszorús Krisztusfejet az egyik festményén. Biztosan jó, vagy legalább tűrhető a helyzete, ha megszerették. Megsegítette a jó Isten, meghallgatta imáimat, a kérésemet, hogy vigyázzon rá, és hogy hírt kapjunk róla. És íme, legalább már ennyi beteljesült.

Csütörtök. – Anyukám enivalót küldött Bandinak. Összeállítottam a csomagot és postára adtam. Pityu ma ment ügyeit intézni Pestre. Csak sikerülne neki befejezni a tanulmányait és letehetné a mestervizsgát, utána már el tudna helyezkedni, s fizetést is kapna. Nekem nagyon rossz lesz, ha elmegy, de hát ez az ő élete.

Vasárnap reggel megint a nővérek kápolnájába mentem kismisére és játszottam a harmóniumon. A barátok templomában pedig a tízes misén lépett föl a kórusunk. A „*Benediktust*” énekeltük, nagyon jól sikerült. Este hét órakor megint mi énekeltünk a kóruson, ott is sikeresen léptünk föl.

Két nap múlva kellemes meglepetés ért, Péter atya kopogott be hozzánk. A tőle kapott könyvekről váltottunk szót. Elolvastam Zaymustól a *Marék parázs* c. könyvet, *Lámpást szeretnék gyújtani* c. könyveket. Egyszerű, érdekes, mindennapi történetek, igazán kedvemre valókat választott nekem.

Később észrevette a rajzfüzetemet, erről folyt a szó köztünk. Kért, rajzoljam le őt is. Sajnos, erre még nem merek vállalkozni. Én eddig csak mintákat, terveket rajzoltam, élő témával nem próbálkoztam. Tudom, tanulnom kellene, fejleszteni a tudásomat. Hallottam, hogy nyílt egy ingyenes rajztanfolyam. Jó lenne oda bejutnom, de jelenleg minden időm le van kötve.

Szerda. Zaklatott lelkem végre megnyugodott. Most ismét a régi vidám hangulatban élek. Járok kóruspróbákra. Olyan helyes volt ma Péter atya. Jól érzem magam a kedves ismerős emberek között. Ma botrányosan rosszul mentek az énekszámok, csupa fals hangokkal...

Később pedig nagyot dobbant a szívem, mikor láttam, hogy „Valaki” bekukkantott az énekkari próbára, Rostár Lacit kereste, vagy ki tudja... talán csak engem akart látni?

Csütörtökön reggel korán keltem, mert itt mindig takarítani kell, mégis poros minden és rengeteg pók jön látogatóba hozzánk az ablakon. Délután befutott apukám, holnap valamilyen gyűlésük lesz, addig nálunk marad. A gyárba siettem, megint túlórára, ezért gyorsan kellett készülődöm. Út közben

találkoztam dr. K. Lajossal és V. Györggyel, utóbbit múltkorában a Katolikus Akadémián még sötétké kispapi reverendában láttam... Csatlakoztak hozzám, Lajos megkérdezte:

- Remélem, nem javult meg főnöke irányában?
- Hiszen tudhatja, hogy én javíthatatlan vagyok!
- Megint kezdődik a Katolikus Akadémia. Tudná vállalni ismét a gyorsírást?
- Szívesen – válaszoltam röviden, aztán gyorsan elbúcsúztam tőlük, mert már úgys késésben voltam. Nem érek be időben az irodába.

Varázslatos este

A találka miatt öt percet késtem. Egész délután rettegtem, mert olyan kellemetlen végigmenni ilyenkor a gyártelepen... egyedül mászkálni, amikor lassan sötétedik...

Gyorsan megírtam a leveleket. Ma „kedves” főnökömet igen „kedélyes” hangulatban találtam, még említést se tett arról, hogy késtem néhány percet.

Munka közben valamit kijelölt a szövegben, amikor melléje kellett állnom. Ahogy ránéztem, megborzongtam: *ilyenek lehetnek a pokolbéli ördögök!*

Örültem, mivel az asszonyok még takarítottak a szomszédos irodában, aztán várták, mikor leszünk készen, mert még a port kell letörölgetniük.

Amikor befejeztük a munkát, hazafelé menet olyan szép látvány tárult elém, amilyenben eddig itt, Salgótarjánban nem lehetett részem, pedig egy koszos gyárudvaron kellett végigmennem. Az öntöde üzem hatalmas üvegfalain keresztül az olvasztott vas izzott a sötét háttérben, kék-sárga szikrák pattogtak szerteszét. Egyik ablakból a piszkos, homályos üvegen át, izzó, piros-parázs fénye szűrődött ki az udvarra. Tovább az üzemekben zakatoltak a gépek, máshol vasfűrész sivített. A munkások a sötét estében szorgosan, megállás nélkül folytatták tevékenységüket.

A gyárkapun kilépve, fölöttem az égbolt köröskörül kékes-sötéten borult fölém, itt-ott halványan pirosuló csillagokkal teleszórva. Elgondolkozva haladtam a Rimamurányi úton hazafelé. Az iskola órája háromnegyed nyolcat ütött.

A Kaszinóban magyar nótákat próbált a gyár fúvószenekara, melynek ütemére meggyorsítom lépteimet.

Távolabb egy tangóharmonikán bús hallgatót játszanak.

Mellettem egymásmellé simulva surrannak el a szerelmes-párok.

Amott valaki az ablakból szemléli a járókelőket.

Szép csendes az est, tele titokkal, étellel. Bennem is zszibong valami, titkokat súg nekem. Nem tudom meghatározni: mi az? De nem is akarom. A mai szép estét nem rontom el. Úgysem szántam volna rá magam, hogy ilyen későn járkáljak az utcán. Ezt az estét ez a séta tette széppé, sejtelmessé, ilyen varázslatossá.

Megszoktam a gyárat

Salgótarján, 1946. szeptember 27. péntek

Az üzemben állandóan sok a teendő, alig győzöm elvégezni. A munkámat már megszoktam, de a környezetet – azt talán sosem tudom elfogadni. Egyik munkatárs kétértelmű vicceket mesél, a másik túlságosan bizalmaskodik, a harmadik káromkodik. Néha nagyokat nyelek. Ha finoman megjegyzést teszek valamire, azonnal megsértődnek: „*Mi nem jártunk annyi iskolát*”, stb.

A gyárat viszont megszoktam. Eleinte nagyon zavart az állandó zaj, az üzemből behallatszik az irodába is a gépek zakatolása. Amikor reggel a munkahelyemre tartok, az üzemen keresztül kell végigmennem, ahol a fizikai munkások dolgoznak. Már szinte otthonosan érzem magam a zajban, és vidáman üdvözlöm a legközelebb munkálkodó kovácsot, aki állandóan nagy vasvillákat üt, ver egész napokon át – mintha álmában is ezt folytatná, örökké, megállás nélkül...

Apukám pedagógusgyűlésre jött, Icuval és Miklós bácsival. Aput tényleg áthelyezték Somosra, a nyugdíjazott igazgató helyére. Már csak a hivatalos írást várja, és akkor át lehet költözni. De jó lesz, itt laknak majd a közelben, talán én is bejárhatnék onnan vonattal vagy autóbusszal.

Este énekpróba után rendeztem a kottákat. Gizi, Ilus meg Péter is megvárt. Ilus nyikorogni kezdett a tangóharmonikán, de szerencsére átvette tőle Péter atya. Keringőket játszott, jókedvünk támadt, Ilussal forogni kezdtünk a zene ritmusára.

Vasárnap a tízes misén énekeltünk. Délután a Katolikus körben jó műsort rendeztek, ahol baráti társaságban egy kelle-mes délutánt töltöttünk el. Egy hölgy *Liszt II. Rapszodiáját*, majd a *Tavaszi zsongást* játszotta. Gyönyörű volt. Én csak hallgattam, a lelkem megittasodott a szépségtől, és szárnyalt a végtelen felé. Észre se vettem, mikor lett vége, a tapsvihar vert fel a mámoros álmodozásomból. Gimnazista fiúk verseket mondtak. Nekem a Mária-vers tetszett különösen. A műsor végén dr. Koncz mondta az ünnepi beszédet. Megrázóan, szív-bemarkolóan hatott rám minden gondolata. Igen. Ébredjünk, magyarok! Azt hangoztatta, hogy szinte minden este tánc-mulatságot, dárídót rendeznek a fiatalságnak, miközben Párizsban a sorsunkat pecsételték meg. Egyedül teljesen, magányosan maradtunk a nagyvilágban. Nagyon megrázott a beszéde, és az egész műsor olyan különlegesen emelkedett hangulatban telt el. Soha sem fogom elfelejteni. Csiszér Évával mentem haza. Rég nem találkoztunk, most olyan jó volt vele beszélgetni.

Az irodában

Salgótarján, 1946. október 1. kedd

Ma sokat nevettünk, pedig a sok munkából ki se látszom. Mándoky Bandi, a főnök helyettes-mérnöke diktált gépbe egy nagy terjedelmű kimutatást. Megírtuk, aztán a végén kisütötte, hogy talán mégse jó – írjuk át. Mindig más jut eszébe. Nem is

tudom, hol jár az esze? A végén már kinevettem a bizonytalansága miatt.

Lencsi nevű lány felől érdeklődött, azt kérdezte tőlem, ismerem-e? Mindkettőjüknek, neki és Döncinek is tetszik a lány. Ahogy beszélt róla, végül rémlett nekem, hogy néhány-szor már én is találkoztam vele. Megígértem, majd érdeklődöm iránta és elárulom neki a tapasztalataimat.

Este otthon, a *Beléndeki udvarházat* olvastam. Tetszik a könyv, olyan üde, egészen felvidultam tőle.

Másnap reggel hideg, deres időben, frissen lépkedtem a gyár felé. Az utca már az őszi hangulatát kelti, a járdán szerteszét sárguló-pirosuló falevelek ropognak a talpam alatt. Távol a hegyek is színesednek. A hamuhegy fölött érdekes szürkés-rózsaszín felhő dereng. Keletnek meg a nap jelzi közeledő jövetelét, érdekes színbe öltöztetve az előtte tornyosuló hegyláncot. Minden reggel más ez az ismerős táj, minden reggel csodálattal tölt el.

Az irodában Mándokyval folytattuk az abbahagyott kimutatást. Említettem neki, hogy sikerült kinyomoznom a lány teljes nevét, akiről tegnap említést tett. Lehet, hogy néhány nap múlva bővebb tájékoztatást tudok róla szerezni.

Később jót nevettem az öreg Szvoboda irodavezetőnkön. Micsoda megfigyelései vannak a vén rókának! Amikor beszéltem Marosvásárhelyről, a Maros-partról, megemlítettem, mennyit jártunk a holtágra evezni. Akkor egyszerre felém fordul, és csodálkozva azt kérdezi tőlem: – Katika tud evezni? – mintha ki tudja, milyen különös esetről volna szó.

– Természetesen, tudok. Miért kérdi? Olyan lehetetlen, ha valaki víz mellett él és megtanul evezni? Amikor az idő engedte, minden nap kijártunk a Marosra csónakázni. Alig zajlott a jég a vízen, mi már kabátban eveztünk a folyón. Sokszor csak keskeny sportcsónakhoz jutottunk, abban is kimerészkedtünk a holtágra, amikor még én ilyen nagy folyóban úszni se mertem.

– Értem már, azért van ilyen stramm alakja!

Erre olyan jót nevettem, hogy miket figyelnek meg! Magamban meg azon morfondíroztam, miért megy itt csodaszámba, ha valaki sportol?

– Bár most is járhatnék evezni, – folytattam – úgy, mint otthon, Vásárhelyen. Itt meg kell elégednem az esti tízperces tornával, mert nem akarok elpuhulni. A torna után hideg fürdő, majd kifáradva, álmosan megyek aludni. Igaz, hogy utána jól alszom reggelig, és csak az a kegyetlen vekker zavar föl kellemtlen berregésével, hírül adva, hogy hatóra van, és föl kell kelnem!

És mégis szeretem a reggeleket. Kezdődik a munka, egy új nap. Frissen, jó kedvvel öltözöm. Út közben a templomban köszöntöm a jó Istent, aztán gyors tempóban sietek a gyárba!

Ott, a nagy zakatolásban aztán mintha már nem is én lennék. Egészen elfelejtem a külvilágot, beletemetkezem a munkába, csak félhárom előtt kérdezem meg: hány óra van? Amikor elhangzik, hogy mindjárt három, akkor felkiáltok: – Végre! Mindjárt mehetek haza!

– Reggel héttől csak erre várt? – kérdezi az öreg Viroszták.

– Igen, csak erre vártam.

Valamelyik nap suttyomban lerajzoltam őt. Egész jó a kép, csak nem hasonlít rá, mert sokkal szebb a rajzlapon, mint életben!

Otthon meglátogatott Péter atya. Egy darabig beszélgettünk a könyvekről, mindenféléről. Visszaadtam neki a kötetet, amit legutóbb kaptam tőle a kottáival.

Utána összekaptam magam, sétálni indultam, miközben Csiszér Évával találkoztam, aki a kereskedelmi tanfolyamra igyekezett. Vele volt az egyetemista, akit nemrég' náluk ismertem meg. Érdekes fiú. – Számon kérve fordult hozzám: – Miért nem volt az első októberi litánián?

– Ott voltam.

– Nem láttam.

– Arról én nem tehetek. Eddig én sem láttam magát a templomban.

– Mindig ilyen vallásos volt? – faggat tovább.
– Nem mondhatnám. Régebben inkább csak úgy szokásból fordultam be a templomba, iskolába menet, mert arra vitt az utam. Ahogy most átgondolom, mennyivel más voltam akkor. Talán könnyelmű? Ezt nem mondhatnám, inkább éretlen és virgonc csitri. Azóta benőtt a fejem lágya. Most egészen más-ként gondolkodom. Nem elég templomba járni, nem ebben rejlik a vallásosság.

Sajnálom Évát. Milyen kár, hogy nem katolikus. Mindig szívesen bejön velem a templomba.

Egyik reggel szintén benéztem a templomban és elkéstem a gyárból. Nagyon kellemetlenül éreztem magam miatta. Előző este hajtat mostam, nem száradt meg, ezért bekötött fejjel mentem a templomba. Nagyon sűrű a hajam, nehezen szárad a rövid frizurám is.

Beérve a gyárba, elsőként Mándokyval futottam össze. Nagyon megváltozott. Mindig új hírek után érdeklődik. Mindig az a lány jár az eszében, nem hagyja nyugodni. Olyan érzésem támadt, hogy talán csak engem akar ugratni, féltékennyé tenni? Már az is megfordult a fejemben. Érdeklődésére mindig csak azt válaszolhatom, hogy sajnálom, de nem sikerült semmi érdemleges dolgot kiderítenem róla.

Salgótarján, 1946. október 5. szombat

Egész nap jól éreztem magam a hivatalban, mindennek örültem. Az öreg Viroszták fejcsóválgatás közben szóvá is tette: – mi van magával? Csak úgy él. Olyan igazi lány!

– Nem tudom az okát, de most, általában jókedvem van. De minek búsuljak, ha nincs miért?

Dönci észrevette, hogy egy édes kis gyermekfejet rajzolok, elmondta, mi történt tegnap, a rajz-foglalkozáson. Elkérte tőlem a rajzlapot, és szénnel kidolgozta. Jó lesz tanulmányozni.

– Miért nem jár a rajztanfolyamra? – olyan jól rajzol – mondta. Nagyon jó fogásokat lehet elsajátítani, érdemes oda járni.

– Jó, hogy beszél róla. Beiratkozom, és hétfőn már magával megyek a tanfolyamra. Kellő gyakorlás után biztosan élő fejeket is tudok majd rajzolni.

Délután vásárolni mentem, de nem jártam sikerrel.

Hazaérve, fölfordítottam az egész házat, csak úgy, megfontolt szándék nélkül nekiestem, és kitakarítottam mindenütt. Még ablakokat is mostam.

Amikor a fürdőszobára került sor, hajlásból hirtelen álltam fel, azóta erős szúrást érzek a mellkasomban, bármilyen mozgatra: ha fordulok, ha emelem a karom, vagy lélegzés közben, mindig nagyon rossz, még a könnyem is hullott. Pityu meg kinevetett, pedig nem tettettem magam, igazán nagyon kellemetlen érzés. Én is nevettem volna, de még attól is nagyon szúr valami az oldalamba.

Azzal az érzéssel aludtam el, hogy talán föl sem ébredek. Mi lenne, ha meghalnék? Nem félek egy cseppet sem. Egyedüli teher a szívemen, hogy rakoncátlan gyerek voltam. Szegény anyukám nem tudta elképzelni, mi lesz belőlem? Aztán arra gondoltam, hogy mégsem szeretnék meghalni. Minden érzésem, minden csepp vérem tiltakozik ellene. Meghalni... ne! Még ne! Hiszen most kezdem az életet. Még meg sem találtam a hivatásomat. Még tanulni akarok, haladni előre, valami szépet, jót véghez vinni, amíg a világon élek!

Vasárnap, október 6. – Igen csúf, esős őszi napra ébredtem. Nekikeseredve, sűrű szemekben megállás nélkül esik az eső, mintha sohasem akarna elállni. Még az idő is gyászol. Kisgyermek koromtól sosem feledkezem meg erről a napról. Most, Salgótarjában is ezt teszem. Mindig azzal kezdem a napot, hogy legalább magamban megemlékezem azokról a hőseinkről, akik életüket áldozták hazánkért, értünk, pedig nem is voltak mind magyarok. Imát mondtam értük.

A nyolcórás misére mentem. Délelőtt nagyon elfoglalt a finom ebéd elkészítése, még süteményt is sütöttem. Délután viszont lepihentem, mert még mindig érzem mellkasomban a

szúrás. Vagy a megfázástól, vagy esetleg a hirtelen mozdulattól jött belém ez a kínzó fájdalom.

Egyik délután énekeltünk a kóruson, Szent Ferenc tiszteletére tartott ünnepélyen. Utána hozzám jött Péter atya és kért, várjam meg, mert mondani akar valamit. A kultúrteremben beszélgettünk. Felajánlotta barátságát, testvéri alapon. Meglepett, egyúttal nagyon jól esett. Azt mondta, neki is jó érzés tudni, hogy valaki testvérként, bátyjaként szereti.

Azt hiszem, jó lenne, ha családi körben, szülőkkel együtt lalnánk, és időnként meghívnánk egy-egy délutánra beszélgetni, vagy akár ebédre is. Most, hogy visszagondolok erre, melegség tölti el a szívemet.

Furcsa összefüggés volt a mai kongregációs gyűlésünk. Azt hiszem, mindnyájunkat meglepett. Korábban összeállítottunk egy programot. Ma Edit szónoklata került sorra. Félttem Editet, már korábban említettem Péter atyának, hogy alapjában véve értékes lány, de túlságosan befolyásolható és úgy látszik, ezt más is észrevette, kihasználja gyengeségét. Említette nekem, hogy már többször vett részt különféle pártgyűlésen. De nem is ez jelentené a gondot, hanem az, hogy amit ott hall, azt mind elfogadja.

De azt igazán nem értem, miért hiszi azt, hogy arról itt nekünk szónokolnia kellene. Olyan értelemben beszél, hogy ne vessük meg a „népet”, álljunk mi is közéjük. Hiszen mi ott vagyunk. A kongregáció nem arisztokratákból áll. Köztünk sok a munkáslány, és mindegyiküket szeretettel, testvériesen fogadjuk. Megdöbbsentett a beszéde. Olyan megszállottan szónokolt, mint akinek látomása van, mint egy agitátor, aki tagokat toboroz egy párt részére.

Éva – elég erőiesen – reagált a hallottakra. Nyíltan válaszolt neki, hogy mellékvágányra siklott. Hiszen a keresztény elv nem ellenkezik az igazi demokrácia alapelveivel. Sőt! Sajnos éppen az agitátorok hangoztatják a demokráciát, de nem értik az igazi értelmét, és nem hasznosítják munkájukban.

Hol találunk nagyobb megértést, testvéri szeretetet, egyenlőséget, mint a krisztusi tanításban?

Egy hétfői napon kedves meglepetés ért. Fekete bácsi – az üzemből – bejött az irodába, és engem keresett. Egy hatalmas szögből szép, **papírvágót** készítettek, és az ajándékot ő adta át nekem. Díszes motívumokat és a nevem kezdőbetűit vészték rá.

Annyira meihatott és nagyon örültem neki, mert ezzel a szeretetüket fejezték ki.³

Baj van a nagyfőnökkel

Salgótarján, 1946. október 7. hétfő

SZOKATLAN CSEND van az üzemben. Megszoktuk az állandó zakatolást. Most a folyamatos zaj helyett szinte zúg a csend. Egyszerre leállt az üzem. Miért? Itt ez annyira szokatlan, csak valami váratlan dolog miatt történik.

Nemsokára tudtuk meg, hogy a munkásság fölkerítte a nagyfőnököt: hagyja el a gyártelepet! Kikísérték a kapuig, ott kalapot emeltek neki...

Milyen kegyetlen volt hozzám, milyen bosszút akart állni rajtam, mert a szemtelen közeledését visszautasítottam, – ezért képes volt arra, hogy igazságtalanul elbánva velem, a kezemből kivegye a kenyeret. És én mégis csak egy szerencsétlen embernek tartom, aki a sötét, ferde utakat keresi, nem tudja, de nem is akar a jó úton járni. Az egész üzem forrong, bosszút forralt ellene, és én mégsem vagyok kárörvendő. De az, hogy megszabadulok tőle, valamilyen megnyugtató érzést kelt bennem.

Anyukám születésnapja! Levélben köszöntöttem, és csomagot készítettem neki; Pityu viszi el. Úgy tudtam, hogy bejönnek, és személyesen ünnepeljük meg a napot, de valami közbejöhett

³ Ma is azt a szépen megmunkált papírvágót használom.

nekik. Nagyon sajnáltam, hogy nem lehetünk együtt ezen a napon.

Ma, szerdán a gyárban, csendben folyik a munka. Sokkal kevesebb a dolgom, és nyugodtabb légkör vesz körül. Egyelőre Mándoky jól viselkedik, mint „kisfőnök”.

Délután a Plébánián kottákat rendezgettem. Elkészültem a leltárral is. Péter atya említette, szeretne velem megint beszélgetni, úgy, mint legutóbb. Abban maradtunk, hogy amikor lehet, összejövünk.

Vita egy demokratával

Csütörtökön Gizi arra kért, föltétlenül menjek be hozzá, egy fiút szeretne nekem bemutatni. Nocsak, ki lehet az a fontos ember, hogy ismernem kell. Bekopogtam hozzá, s kisült, hogy Kosári Pali, nagy „demokrata” az illető. Beszélgetésünk alatt hamar kisült, olyan nézeteket vall, ami tőlem igen távol áll. Hangsúlyoztam, hogy a demokrácia eszméje nagyon szép, de sajnós, elferdítik az értelmét. Új ismerősöm furcsa elveket vall, például azt mondta – Szlovákiában már minden kis faluban van rádió, mozi, ami fontos, de templom nincs, ami nem is hiányzik az embereknek, – bizonygatta.

– Így haladnak visszafelé és azt hiszik, hogy előre – válaszoltam neki. Ezen majdnem összevesztünk. Láttam, nagyon bosszantja, amiért nem adok neki igazat. Később a házasságról, a válásról kezdett szónokolni.

– Ott rengeteg a házassági tragédia, a válás – fejtegette tovább. – Megengedett dolog, ha egy férjes asszonynak megtetszik egy másik férfi, otthagyja a férjét, egyszerűen vele él tovább, aztán ha majd azt is megunja, visszatér, és a férje nem szólhat érte, mert védi a törvény! Ez a szabad szerelem, a szabadság!

– Csodálatos! – válaszoltam némi felhangon. Úgy vettem észre a megjegyzéseiből, hogy azért ez sem neki, s általában a férfiaknak sem tetszik.

– Azt hiszem, hogy a férfiak csak ideig-óráig akarnak szórakozni, ide-oda csapongani az ilyen könnyű fajsúlyú nőkkel.

Ő se tudta megmondani, hogy mi az oka az ott – főleg nőknél tapasztalható – sokkal lazább erkölcsi felfogásnak!

Azt hiszem, megfelelttem neki az előbbi válaszzal. Szerintük nem kell a faluba templom, elég a rádió és a mozi...

– Gyakran léha, lélekromboló filmekkel – *fejezem be a mondatát*. Aztán kifejtettem előtte, hogy én is szeretem a mozit. Láttam már nagyon jó, értékes, kedves filmeket. De ezek mellett nem szabad elhanyagolni a vallást, az Istent. Hová fejlődik a világ, ha erkölcstelenség lesz úrrá, ráadásul, ha azt még törvényesítik is! Szerintem kiszámíthatatlan lesz az élet, elszabadul a pokol!

Csendben hallgatta, erre nem válaszolt. Úgy vettem észre, hogy ebben egyetért velem. Miért is vallaná be, hogy ez a kiforratlan demokrácia nevel olyan lányokat, akikkel szívesen elszórakoznak, – de feleségnek csak az kell, akit a tiszta családi otthon, a vallásos légkör nevel.

Péntek. – Ma délelőtt tragikusnak, szomorúnak láttam az egész világot. Minden olyan nyomasztólag hatott rám.

Délután vásárolni mentem és két olyan lánnyal találkoztam, akik már rég’ nem jelentek meg a kórus-próbákon. Beszélgetés közben kisült, hogy egyiküket valaki megbántotta, azért nem jött. Békítgettem. A másik sokáig nem volt itthon, azért hiányzott. Ma este már eljön, megígérte.

Én pedig nem tudom, estefelé mi bújt belém az énekkari próba közben, mindenem nevetnékem támadt. Egyik lánnyal folyamatosan ugyanazon a helyen tévesztettük el a dallamot. Ezen is neveltünk. Kicsit furcsán viselkedhettem, – nem tudom, mit gondoltak rólam? Azt mondta Péter is, hogy ma nem ismer rám.

Szombat. – Sok gondot okoz otthon az öreg Pali bácsi. Néha olyan gonosz tud lenni. Úgy látszik, abban leli örömét, ha valakit bosszanthat. Ma is elrontotta a délutánomat. Később aztán belátta, és igyekezett jóvátenni, most is mindent megtett,

hogy kiengeszteljen. Azonban a bosszúság csak megmarad az emberben. S én rá se tudtam nézni, miközben magamban már nevettem, amikor láttam, hogy zavarban van, és nem találja a helyét.

Katolikus körbe készülünk

Gizi említette, hogy egy fiúismerőse hívta az Iparba. Ő viszont megmondta neki, hogy mi a Katolikus körbe megyünk vacsorás-táncos rendezvényre. Erre meggondolta magát, ígérte, hogy akkor értünk jön. Egész nap készülődtünk az esti szórakozásra. Már összejött a társaság, amikor mi nyolc után megérkeztünk. Az énekkarból kevesen jelentek meg, de Éva, Erzsike, H néni, és Csanády igazgató úr üdvözölt bennünket. Vacsorára pörköltet tálaltak. Asztaltársunk: Pali, bort rendelt.

Nemsokára megszólalt a zene. A MADISZ-zenekar szórakoztatott. A hangulat egyre emelkedett, engem Csanády igazgató úr vezetett be a táncba, utána már meg sem álltam. Dönci is ott volt, egész jól táncol. Én pedig megtanultam szvingelni.

Több fiút bemutatnak. Esperes úr szerint ismerkedési estnek szánták a mai összejövetelt. Koncz tanár úr egyik cserkésze is fölkért egy táncra, nagyon udvariasan viselkedett. Meglátszott rajta, kinek a nevelése. Pali is fölkért, jól táncol, közben úgy nézett, hogy majd' elolvadtam a tekintetétől. Aztán kezdte a divatos módszerrel, tánc közben szorosan magához ölelve akart velem táncolni. Eltoltam magamtól, de nem értette meg, hogy ezt én nem szeretem. Egyfolytában bókolt. Később, mikor már megunta a hiábavaló puhítást, azt mondta: – Úgy volna jó táncolni, ha már maga is átérezné a táncot, mint én.

– ÚGY – a táncot soha nem érzem át, mert az – ÚGY – nem más, mint nyilvános ölelkezés. Nekem pedig a tánc, csupán tánc, és nem ölelkezés.

Aztán mondott még valamit, amit ide le se lehet írni. Magamtól kérdeztem, hogy én adtam volna rá okot? Határozottan emlékszem, hogy nem. Úgy tettem, mintha nem hallottam vol-

na, mit mond, de attól kezdve olyan hidegen kezeltem, mintha ott se lenne. Ezzel aztán köztünk vége lett a mai táncnak.

Később bemutatottak egy vízvázasztói tisztviselőt, akivel elég sokat táncoltam. Nagyon jól vezet, élveztem vele a táncot, de az kimondottan bosszantott, hogy közben miért kér le olyan valaki, aki kevésbé jó táncos? Pihenés közben Évával sokat nevettünk, bírálgattuk a táncolókat. Két tombolajegyet vettem, egyikkel sem nyertem. Gizi megunt az egészet, korábban hazament. Én tovább kitartottam, H néniével mentem haza, kért, hogy tegezzem vissza. Egyszóval: jól mulattam, kellemesen telt el az éjszakába nyúló este.

Vasárnap reggel sokáig aludtam. Legépeltem valamit Csiszér néninek, amiért majdnem lekéstem a déli misét. Délután megérkezett apukám a bátyámmal. Holnap kimegy Somoskőre.

Estefelé Gizivel látogatóba mentünk Évához. A két néni nagyon örült nekünk, egészen meg voltak hatódva.

Esti misére mentem. Kijövet, nem messze a templom kapujától, búcsúzkodás közben nagy zuhanásra lettem figyelmes, mintha egy zsák esett volna le valahonnan. Egy részeg ember esett össze a járdán. Pityu bátyám Lacival odarohant hozzá, de nem tud megállni a lábán. Amikor próbálták egyenesbe hozni, mindig összecusklott. A fiúk bekísérték a kórházba.

Ébren álmodozom

Pillanatok alatt mérföldekre száll a fantáziám. Reménykedem. Várok valamit. Várok valami szépet az élettől. Egy kis örömet, változatosságot a szürke hétköznapiakba. Néha úgy érzem, csordultig telt a szívem. Valakinek át kell adni a szeretetemet. Valakit úgy szeretnék szeretni, nagyon, igazán. De nem lehet. Szeretem az embereket úgy, mint felebarátaimat, testvéreket. Tudok megbocsátani. De szerelemmel szeretni – nem tudok. Én talán egy földre szállt angyalt akarok megismerni? Nem. Csak „embert”, egy igazi férfit! Aki nemcsak test, lélek is. Aki nemcsak ezt a földi világot látja és éli, hanem

megbecsüli a belső, lelkivilágot is. Aki megért engem. Tudom, hogy borzasztó érzékeny vagyok, bizonyos dolgokban külön. Mégis – talán létezik olyan, aki megértene. Lehetetlen, hogy a jó Isten éppen rám ne gondolt volna, abba nem akarok bele-nyugodni.

Nemrég, beszélgetés közben Gizivel szóba került, hogy milyen kegyetlenül bánt velem a sors ebből a szempontból. Húszéves létemre már annyi mindent kellett átélnem, oly sok szenvedés, csalódás jutott osztályrészemül, ami sok egy embernek.

Azon gondolkoztam, hogy kiket szerettem eddigi életemben? – természetesen szülőkön, testvéreken, rokonokon, barátnőkön kívül.

Az első két szerelem szinte csak pillanatnyi fellángolásnak tekinthető. Első szemérmes szerelem Kiss Zoltival, Juci barátnőm és osztálytársnőm bátyjával: néhány hónap, csillagos ég, egy-két ártatlan csók, ennyi az egész. Utána Német Jenő, osztálytársammal, tanári felügyelet mellett, együtt jártunk kirándulásokra, majd a nyári iskolai szünet alatt a Burgerkertben kisiskolás gyermekekre felügyeltünk. Együtt sétáltunk, sokat beszélgettünk Somos-tetőn a parkerdei táborban, ábrándoztunk, nagyon jól éreztük magunkat egymás társaságában. Talán még csókot se váltottunk, csak később Nagyilondán sóhajtoztunk az éjjelizenék alatt, mi hárman TRIÓ tagjai bent a szobában, ők az ablakunk alatt dalolva, amikor egyik osztálytársunk szülei meghívtak bennünket három hétre nyaralni. Ez a szerelem is annyit jelentett, hogy jól éreztük magunkat egymás társaságában.

Később – a körülmények miatt – lehetetlen, eleve halálraítélt diákszerelmek következtek. Ott volt Heinz, nő; el akart válni a feleségétől (?). Ki tudja, komolyan mondta-e nekem? Ezt nem engedhettem volna meg, különben sem mentem volna feleségül elvált emberhez. Tudom, hogy valóban szeretett. A szemek nem hazudnak. A barátja is mondta, hogy nagyon elkeseredett, amiért nem vettem őt komolyan. Én meg előbb

nevettem rajta, azonban később már nyeltem a keserű könnyeimet, mert én is megperzselődtem. De még úgy tettem, mintha az egész nem érdekelne. Pedig de sokáig sajgott a szívem, mikor hirtelen elvezényelték Marosvásárhelyről, s megtudtam, hogy a frontra mentek, és soha többet nem hallottam róla.

Aztán László. Mint jókedvű vakációzó diáklányok, belementünk a játékba. Táncok, éjjelizenék. Később tudtam meg, hogy ő is elvált fiatalember. Nem törődtem vele. Eszembe se jutott, hogy komollyá válhat a dolog. Aztán – igaz vérzivataros, háborús időkben mégis – megszerettük egymást. Jött a front, sokáig zűrös viszonyok választottak el bennünket egymástól, mivel Ausztriában, fogságban tartották két évig, nem találkozhattunk. Aztán amikor hazakerült, levélben tartottuk a kapcsolatot, de később, hirtelen elhatározással szakítottam meg vele a kapcsolatot. Hogy mindez fáj? Sokat sírtam miatta? Nem számít. Hiszen ez is csak egy „lehetetlen” halálraítélt kapcsolat volt.

Aztán dr. Kőrössy Zoltánnal – persze anyukám szülői felügyelete alatt – menekülés közben, hol a robogó vonat vagonjában beszélgettünk, ismerkedtünk egymással, hol a mellékvágányon veszteglő vonatszerelvény mellett sétálva, kellemesen töltöttük a menekülés idejét, hallgattam a bókjait – miközben a front moraja szolgáltatta nekünk a zenei aláfestést. Igaz, legalább nem maradt idő bánnakodni kényszerűségből elhagyott szeretett otthonunk miatt. Ez is csak ennyi volt. Budapesten, a Keleti pályaudvaron mondtunk örökre búcsút egymásnak.

De a legutóbbi, az már igazán borzalmasan szép, mégis teljesen lehetetlen szerelem! Dr. K. Lajos, aki mellettem ülve olvasta a gyorsírásból azzal a lágy, melegséggel átítatott hangján: „*Ha valakit szeretünk...*” Tudom, ez volt a vallomása, a teljesen, már a kibontakozása idején is lehetetlen, halálraítélt érzelmünk megnyilvánulása. Mi lett a vége? A gyorsírásból „gyorssírás” – örökre szép, fájdalmas emlékül maradt meg bennem. Álmatlan éjszakák, könnyektől átázott párna. És ez is

– beteljesületlen szerelem! Milyen szörnyű, és igazságtalan az élet! Megkínozt, meggyötört, próbára tesz, – ezerszer!

Mi tartott vissza mindig egy-egy könnyelmű lépéstől? Ki védett meg engem, és miért? Valaki óvott, mindig mellettem állt: az Őrangyalom! Az én életemben – hidegvérrel meg kell állapítanom – a szerelem: tragikum! Miért történt így? Az én hibám lehetett?

A léha, üres ember nem vonzott soha; hiába akart udvarolni, nem érdekelt. Amikor értékes, komoly emberrel hozott össze sorsom és megérintett mindkettőnket a szerelem: mindenütt ott állt az áthághatatlan válaszfal, amit vagy nem tudtam, vagy jól átgondolva, nem is akartam ledönteni. Talán hiába is álmodom egy édes otthont, egy kedves családot... Talán megtagadja tőlem az élet?

A gyárban

Salgótarján, 1946. október 14. hétfő

A szobámmal szomszédos üzemfőnöki irodában szinte naponta veszekedés zajlik. Néha bizony cifrán fejezik ki magukat az egyszerű emberek, akik keveslik a bért, nem látják be, hogy a mérnököket és művezetőket köti a kollektív szerződés. Szomorú állapot, mert sok a munka és kevés a fizetés. De szegény az ország, sok az adósságunk, ráadásul jóvátételt kell fizetnie az országnak. De miért? Mindezt mások döntötték el a magyarok feje fölött, idegenek kényszerítik ránk, akár csak Trianont!

Otthon csak délután kezdtem főzni. A lakásban óriási a fel-fordulás. Közben kopogásra lettem figyelmes. Ahogy kinyitom az ajtót, Péter atya egy kislánnyal állt az ajtóban. Mindig ilyen helyes gyerekek kíséretében járkal. A kottás kulcsért jöttek. Csak a konyhaajtóban váltottam vele néhány szót, látta, hogy nyakig vagyok a munkában, így is csak öt órára lett kész az ebéd.

Eszembe jutott, milyen mostohagyermek vagyok az életnek, mennyi szépet és jót von meg tőlem. Rajzolni tanulhatnék: ma se mehettem el a foglalkozásra. Zongora helyett mosogatótál. Könyv helyett portörölő, az irodában meg írógép és zakatolás. Mintha el lennék keseredve? Igen, néha úgy fáj az igazságtalanság. Akik jólétben élnek, el se tudják képzelni annak előnyeit. Nem kívánok én lehetetlent. Néha csak egy kis időt, néhány lélegzetvételyt szeretnék.

Most sürgősen abba kell hagynom a kesergést, mert kenyérsütés lesz, be kell kovászolnom. Hogy ki fogja bedagasztani, azt se tudom, azt viszont igen, hogy holnap a gyárban nem lesz egy perc nyugtom sem.

Kedden, munka után végre eljutottam házfőnök atyához. Már nagyon régen nem beszélgettem vele, legutóbb könyveket kértem tőle. Mindig olyan kedves hozzám. Beszélgetés közben egy porcelántálkából finom cukorkával kínált meg. Amikor lehozta a könyveket, megköszöntem a fáradozását. – Ha valakinek örömet szerezhetünk – felelte, miért ne tennénk? És különösen magának szívesen teszem.

Ezek szerint nem haragszik rám, hogy olyan rég' nem kerestem meg. Ahogy ott ült velem szemben, elnéztem: mióta nem láttam, pedig csak néhány hónapja, – olyan összetörtnek látszik, szinte megöregedett. Mennyi gondja lehet. Elmondta, hogy lopnak a kertjükből. Egyik alkalommal, amikor éppen ott volt, majdnem megdobálta valaki. Micsoda szörnyűség! Ez már nem is a személye elleni cselekedet, inkább a papság, az egész egyház elleni tett.

Elbocsátások

Salgótarján, 1946. október 16. szerda

Ma hívtak az Üzemi Bizottsághoz. Nem tudtam elgondolni, mi oka lehet? Homoki kijött a folyosóra és arra kért, gépeljek le neki egy bizalmas iratot. Elmondta, miről van szó: a gyár

irodáiban dolgozó 18 nő közül – három kivételével – a többit elbocsátják. Megsúgta, hogy én a három között vagyok.

– Lehetséges ez?

– Igen, válaszolta –, mert az üzemben dolgozók egységesen ragaszkodnak magához, különösen a történetek után, nem fogják elbocsátani. Arra kért, ne szóljak a dologról senkinek. Én szóhoz se jutottam a meglepetéstől.

Délután végre eljutottam a rajztanfolyamra, Dönci kíséretében. A „művész úr” olyan igazi művészfigura: hosszú haját, körszakállt visel, öltözéke is különleges. Mikor bemutattak egymásnak, leült mellém, elmagyarázta nekem az alapfogásokat. Sajnálom, hogy nem jöhettek korábban, a tanfolyam kezdetén, mert a többiek már egész jól rajzolnak.

Kóruspróba előtt Péterke harmonikázott. Egy kedves tangót játszott, amit eddig nem hallottam tőle: „*Egy tangóharmonikán elmondom néked...*” Ma minden jól ment, a karácsonyi énekek máris ünnepi hangulatot teremtettek. Próba után Dönci és Laci bejelentette, hogy vasárnaptól változás lesz. Mindjárt emelkedett a hangulat. Harmonikáztak, mi meg táncoltunk és énekeltünk. Azt viszont nem tudom, mi lehet Péter atyával, mintha megváltozott volna. Nem olyan, mint máskor, csendesebb, elmélázó, mintha bántaná valami, s ettől nem tudna szabadulni. Ő is szomorú, mint házfőnök atya. Mi baj lehet náluk?

Salgótarján, 1946. október 18. péntek

Álmomban ott a templomban ültem, majd hátramentem, mert gyónni akartam, de már nem házfőnök atya volt ott, hanem Péter, ezért visszafordultam. Amikor fölébredtem, elhatároztam, hogy ezután korábban kelek föl és eljárók a templomba. Másnap még a vekker is negyedórával hamarabb szólalt meg a megszokottnál. Jelzésnek vettem, minden a kezemre játszott.

Bent a gyárban mindent szebbnek, könnyebbnek láttam. Szóba került a boldogság. Azt kérdezték, minek örülök, mert mostanában ritka az olyan ember, aki boldog vagy vidám.

– Például én boldog vagyok.

Csak néztek rám hitetlenkedve, mintha a Holdról pottyantam volna közéjük.

– Igen. Mindennek ellenére az vagyok. Akkor is, ha nehéz az élet, ha nem sikerül minden, ha időnként bántódás, igazságtalanság ér, mégis...

Délután az irodában segitettem házfőnök atyának. Bejött Péterke is. Beszélgettünk, szó esett Erdélyről. Házfőnök atyát Csiksomlyóról helyezték ide. Ő is erdélyi. Na lám, azért éreztem mindig olyan közel magamhoz.

Később Péter lehozta a harmonikáját, megint azt játszotta: *Egy tangóharmonikán elmondom...* ami szerda óta a fülemben cseng, mindaddig, amíg meg nem tanulom a szövegét.

Péter atya hangulata is mindig változik, ma egész idő alatt igazán szeretetreméltó és kedélyes volt. Valami történt vele. De mi lehet az? Ha megkérdezném tőle, vajon megmondaná nekem?

Kevesen jöttek az énekkarra. Próba után sokáig maradtunk még, az előadás részleteit beszéltük meg.

1946. október 21. hétfő

Ma reggel nem hallottam az óra jelzését, elkéstem a gyárból. Egész délelőtt álmos voltam. Rosszul hatott rám a tegnapi összejövétel. Laci indítványára néhányan elmentünk a Katolikus Körbe, ott tartották az énekkari táncestet. Nem is akartam erről írni, megbántam, hogy elmentem. Legszívesebben kifordultam volna onnan. Hiába voltunk külön szobában, kitekintve, a félhomályos folyosón kétes kinézésű nőt láttam, aki rendkívül furcsán viselkedett. Gondolkoztam rajta, ki lehet az, és hogy kerül ebbe a társaságba? Később valaki elárulta, hogy az valóban egy „rossz nő”.

A zsúfolt hét után olyan álmos lettem, hogy a szemem majd' leragadt. Délután meglátogatott rég' nem látott barátunk, dr. K. Lajos és kérte, hogy valami nagyon fontos iratot gépeljek le neki. Bennem megbízik; valóban nagy titkot bízott rám. Természetesen készséggel eleget tettem kérésének, de amikor

megállt a diktálásban, erőlködnöm kellett, nehogy elaludjak közben, annyira fáradt és álmos voltam.

1946. október 24. csütörtök

Tegnap délben haza se mehettem ebédelni. Mándoky említette, hogy halaszthatatlan feladat vár, ami négyig tartott. Munka közben sokat nevettünk, de egyikünk se értette, miért? Én talán azért, mert olyan kifacsart, „hivatalos” stílusban diktálta az egészet, alig érthető módon, – s ezt ő is belátta. Amikor hazaértem, már este lett, mire megebédeltem. Fáradtan hajtottam fejem a párnára és mély álomba zuhantam.

Ma, amikor bevittem neki az elkészült leveleket aláírni, olyan sokáig olvasta, nem értettem, miért, hiszen egyikben sem talált hibát. Igaz, amikor valamit gépbe diktál, aközben is mindig olyan sokáig néz engem, mintha zavarba akarna hozni, holott úgy vettem észre, inkább ő van mindig zavarban, ha együtt dolgozunk.

Nemcsak a tegnapi nap, de az egész elmúlt hét nagyon zsúfolt volt. Rengeteg a munka, az egész társaság sokat túlórázott. Egyik nap Horváth Jóska kísért haza. Ma sokáig beszélgettem vele, rendes, komoly ember.

Gyári rendezvény

Salgótarján, 1946. október 27. vasárnap

A tízes misén énekeltünk, de nagyon gyengén ment. Mintha visszafelé haladnánk. A délutánt otthon töltöttem. Kiszabtam a blúzomat. Este Pityuval a moziban megnéztük a „Tartuffe” című filmet. Jobb darab volt, mint az előző napi. Sárikát is láttuk a férjével, előttünk ültek egy sorral. Velem egyvonalban, alig néhány székkal tovább ült a korábbi főnököm, feleségével. Kétszer is barátságosan köszöntött. Érdekes. Most miért akar kedves lenni hozzám?

Mozi után Sárikával és a férjével beszélgettünk, majd a vendéglőbe együtt mentünk. Ők se siettek, ezért Pityuval mi is velük tartottunk. Jól éreztük magunkat, még táncoltunk is.

Mindig azt mondtuk, még egy táncot, még egyet, amíg lassan éjfél lett.

Hétfő. – Elmaradtam a naplóírással, illetve megfeledkeztem a szombatról, ezért most utólag számolok be a történetekről.

Tehát ma, egész végig „másnapos”, sőt, „harmadnapos” hangulatban érzetem magam. Nem csoda, aki egymás után kétszer is átmulatja a fél éjszakát...

Tehát szombaton este megnéztük az acélgyári Olvasóban a *Don Juan*, Évával. Egy kellemes nagy társaság gyűlt össze. Már az előadáson igen sokat nevettünk. A játék, a díszlet elsőrendű, de a darab, semmi: üres, léha, igazi mai vígjáték. Természetesen utána ottmaradtunk táncolni. Még az öreg Viroszták is kétszer kért föl táncra. Gratuláltam a játékaához. Ott volt Mándoky is, az ajtónál ültek néhányan, csak nézték a táncolókat. Pedig mit nem adtam volna, ha engem is felkér. Bent egész másképpen viselkedik, néha olyan elmélázva néz, itt meg? Részemről butaság az egész. Éjjel kettőkor mentünk haza.

Szerda. – Eldőlt a dolog, Pityunak hamarosan Pestre kell mennie. Sajnos, nem maradhat tovább, mert amennyiben halogatná, elveszítené az állást. Nekem meg most már sürgősen kiadó szoba után kell néznom. Már nagyon sok helyen érdeklődtem, ma is egészen besötétedett, addig járkáltam, minden eredmény nélkül. Olyan kétségbeesés fogott el, hogy hazafelé sírtam. Még jó, hogy sötétben senki sem láthatta. Minden baj, szomorúság eszembe jutott. Ennyit kaphatok csak az élettől? Mindig csak a gond, munka, a küszködés. És egyedül, mindig, minden problémát egyedül kell megoldanom. Most is lassan tél lesz, máris hideg van. Nincs meleg holmim. Milyen borzasztó nehéz pótolni az elveszett ruhákat, kabátokat. Meddig kell még fagyoskodnom ebben a vékony tavaszikabátban?

Igen, jó a madaraknak, a mezők liliomainak. Nem vetnek, nem aratnak, mégis... Igen, de én nem vagyok madár, – ha nem dolgozom keményen, éhen halok, megfagyok!

Éppen jókor kondult meg a templom harangja. Litániára harangoznak. Siettem én is, de nem tudtam imádkozni, csak sírtam, patakozottak a könnyeim, ott a kis oltárnál a félhomályban. Ez az én életem. Semmi vigasztalás, sem öröm, sem szeretet. Csak szenvedés, munka, megaláztatás.

Lakás után futkosok

Salgótarján, 1946. október 31. csütörtök

Az irodában sírástól fájt a szemem. Többen megkérdezték, mi bajom? Elmondtam, hogy a bátyám elmegy, egyedül maradok, és albérletet kell keresnem, nem maradhatok az öreg inassal. Egyedül nagyon rossz lesz.

Ráadásul Hábel Jóska, örökös imádóm arra kíváncsi, hány éves vagyok? Utánajárt, megnézte a személyi lapomat. Úgy veszem észre, hogy mindig keres valami munkát, hogy mellém ülhessen. Most is. Nem először megjegyezte: – úgy-e, magának csak tökéletes férfi kell, – nem olyan, mint én.

– Lehet, hogy szörnyű nagyok az igényeim! Igen! Az illető legyen becsületes, jóindulatú és istenhívő (s ezt azért hangsúlyoztam, mert ő meg aktív párttag). Amellett megfeleljen a hivatásának is. Ráadásul elvárom, hogy kizárólag csak engem szeressen, ha feleségül vesz. Ha ez nagy igény, akkor nagyok az igényeim! És ennél alább nem akarom adni!

Délután az egyházi kultúrházban kottákat rendeztem, az újakat leltárba vettem. Közben megjelent Rostár Laci a szerzetes testvérrel. Laci a tanárait utánozta, amin sokat nevtünk. Szerettem volna Péter atyával beszélni, de ma nem jött le.

Péntekre virradóan rendkívül érdekes álmod láttam. Péter atya meglátogatott. Én a papírvágóm sima felületére írtam valamit, ami rajta maradt, mintha azt is belevésték volna. Az volt ráírva – csak félig – hogy szeretlek. Péter atya mindenképpen látni akarta, de én nem mutattam meg neki, ezért a szobában kergetni kezdett, az asztal körül szaladgáltunk, – aztán elvette tőlem a papírvágót. Nem tudom miért, de

szégyelltem volna, ha látja az írást. Honnan jönnek elő ilyen furcsa álmokképek? Ki tudja? Pedig bennem igazán csupán baráti kapcsolat alakult ki.

Délután meglátogattam bennünket Pityu korábbi ismerőse, aki érdekes hírt hozott. Találkozott egyik egyetemista barátjával, Gyuri Ferencsel, aki Marosvásárhelyen a tűzérek-nél szolgált és ismer engem. Én nem emlékszem a nevére. Azt mondta, hogy legközelebb hoz róla egy fényképet, lehet, hogy két hét múlva személyesen is eljön. Vajon felismerem-e?

1946. november 3. vasárnap

Reggel a nyolcas misére mentem. Délután Szamóca, Vica és Anikó jött értem, és a moziban együtt néztük meg a „*Hazugság nélkül*” című filmet. De a cím igazán nem találó arra, amit tartalmazott. Én inkább „*1946. Magyarország*” nevet adtam volna neki: csupa hazugság, feslett élet, ízléstelen tánc, ami most mindenütt tapasztalható... Nem hiszem, hogy négy-nél több keresztény játszhatott-e benne. Az egész undort keltett bennem. Ezek mérgezik az ifjúságot. Csak azt nem értem, miért engednek ilyen darabot bemutatni, ebben tulajdonképpen kicsúfolják, gúnyt űznek a munkásságból. Mások ezt észre se veszik?

Mozi után Szamóca meghívta a társaságot a lakására. Amerikából csomagot kapott, kedveskedni akart nekünk. Csupa finomság: feketekávé, sütemények, cukorkák, gyümölcs, mindent kirakott. Megismertem az igazgatónk lányát is, aki szintén ott volt. Helyes nő. Kellemes órát töltöttünk együtt, vidám beszélgetéssel.

Este egyedül maradtam, Pityu egy énekkari mulatságra ment. Értem is eljöttek a lányok, de akkor még nem voltam itthon. Különben sem lett volna hangulatom, s ha itthon találnak, nem tudtam volna elfogadható kibúvót találni. Nem kedvemre való az a társaság. Férfiaknál más dolog, ha Pityu elmegy, az érthető.

Késő van, én most fogok neki a naplóírásnak. Egyedül vagyok, csend vesz körül, csak az óra ketyegését hallom, és a

tollam percegését, ahogy rovom e sorokat, és talán a szívem dobogását, mert nagyon hangosan ver mostanában.

Tegnap Szamáca telefonált. Épp egy hivatalos levelet írtunk Mándokyval (mindig csak azok a hivatalos levelek). Azt hittem, elsüllyedek a telefon mellett, mert figyeltek és égett az arcom, ahogy hallottam: ne pirulj ott annyira. Kitalálta, ki van mellettem, és így folytatta: A neve M-el kezdődik, mint például Mandika, magas, barna, inkább vékony alkat. Gyorsan be akartam fejezni, de csak folytatta tovább.

Nem tudom, honnan szedi az egészet, én erről senkinek egy szót se szóltam. Jobban kell vigyáznom, nehogy észrevegyék legbensőbb titkaimat.

Salgótarján, 1946. november 9. szombat

A gyárban. – Eltelt ez a nagyon zajos, forgalmas hét is. Az irodában rengeteg a munkám. Mindamellettt kellemesen és vidáman teltek a napok. Mindig viccelnek, tréfálnak velem. A sok férfi között én vagyok egyedül nőnemű lény a kifutó kislányt kivéve, meg este a takarítók. Hábel Jóska pedig szorgalmasan udvarol nekem tovább, – persze hiába. Mándoky változatlan. Udvarias, mint eddig, de... valamit észrevettem. Talán jó jel, de még mindig „Kisasszony” vagyok neki.

Végre találtam nekem való kis szobát. Egy idős néninél (Kilvádi néni), ismerősektől hallottam, hogy jó helyre kerülök. Én szegény, árván maradok, egyedül magamra hagyva. Küzdök, harcolok, hogy fennmaradhassak, ne merüljek el az örvényben, amely oly könnyen elsodorhat, le a hullámok alá!

Bejelentettem a rendőrségen az új lakcímet. Most szén után járkálok. Homoki megígérte, hogy holnap elintézni nekem. Olyan jó érzés, hogy segítenek, ha kérek valamit, mindent megtesznek, szinte a kedvemet keresik. Igaz, én is hasonlóan cselekszem velük szemben. Lám, a jótettnek, a figyelmességnek megtérül a jutalma.

Délután kottákat rendeztem az egyházi irodán, miközben Péter atya és egy fiú zenélt nekem. Péter tangóharmonikán, a fiú pedig hegedűn játszott. Kellemes volt így, két „gavallér” társaságában a kottákkal dolgozni.

Disznótoros vacsora

1946. november 10. vasárnap

PISTA BÁTYÁMMAL elhatároztuk, hogy a – Ferencrendi barátok kórus tagjaival együtt – mi is elmegyünk a Katolikus Körbe, ahol szórakozással egybekötött disznótoros vacsorát rendeznek. Délután rendbe szedtem magam, a hajam, a legcsinosabb ruhámat magamra öltve, bátyámmal együtt indulunk a színhelyre. Korán érkeztünk, – még alig akadt ember a teremben, de lassan gyülekeztek.

Szegény bátyám hét nővel együtt, ugyanis a kórus tagjaiból csak ők voltak jelen! Még szerencse, hogy csak rövid ideig maradt annyira egyedül, mert az arány hamar változott. Eleinte nyomott hangulatban üldögéltünk, később mindenki feloldódott. Egy hosszú asztal felét foglaltuk el, azonban szemben, a másik oldalon a székek üresen álltak. Azokat az adóhivatal tisztviselőinek tartották fenn, ahol csak két idősebb úr üldögélt, csendesen beszélgetve, nyilván helyfoglalás miatt jöttek korábban. Évának odasúgtam, hogy kicsit fiatalabb urak is jöhetnének, mert én táncolni szeretnék. Meghíszem azt – mondták a lányok, egyetértően bólogatva.

Nem kellett sokáig várnunk. Nagy csoport fiatalember, az adóhivatal titánjai, udvariasan köszöntöttek bennünket, bemutatkoztak, majd elhelyezkedtek asztal mellett. Örömről szóló, most már bizonyára nem fogunk unatkozni, ha megszólal a zene.

Megjelentek a pincérek, hozták a frissen sült, ropogós disznótoros vacsorát. Jó adagot pakoltak egy-egy tányérra, néhányan el sem tudtuk fogyasztani. Közben kellemes társal-

gás indult. A fiúk italt hozattak, minden pohárba töltöttek, mi lányok azonban csak kóstolgattunk belőle.

Ahogy fogyott az étel a tányérokból, a zenészek pengetni kezdték hangszereiket, majd húrjaikon megszólalt egy divatos tangó.

Bátyámmal egymásra néztünk, én bólintottam, mire fölállt, kezét nyújtotta felém, és kiléptünk a táncporondra. Bennünket utánozva, a tágas helyiség közepén egyre többen forogtak. Asztalunknál ülő ifjak kitettek magukért, sorra fölkérték bennünket, mindenkinek akadt partnere. Látván, hogy szívesen táncolunk, nem sokat pihentünk. A teremben az asztaltársaságon kívül több ismerős fiú akadt, azok is fölkérték néhány-szor. Két osztálytársamat láttam a teremben, akik szintén táncra kértek.

Új ismerőseink közül egy kisbajszos fiú egyre gyakrabban hajolt meg előttem, ha új táncdalt kezdtek. Később már annyi bátorságot vett magának, hogy amikor egy főhadnagy ismerősöm táncra vitt (akivel együtt járok rajzórákra), ő azonnal megjelent, lekért, és akkor is így tett, ha bárki mással kezdtem táncolni. Már sokalltam, hogy egy-egy zeneszámot sosem tudok egy partnerrel végigjáráni.

A bejárati ajtónál több fiatalember társaságában, szokása szerint ott álldogál – a táncolókat figyelve – Mándoky Bandi a mérnökünk, barátjával. Amikor tánc közben előtte elhaladtunk, rápillantottam, ő pedig udvariasan meghajolva köszöntött.

Néhány fiút arra csábítottam, jelentkezzenek a kórusba. Legszorgalmasabb táncosom arra hivatkozott, hogy nincs ideje, mert nagyon elfoglalt, mivel ketten vállalkozásba kezdenek, üzletet nyitnak. De azt még hozzátette, hogy a kedvemért szívesen eljönne.

Aztán egyre örületesebben udvarolni kezdett, de udvariasan viselkedett. Ekkor érlelődött meg bennem az elhatározás, hogy ezután csak azért sem fogok Mándokyval törődni.⁴

⁴ Utólagos bejegyzés: Ha tudtam volna, milyen rosszul teszem!

Beszéd közben szó esett arról, és én megkérdeztem hű táncpartneremtől: – Mondja, hogy lehet valakit lefegyverezni?

– Magának is van ilyen fegyvere! – válaszolta.

– Valóban – nekem? Mi lehet az? – kérdeztem csodálkozva.

– A szeme!

Aztán valósággal könyörgött, hogy nézzek „úgy” a szemébe. Nem igen értettem, hogyan gondolja, – nem szoktam kacérkodni.

Egész éjjel kézről-kézre járt a társasághoz tartozó hét lány. Mondhatom, mióta eljöttünk Marosvásárhelyről, – ilyen jól nem mulattam. Éjjel három óra körül kezdett szétszéledni a társaság, mi is szedelődzködtünk. Partnerem engedelmet kért, hogy velünk tarthasson. A társaság előtt haladtunk némi távolságban, beszélgetésbe merülve. Lakásunk előtt lassítottunk, hogy megvárjuk a többieket. Fel-alá jártunk a kapu előtt, miközben legnagyobb meglepetésemre, valósággal szerelmet vallott. Nem tűnt üres bóknak, fecsegésnek, olyan komolyan beszélt. Aztán hirtelen hozzám fordult, és megkérdezte: – Hisz abban, hogy *„meglátni és megszeretni, pillanat alatt, első látásra?”*

Ahogy gondoltam, úgy válaszoltam: – Lehetségesnek tartom, bár ilyenkor fennállhat az a veszélye annak, hogy későbbi ismeretségük alatt megváltozik ez az érzés, tehát csalódhat az ember.

– Jó emberismerő vagyok – mondta – és amikor magára néztem, valami megmozdult bennem. Ne vegye üres bóknak, higgyen nekem, igazán őszintén beszélek.

Ez aztán a roham! – gondoltam magamban.

Sokáig sétáltunk a kapu előtt, már kezdtem sokallni, hogy még mindig nem ért utol a bátyám a társasággal, – megfogtam a kapukilincset, be akartam menni.

– Kérem, várjon még – és előjött a nagy kérdéssel: Mikor láthatjuk egymást? Bízunk a sorsra?

– Inkább a Gondviselésre! – javítottam ki.

– Ezzel nem elégszem meg, azon kívül, hogy rábízunk, beszéljük meg a következő találkozás időpontját.

– Ma már vasárnap, én a féltizenkettes misére megyek, utána találkozhatunk, vágtam rá szinte gondolkodás nélkül.

Talán ekkor követtem el életem legnagyobb könnyelműségét, amikor ezt ígértem, és hagytam, hogy búcsúzásul hirtelen homlokon csókoljon! Megijedtem. Nem szoktam hozzá ilyen lerohanáshoz, de mindez olyan gyorsan történt, hogy nem tehettem volna semmit ellene. Olyan érzésem támadt, hogy ez a fegyvere: szép szóval, nagyon szép kéréssel mindent elérni! Gyors kézfogás után szinte bemenekültem előle a lakásba.

Legnagyobb csodálkozásomra, bátyámat már otthon találtam, sőt, már aludt. Hogy hol kerültük el egymást? – azt nem értettem. Arra gondoltam, nem szép tőle, hogy szó nélkül otthagytott egy idegennel. Talán azt hitte, hogy szándékosan akarok tovább beszélgetni új ismerőssémmel?

Ima után elérzékenyültem. Éreztem, nem kis hatással volt rám ennek a fiúnak az udvarlása. Sírva könyörögtem a jó Istenhez: most legyen velem, ne hagyjon el! Nagy problémák előtt állok.⁵

Előzmények

Mindez 1946. november 9-éről 10-ére virradó éjjel zajlott le, Salgótarjánban. A körülmények ismeretéhez hozzátartozik, hogy röviden vázoljam a nemrég általam meggondolatlanul elszakított, kettétört szerelmemet.

Nemrég’ fejeződött be a háború, családunkra nézve óriási változásokat hozott. Édesapám Erdély szülőltje, tősgyökeres

⁵ Utólagos bejegyzés: Általában megéreztem, vagy megálmodtam a nagy problémákat! – Miért nem figyeltem fel bizonyos jelekre?, amelyek előre rámutattak az eljövendő gondokra. – Most már tudom, hogy miért. Mert szerelmes lettem, annyira, hogy elvakított ez az érzés.

székely. A trianoni döntés után nem maradhatott szülőföldjén, itt kellett új életet kezdenie a csonka országban. Amikor a terület újra hazánk része lett, áthelyezését kérte nagyobb erdélyi városba, ahol négy középiskolás korú gyermekének iskoláztatása helyből megoldható. Ezért kerültünk Marosvásárhelyre, ahol közel négy évig laktunk. Ott jártam középiskolába.

Egy nyári vakációban, mi hárman iskolatársak – TRIÓT alkottunk – és egy nyáron gyönyörű napokat töltöttünk Nagyilondán, osztálytársam szüleinél. Székely Klári az egyik, akinek szülei ott laktak, édesapja a nagyközség főjegyzője volt. Másik Kiss Juci, aki Marosvásárhelyen a szomszéd utcában lakott – édesapja és mamája az én apám kollégái – harmadik tagja a TRIÓ-nak én voltam. Iskolai idény alatt sülve-főve, iskolában és azon kívül is, együtt tanultunk, szórakoztunk. Első évben Klári – hozzánk közel élő – nagynénjeinél lakott, tőlük tanultam zongorázni, azonban a következő években hozzánk költözött. Szülei meghívtak bennünket egy nyári vakációban, hogy ott töltsünk három hetet.

Hajnali koránkelés, három átszállás, várakozások után, zsúfolt vonatban érkeztünk Nagyilondára. Amint megállt a vonat, szó szerint Klári nyakába ugrottunk, úgy, hogy közben már elindult a vonat, a csomagjainkat útitársaink utánuk dobálták. Klári szülei és két nővére: Ági és Marika nagy szeretettel fogadott bennünket. A három lányt nagyon szigorúan nevelték, így mi is biztonságban lehettünk náluk; kellő felügyelet mellett, de nagyon kellemesen szórakoztunk.

Egész nap tartott a nyári élménybeszámolónk. Evés, pihenés után még aznap kocsival – természetesen szülői felügyelet mellett – átruccantunk a közeli Búdöspatakára, (gyönyörű üdülőhely), ahol söröztünk; sok fiú társaságában táncoltunk. Az egyik táncosommal egymás után kétszer, olyan csárdást roptam, hogy mindenki megállt és bennünket nézett.

Séta ürügyén gyakran átruccantunk ide, ahol mindig lehetőség nyílt szórakozásra, táncra. Sok diák tartozott a társasághoz, akik szívesen szórakoztatták a három diáklányt. Történt egy

alkalommal, hogy Kántor Bandi kért föl keringőre, táncban remekül vezet, nekem meg különben is ez a kedvenc táncom. Marosvásárhelyen ő is a közelünkben lakik, diákcsoportunk tagja, akikkel reggelenként együtt indulunk az iskolába, egyébként Klárinak udvarol. Most magasba emelve jól megforgatott. Általában mindnyájan remekül szórakoztunk, utána gyalog sétáltunk haza. Otthon már nem kellett elringatni bennünket. Most is olyan álom jött a szememre, hogy már az esti ima közben elaludtam.

Délelőttönként Zsófi néninek természetesen segédkeztünk a főzésnél, ebéd után pedig edénytörlésnél ügyeskedtünk. Délutánonként és esténként énekeltünk a nagy verandán. A jó hangulatunk gyakran átszalagolta a szomszédokat. Fárasztó tánc és nagy séták után mély álmunkból harmonika zenéjére, kellemes dallamokra ébredtünk. *Éjjelizenét kaptunk!* Nem csoda, ennyi lány együtt! A fiúk összetételéből, a hangokból, kedvenc énekszámokból megállapítottuk, hogy ez az éjjelizene hármunknak szól. Azonnal fölfedeztük, hogy Kántor Bandi, és Német Jenő is ott énekel az ablak alatt. Jenővel az iskolai szünidőben, egy kisiskolás gyermektáborban felügyelőként vállaltunk nyári munkát (egyébként osztálytársunk). Egész nap gondjainkra bízta a kicsiket, vasárnaponként pedig együtt kísértük őket a templomba. Egyszóval: összebarátkoztunk Jenővel, jól éreztük magunkat egymás társaságában.

Most itt Nagyilondán, tangóharmonika kíséret mellett, sorban elénekelték a nótáinkat: „*Daru madár fenn az égen*”, „*Nem tudom én, mi van velem*”, majd „*Akácós út*”, „*Gyere velem akáclombos falumba*” és még ki tudja, hány dallam következett. Mi izgatottan suttoztunk, az ablak függőnye mögött leskelődtünk kifelé. Klári túláradó érzelmében az ágyra vetette magát, amikor meghallotta Kántor hangján a kedvenc nótáját. Gyufát gyújtva köszöntük meg fellépésüket. Sokáig nem jött álom a szemünkre, csak hajnal felé aludtunk el. Reggel tíz után ébredtünk.

Délutánonként fürödni jártunk a Szamosra. Gyakran találkoztunk „udvarlóinkkal”, akik mindig készen álltak bennünket kísérgetni. Néha kompon keltünk át a folyó túlsó partjára. Sétáltunk a faluban, esténként éjféléig a verandán szórakoztunk, énekeltünk. Valahol a közelben megszólalt egy hegedű, a mi dalainkat kísérte szépen, érzelemmel. Annyi élményben volt részünk, úgy éreztük, miénk a világ.⁶

Egy délutáni séta közben betértünk a postára. Ági, Klári nővére telefonált valakinek, majd átadta a kagylót Klárinak, ő meg nekem. A vonal túlsó végén a társaságunkhoz tartozó Lendvay Laci volt, akivel itt ismerkedtem meg.

– Valakit idehívjak-e a telefonhoz? – kérdezte tőlem, és szólt Jenőnek, akihez engem némi érzelmi szálak fűztek. Olyan jó volt hallani a hangját...

Utána sok mindenről társalogtunk Lacival. Majd hirtelen hozzám hajolt és azt kérdezte: – Vakáció után otthonról írok-e neki levelet?

– Elsőként nem írok, de levelekre általában válaszolni szoktam.

Fölnézett a fölöttünk sötétkéken ragyogó csillagos égre és halkan fülembe súgta: – Katóka! A kellemes esték emlékére *válasszunk magunknak csillagot*, s amikor majd távol leszünk egymástól, nézzen fel az égre és gondoljon rám. A Göncöl-székér legutolsó apró csillagát választottuk.

Büdöspatakán nagyszabású rendezvényre készülődtünk. Mi is részt vettünk a terem előkészítésében. Vonattal jöttünk haza. Laci mellém szegődött, valósággal ostromolt.

Másnap a nagy napra készülődtünk, Zsófi néni kocsival jött, mi pedig sétálva tettük meg az utat. Helyet foglaltunk, – vontatottan indult a beszélgetés. Éjjel egy óra lehetett, amikor a hangulat emelkedni kezdett. Lacival együtt maradtunk mindvégig. A tombolán nyert vázát, meg képet, nekem ajándékozta.

⁶ S az is volt!

Vacsorát is rendelt, én ugyan nem kértem, de minden falatból megkínált.

Nagyon jól mulattunk, az egész társaság kellemesen érezte magát. Az utolsó táncnak pedig egyszerűen nem akart vége szakadni. Tánc alatt megállás nélkül kézzől-kézre jártam az ismerős fiúk között. Mindnyájan fáradtak voltunk, már többször készülődtünk, de mindig visszahívtak, még a kabátunkból is kibontottak, megint vissza, táncolni. Már világosodott, mikor hazaindultunk. Karonfogva sétáltunk Lacival hazafelé.

Másnap reggel arra ébredtem, hogy valami harmatos illat ér az arcomhoz. Felnézek és az ablak alatt Klári és Laci áll, aki egy szál rózsát dobott mellém.

Ablak alatt a patefonból a kedvenc dalom szólt, megint kellemes hangokra ébredünk: „Élt a Maros-partján valahol egy aranyhajú lány...” Laci és Ernő állt ott, halkán beszélgettek. Mi a szobában összebújva, kifelé füleltünk.

Laci sóhajtozva mondta többször egymásután: Kató, Katókám! Nagyot dobbant a szívem. Klári az ablakhoz osont és kinézett; látta, hogyan rakják föl egymás után a lemezeket. A gyufát alig tudtam meggyújtani. Mikor elvonultak gavallérok, még sokáig nevetgélve tárgyaltuk az eseményeket, amíg végre álmom jött a szemünkre. Sokáig aludtunk.

Következő estén megint megérkezett a társaság, Klári névnapra vacsorára hívta őket. Mi sürgöttünk-forogtunk a konyhában, és amikor a piskótát vágtuk, betoppantak a vendégek. Klárit felköszöntöttük, mindenkitől kapott ajándékot. A fiúk rengeteg virággal kedveskedtek neki.

Tíz órakor kezdtünk vacsorázni. Azt hittük, hogy a sok finomság megmarad, de mindenkinek úgy ízlett, hogy kétszer szedett az ételből. Vacsora után Ernő fölrakta a lemezeket a patefonra, és indult a tánc. Kellemesen telt az este, kifáradtunk. Lacival leültünk egy sarokba beszélgetni. Hajnalban búcsúztak el a vendégek.

Alig aludtunk el; valami neszre ébredt Klári. Gavallérjaink ott tanakodtak az úton, várták, hogy elaludjunk. Az éjjelizene

nevetésbe fulladt. Ők kint, mi bent neveltünk, kidobáltuk közük a virágokat, ők meg bevilágítottak az ablakon.

Rohamléptekben halad az idő, nemsokára haza kell utaznunk. Lacival való találkozást csupán egy nyári kalandnak véltem, arra gondoltam, ha elmegy, többé nem is találkozunk, talán az egész nyári kaland csak egy szép emlék marad. Lassan, szó nélkül sétáltunk egymás mellett a többiekkel együtt, egészen a kompig. A búcsúzkodás sokáig tartott. Hamar érkezett az utolsó nap Nagyilondán. Este megint összegyűlt a társaság, csendesen telt az este. Valaki föltette az én lemezemet és felhangzott, hogy „Élt a Maros-partján valahol egy aranyhajú lány...” Tízig maradtunk együtt.

Laci reggel kijött az állomásra elbúcsúzni. Egyébként ő Keszthelyen lakott, ott végzett a Mezőgazdasági Főiskolán. Találkozásunk idején katonai szolgálat teljesítése közben, Nagyilondán rokonainál a szabadságát töltötte⁷

1942. augusztus 15-én délután érkeztem haza, Marosvásárhelyre. Egyedül voltam a lakásban. Anyukám már Páván nyaralt nagymamánál, ott fogunk találkozni. Kicsomagoltam a holmimat, megfürödtem, meglátogattam szomszédunkat, később Jucihoz is átmentem, náluk vacsoráztam. Másnap én is Pávára utaztam.

Telt az idő szorgalmas tanulással. 1944. márciusában már egyre gyakrabban szólalt meg a légiriadó. Guszti bátyám húsvét helyett előrehozta eljegyzését Nagyváradon élő menyasszonyával, mert behívót kapott, a frontra vezényelték.

Nemsokára az erdélyi, Háromszék megyei Páva községből táviratban értesítettek, hogy nagynéném, Aniska néni meghalt. Így kezdődik a háború, még a temetésre se mehetünk el a lehetetlen vasúti forgalom, a hadi szállítások miatt. Március utolsó napján beteljesedett, amitől féltünk. Vége a tanévnek! Ezért kellett sietni a tananyaggal! Mi, diákok azonban ezt a

⁷ Hamarosan levelet kaptam tőle, és rendszeresen leveleztünk. Jöttek-mentek a levelek, azok tartalma egyre forrósdott; mindig örömmel vártam a postást, hogy hírt halljak felőle.

vakációt nem fogadtuk ujjongva. Az osztályban minden lány arcára valami különös borongás, félelem ült ki. Mindenki érezte torkán – a háború jeges kezét. Rossz volt nézni a kiürített osztálytermeket; – az épületben hamarosan kórházat rendeznek be.

Másnap utoljára mentünk be az iskolába, út közben már végeláthatatlan hosszú csapatokban menekültek az emberek, katonák, civilek egyaránt. Az iskolában a diri különböző rendeleteket hirdetett ki. Közölte, hogy bennünket, a diákokat is beosztanak honvédelmi munkára, aztán az osztályfőnökünk leosztályozta a társaságot. Már ez sem történhetett zavartalanul, légiriadó szakította meg. A pincében fejeztük be, és ott búcsúztunk el egymástól.

Hazafelé teljesen felbolydult képet mutatott a máskor békés város. Ekkor már alig lehetett utazni, kezdett akadozni a postai szállítás, késve érkeztek a küldemények, László leveleit is hetekkel késve kaptam kézhez. Küldött fényképet, majd közölte, hogy nem tartja lehetetlennek a nehéz közlekedési viszonyok ellenére is eljönni látogatóba. Izgatottan vártam erre a napra. Kimentem elé az állomásra. Ennyi idő múltán is rögtön megismertük egymást, pedig csak levélben tartottuk a kapcsolatot. Micsoda idők! Mennyi minden történt találkozásunk óta!

Szabadsága legtöbb idejét velem töltötte. Anyukám többször meghívta ebédre. Emlékezetes napokat töltöttünk együtt; jártunk a Marosra fürödni. Böven volt időnk beszélgetésre. Egymás mellett ülve közös jövőnket tervezgettük. Szép volt az együtt töltött idő. Megegyeztünk, hogy bármi történik, értesítjük egymást. Kért, hogy tartsuk a kapcsolatunkat. Azt mondta, ők nem mennek el Keszthelyről, oda címezhetem a leveleimet. Mikor letelt a nyolc nap, és elbúcsúztunk egymástól, akkor nem tudhattuk, hogy ez örökre szól. Kikísértem az állomásra. Integettünk egymásnak, amíg a vonat eltávolodott. Tehát elutazott, nagy űrt hagyva maga után.

Dr. Bedő Júlia ügyvédnél végeztem a vakációra kötelezően előírt nyári üzemi gyakorlatot, együtt jártunk tárgyalásokra, sokat tanultam tőle, és a hiányos nyelvtudásom csiszolására külön német nyelvórákat is vettem tőle. Ez nagyon rám fért, Macuka tanárnő tanítása után.

A vakáció további részét Páván, nagyanyámnál töltöttem. Onnan augusztus végén távirattal rendelték haza, mert akkor már a front vészesen közeledett az országhatárhoz.

Szeptember tizedékén csomagolnunk, menekülnünk kellett. Viszontagságos utazásunk hosszúra nyúlt, abban a reményben, hogy talán mégis visszatérhetünk Marosvásárhelyre, néhány napot Nagyváradon töltöttünk. Azonban onnan is tovább kellett utaznunk, mert a front ott is, majdnem utolért. Október 6-án érkeztünk Budapestre, onnan tovább, majd szülőfalumban telepedtünk le.

Kisbárkányban vészeltük át a front viszontagságait. Nem gondoltuk, hogy egy kis eldugott faluban is lesznek hadi események, de csalódnunk kellett. Rettenetes időket éltünk át. Lászlótól elmaradtak a levelek; aggódtam, mi lett vele a nagy világégésben? Talán már nem is él? Lehet, hogy ő is fogságba esett volna, mint Guszti bátyám? Közben – amikor már lehetett – írtam neki néhány levelet Keszthelyre.

A zavaros viszonyok miatt még a front elvonulása után sem tudtunk sokáig kimozdulni a faluból. Mikor a nagy világégés után közlekedni lehetett, Pistával elhatároztuk, hogy Salgótarjánban állást keresünk. Neki már volt diplomája, Marosvásárhelyen végezte el a tanítóképzőt, azonban nem érzett hivatást a tanítósághoz, az Erdélyben megkezdett aranyműves mesterséget akarta befejezni. Ezt tekintette élethivatásának.

Időközben Salgótarjánban elvégeztem a középiskola utolsó évét. Pista bátyámmal Salgótarjánban nemsokára, 1945. szeptember 20-án lakáshoz jutottunk, ő egyik jó nevű ékszerésznél befejezi az aranyműves-ötvös szakmát, én pedig állást keresem.

Így kerültem bátyámmal ebbe a városba.

Lászlótól utoljára 1946. február 28-án – majd’ két év elteltével – érkezett az első levél, amelyből megtudtam hosszú hallgatásának okát. Ausztriában hadifogságba került. Ezután egyre sűrűbben jöttek-mentek a levelek. Kedvesen, udvariasan írt mindig, később egyre forrósdott a levelek hangulata.

Amikor már komolyabbá vált a dolog köztünk, fájón gondoltam arra, hogy ő tulajdonképpen elvált ember, és ha arra kerülne sor, én templomban nem esküdhetnék meg vele. Az pedig, hogy csak polgári esküvő kössön össze bennünket, nem fért össze elképzeléseimmel. Kétségek gyötörtek. Egyre jobban bántott a gondolat. Magamat okoltam. Nem lett volna szabad folytatni ismeretségünket; először még csak játéknak indult az egész, három diáklány tréfája egy felejthetetlen nyaraláson. Ki gondolt rá akkor, hogy komollyá válhat? Nem számoltam sem a háborúval, nem gondoltam én akadályokra, nem gondoltam semmire. Csak jól éreztem magam. De most kétségek gyötörnek, hogy mit tegyek? Hiába jött a háború, a nagy távolság, a hosszú távollét alatt kiálltuk a próbát, szeretjük egymást. Sokat tépelődtem, míg végül elhatározásra jutottam. 1946. június 14-én, mikor átnéztem a leveleket és fényképeket, nem tudom miért éppen akkor, megérlelődött bennem a döntés: Nincs értelme, hogy fenntartsuk a kapcsolatot, ha ilyen gát, ilyen megdönthetetlen akadály áll közöttünk. Fájdalmat okozott az elhatározás, de úgy éreztem, le kell mondanunk egymásról, bármilyen érzés dül bennünk.

Mindig magam előtt láttam, éreztem, hogy soha nem tudnék rá megharagudni, annyira közel éreztem magamhoz. Bár megbántott volna valamivel, hogy eltávolodhatnék tőle lélekben is. De így, olyan nehéz volt a lemondás. És mégis megtettem. Leültem és megírtam neki a levelet, visszaküldve a fényképet. Most sem értem, milyen erő vitt rá ere, közöltem, hogy ne levelezzünk tovább, nincs értelme fenntartani a viszonyunkat. De azt már nem tudom, nem állítom határozottan, hogy jól tettem-e? – Csak azt éreztem, akkor, hogy soha, senkit nem

tudnék úgy szeretni, mint őt! – Megírtam a levelet, de gondolkodtam, és másnap mégis postára adtam.

Elmaradt randevú

Salgótarján, 1946. november 11. hétfő

Nagy kitérő után most visszakanyarodom e fejezet elejére, s naplóm részletességével írom le életem eme szakaszának eseményeit.

Tehát randevút adtunk egymásnak a disznótoros vacsora alkalmával megismert fiúval. Ahogy megbeszéltük, másnap a déli misére mentem, a Ferences barátok templomába, ahol Szentségimádást tartottak. Szívem egészen kiforgatva, felzaklatva, de tiszta lélekkel mentem áldozni. Mise végén felvetődött bennem a gondolat: hátha el se jön, hátha szélhámoskodik, hátha kinevet? Elvettem a gondolatot. Nem, az nem lehet, ez nagy csalódás volna.

És íme, bekövetkezett! Esett az eső. Amint kiléptem a templom kapuján, kinyitottam az ernyőmet, s körülnézve, sehol nem láttam a gavalléromat. Sírással-vegyes bosszúsággal jól magam fölé húztam az esernyőt, – és hazasiетtem. Nem sikerült az első randevánk. Hogy ott volt-e, és csak elkerültük egymást, azt nem tudom. Tény, hogy nagyon rossz érzés fogott el. Nem tudtam belenyugodni. Nehezen viseltem, ha becsapott, alapos lecke, és tanulságos számomra!

Következő nap, nem tudom miért, de az irodában már nem éreztem csalódást, mindent szépnek és jónak láttam. Úgy éreztem, hogy a tegnapi csalódás nem lehet igaz. Valami azt súgta, hogy nem lehet így vége, lesz folytatása, érzem, tudom.

A főnöki irodában Mándokyval ültem szemben, levelet írunk. Cseng a városi telefon, fölveszi a kagylót, mormol magában valamit, láthatóan nem tetszett neki, hogy megzavartak szorgos munkánkban. Másodszor is cseng a készülék, ismét fölemeli, majd elmosolyodik, rám néz, és azt mondja a kagylóba:

– Itt van, – majd átnyújtja nekem, és diszkréten kivonul az irodából. Milyen figyelmes. Mindjárt gondoltam, ki hívhat, mert városi vonalon nem szoktak keresni. Azt mondta, elaludt tegnap. Kért, ne haragudjak érte. Utána megkérdezte, mikor láthatjuk egymást?

Még élt bennem a csalódás érzése, de annyira kért, hogy végül kellenként, de beleegyeztem, hogy estefelé, rajzóra után megvárhat.

Mikor az üvegajtón keresztül meglátta Mándoky, hogy letettem a kagylót, nevetve jött be. Mindenképpen zavarba akart hozni.

– Legalább csinos?

Mivel észrevette, hogy zavar a faggatása, gyorsan abbahagyta.

Rajztanfolyamra igyekeztem Döncivel, aki a gyár másik részlegében mérnök, Mándoky barátja. Megnéztük a kiállított képeket. Tetszetek. Ott találtuk a főhadnagyot is, hárman kiértékeltek az előző estét, mert ők is ott voltak a disznótoros vacsorán.

Utána megkezdődött az óra. Egy idős bácsi ült modellt, a fejét kellett lerajzolnunk. A főhadnagy felém fordult, megmutatta a munkáját. Majdnem elnevettem magam, mivel észrevettem, hogy a rajzlapon az én arcmásom köszönt vissza. Nem sikerült valami jól, pedig általában rendes rajzai vannak.

Hat óra előtt néhány perccel hozzám jött a művész úr, segített, és javított a munkámon. Már tükön ültem, de meg kellett várnom, amíg befejezi. Utána összepakoltam a holmim, és gyorsan kisomfordáltam a teremből.

Először senkit nem láttam a közelben, már egyedül akartam nekivágni az útnak, *gondoltam, már megint átejtett*. Aztán észrevettem, hogy egy oszlop mellett beszélget valakivel. Gyors kézfogás után hozzám jött, és udvariasan köszöntött. Beszélgetve haladtunk egy darabig, aztán szó nélkül belém karolt. Kicsit meglepett, de nem ellenkeztem. Benéztem Pityu-

hoz, leraktam a rajzszerkeim, „kimenőt” kértem tőle, és folytattuk a sétát.

Alig ismerjük egymást, de éreztem, hogy valami történt közöttünk. Jó érzés fogott el. Talán ő lenne az, akire vártam? Bekísért az udvarba, és annyira kért, hogy búcsúzóul megcsókolhasson, de észnél voltam, nem engedtem meg. Hirtelen elhatározással behívtam, így nem kerülhetett rá sor! Ahogy láttam bátyám arcát, mintha felhő borult volna az arcára. Bemutattam őket egymásnak. Hamar elbúcsúzott, de este újból találkozunk, együtt mentünk hangversenyre.

1946. november 13. szerda

Már megint tizenharmadika! Nem szeretem ezt a dátumot! Az irodában Mándoky utálatosan viselkedett velem. Dél körül kiszólt: Kisasszony! Telefon!

– Megint a tegnapi hang? – kérdezi valaki mögöttem.

– Igen, a tegnapi. – Mikor letettem a kagylót, arra gondoltam, Mándoky miért ilyen velem szemben? Mostanában egyre tovább felejtí rajtam a szemét, különösen a múltkori telefonbeszélgetés óta. Csak nem féltékeny? De hát miért volt olyan bátortalan? Őt előbb ismertem, előnyösebb helyzetből indult, mint új ismerősöm.

Jónásh-telep

Egyre közeledik az idő, amikor lakást kell változtatnom, mert Pityu bátyám hamarosan Pestre megy, mivel az ékszerész, ahol tanul, kivándorol az országból, és Pityut beajánlotta egy barátjához, nála kap állást, Budapesten.

Kilvádi néninél kaptam szobát, étkezéssel, az Acélgyár mögötti Jónásh-telepen. Új lakásom messze esik a várostól, ahol eddig a bátyámmal laktunk. Túl, a gyártelep mögött lakom ezután. Pityu a régi helyen marad, amíg Pestre költözik. Szerettem volna vele beszélni új ismerősömről, ezért tegnap fölkerestem. Nem mertem belekezdni a mondókámba, mivel rossz hangulatban találtam. Nem értettem, miért olyan furcsa.

Csodálkoztam, miért nem szól, ha valami bántja, vagy nem tetszik neki. Hétvégén kiment elbúcsúzni Bedére a szüleinkhez, így véglegesen elmaradt a beszélgetésünk.

Salgótarján, 1946. november 17. vasárnap

A déli mise utána meglátogattam Gizit. Alapos fejmosást kaptam tőle. – Mindenki arról beszél – mondja – egy komoly, vallásos lány egy fiúval, aki még nem a vőlegénye, karonfogva járkál? Még hozzátette, hogy ezt Pityu is említette neki. Leesett a tantusz: tehát azért volt rossz hangulatban! Erre nem gondoltam.

– Mondd, mi ebben a rossz vagy a bűn? Ma is nyugodt szívvel mentem áldozni. A jó Isten előtt tisztán állok, mással nem törődöm. Nem érdekelnek a rosszindulatú vélemények.

Gizi mégis értetlenül nézett rám.

A Ferencrendi barátok templomi kórus-próbájára hetenként kétszer járunk. A templomi hangversenyen mi is fölléptünk, jól sikerültek az énekszámok, amit előadtunk. De nagyon bántott Péter atya hideg fogadtatása (ő is neheztel), hiába küzdöttem ellene, még a könnyem is kicsordult. Átvillant bennem, hogy mi ez, mindenki olyan ellenségesen nézi, ha egy fiúval kerülök ismeretségbe? Tehát csak ennyi a bizalom, a barátság egymás iránt? Később láttam – megbánta, hozzám jött, kért, hogy beszélni akar velem. Viszont nagyon jól esett, hogy házfőnök atya szokásához híven, barátságosan fogadott. Bemutattam neki Gyurkát.

Kellemesen telnek a napok. Gyakran találkozunk egymással. Felejthetetlenül szép percek azok, repül az idő, mikor együtt lehetünk. Az irodában folyton engem bosszantanak és ugratnak. Viroszták úr feltűnően figyel engem. Együtt láttak velem a múltkor a hangversenyen, ahogy mondták, lelepleztek!

A városban találkoztam egy ismerős fiúval, aki mellém szegődött. Csak ámultam, hogy miket mondott. Célozgatott már máskor is, de nem hittem volna, amit most hallottam tőle. Nyíltan szavá tette, hogy ő eddig mindig abban reménykedett, hogy mi közelebb kerülhetünk egymáshoz, majd így folytatta (szó szerint idézem további beszélgetésünket):

– Katika, maga olyan jó feleség lenne, olyan kedves, komoly kislány. Mindenhez ért, még a férjének is segítene az irodai munkában.

– Valóban – feleltem. Ha egyszer rászánom magam arra, hogy férjhez menjek, akkor jó feleség szeretnék lenni.

– Hogy van megelégedve az új lakással? Megengedi-e, hogy meglátogassam?

Észrevette, hogy erre nem akarok válaszolni, *mivel valóban elengedtem a fülem mellett a kérdését*, így tovább faggatott:

– Udvarolnak Magának! – *ütött a homlokára.* – Hát persze, én ilyen szerencsétlen vagyok, innen is lecsúsztam!

Nekem eszembe jutott – amit egy közös ismerősünk mondott róla – hogy szegény fiú súlyos beteg, tüdőbajos. Ez magyarázza, hogy mindig olyan komor a hangulata, és bánatos az arca.

Szombat délután meglátogatott Piroska barátnőm, néhány napig nálam marad. Úgy örülök neki. Milyen jó is lenne, ha együtt lakhatnánk itt.

Este a Katolikus Körben, a magánalkalmazottak által rendezett estre együtt mentünk. Az „*Érettségi*” című, három felvonásos darabot adták, melynek szövege nagyrészt elég ízléstelen, kétértelmű. Utána azonban jó zenére reggelig táncoltunk. Kellemesen telt az idő, remélem, Pirkó is jól érezte magát. Este sokáig fennmaradva beszélgettünk. Úgy látom, szeret hozzám jönni, neki falun ritkán van szórakozásban része. Ilyenkor felelevenítjük a gyermekkori emlékeinket.

Névnep

Salgótarján, 1946. november 25. hétfő

Piroskával együtt fogadtam a vendégeimet. Pityu még nem költözött el, nagy csokor virággal érkezett köszönteni. Gyurka két barátjával jött, Sanyival és Karcsival. Fehér angóra sál mellett égő piros szegfűt nyújtott át nekem. Mindenki felköszöntött. Pirkó barátnőmet Karcsi szórakoztatta.

Másnap az irodában a kollégák is sorra köszöntöttek, de utána dupla műszakom volt, este kilenckor még az írógépet vertem. Nagyon kimerített a hosszú munkanap. Kollégáim folyton bosszantanak, ugratnának, de nem hagyom magam. H Jóska folyamatosan, rendületlenül udvarol, és mindig talál valami ürügyet arra, hogy a közelemben legyen.

Napjaim zsúfoltak, nem jut elég időm pihenésre. Hiába, sok, ami sok. Fáradt vagyok. És valami nagyon hiányzik, mióta lakást változtattam, a templom. Ilyen messziről nem mehetek be a templomba reggelenként – legalább pár percre –, amiért lelkiismeret furdalást érzek.

Salgótarján, 1946. november 27. szerda

A szeretetről. – Az irodában kedves meglepetés ért. Dr. Koncz tanártól kaptam ajándékot, egy Missale-t. Névjegyére a következőket írta: „*Elnézést kérek a késésért, de lakásváltoztatása miatt – nyomát vesztettem, amíg ezt a megoldást megtaláltam. Szívélyes üdvözléssel, – Salgótarján, 1946. nov. 25. Dr. KL rozsnyó-egyházmegyei A. C. titkár, gimn. tanár*”.

Az imakönyv elejére a következő kedves sorokat írta: „*Katóka! A liturgiába kapcsolódva érezze magát mindig a lelkek szent közösségében, – hogy nincs egyedül! Névnapjára hálás szeretettel küldi kedves szívességeiért: Salgótarján, 1946. nov. 24. Dr. KL s. k.*”

Mikor olvastam a névjegyére és a könyvecskébe jegyzett sorait, a meghatottságtól könnybe lábadtak a szemeim. Éppen jókor jött, – figyelmeztetésnek éreztem! – Most már tudom, itt kellett volna megállnom!

Esti imádságom után arra gondoltam: Istenem, milyen kár, hogy nem civil foglalkozást választott. Igaz, hogy akkor utunk sem keresztezi egymást az Akadémián, talán sosem találkoztunk volna. De így örökre emlékeztetések maradnak az együtt töltött percek. Azért legszebb az egész, ahogyan történt nyáron, augusztus 13-án. (Ez a tizenharmadika, ha nem is szerencsés, de kivétel, mivel számomra csodálatos marad.) Még most is fülemben cseng, ahogyan munka közben velem

együtt a gyorsírás-füzetemből olvasta lágy, melegséggel átítított hangján – beszéde befejező részének egy mondatát: „*Ha valakit szeretünk, igazán szeretünk, arra mindig gondolnunk is kell, annak gondolatai, ügyei, problémái a miénk. Arca elkísér bennünket mindenhová. Éjjel és nappal tudatunkban hordozzuk annak valóságát, talán álmatlan éjszakák vívódásaiban is. Szóval: Nem tudunk, és nem is akarunk szabadulni tőle*”.

Akkor a naplómba pedig ezt írtam:

„*Nem láttam az arcát, nem mertem oldalt fordulni, nem akartam, hogy észrevegye, hogy én értem, de úgy is tudta, érezte. Utána abból a kézírásomból analizált, amit a gondolatok-gyűjteményből írtam ki, a Hindu Hitregéből. Mind igaz, színtiszta igazság. A végén megjegyezte: Olyan írása van, nemcsak a külalakot tekintve, hogy mikor megláttam, még nem ismertem, de rögtön tudtam, hogy rendes és értékes kislány.*”

Eddig az akkori naplóidézet. A meghatottságtól könnyes szemmel mondtam el esti imáimat és ezek a szép gondolatok ringattak álomba.

Révbe értem volna? – kérdeztem magamtól. Óh én naiv, miket jegyeztem be – akkor – a naplómba, íme néhány idézet belőle:

„*Az év utolsó hónapja hozta el nekem a szerelmet, ami után vágyakoztam, Őt, akit vártam. Igazság szerint hinni se merem, hogy mindez igaz lehet. Már három hete ismerjük egymást. Mindez álomnak tűnik, ahogy visszagondolok rá. Olyan, mint-ha évek óta, vagy talán mindig ismertem volna. Úgy érzem, hogy egy a sorsunk, egybe vezet az életutunk. Voltam már szerelmes, de az más volt. Ilyen őszintén eddig senkihez nem vonzódtam. Előtte feltártam az életemet, tud rólam mindent, a féltve őrzött titkaimat is.*”⁸

⁸ Elég butaság volt részemről! Bár eddigi életemben semmi olyan nem történt, amit takargatnom kellett volna.

Viszont most már nem zavar, hogy Lacival – abban a bizonyos levélben – megszakítottam a kapcsolatot. Mivel holnap nem kell bemennem a gyárba, sokáig fennmaradtam, nem jött álom a szememre.

Elővettem a Missalet, abból imádkozom el a mai napra szóló imát. Utána arra kértem jó Istent:

„Adjon erőt, hogy a fogadalmat – amire ma Gyurka férfi-becsületszavát adta, és amit kézfogással is megpecsételtünk – megtarthassuk. Így boldog idő elé nézhetünk, és egyre jobban szerethetjük egymást. Mindig közelebb jutunk ahhoz, hogy egymás mellett tisztán álljunk majd az Úr oltára előtt. Istenem, engedd, hogy így legyen! Amen”.

Mikulás napján egész nap zuhogott az eső. Kellemetlen időben ki se tudok mozdulni. Ma még énekkarra se mehettem. Kaptam egy kis csomagot otthonról, kerülő úton jutott el hozzám. Anyuka levelében írja, hogy hamarosan meglátogat; látni szeretné Gyurkát, azt a „művészt”, aki elrabolta egyetlen leányod szívét! Sejttem, hogy Pirkó elbeszélése után kíváncsi rá. Mikulás bácsitól szép kosárkát kaptam. Úgy látszik, jó kislány voltam.

Megnyílt a kultúrházban a karácsonyi vásár. Sok szép holmi gyűlt össze. Kedves ünnepélyt rendeztek előtte, amiben én is segédkeztem, utána pedig a tea- és virsli felszolgálásánál szorgoskodtam.

Délelőtt említettem kisleányomnak (Mándoky), jöjjön, nézze meg a vásárt, mire azt felelte:

– Ha lesznek ott csinos nők, akkor megyek.

– Nők lesznek, de őket nem lehet megvásárolni – figyelmeztettem.

– Pedig engem éppen azok érdekelnek! – és ha tudnám, hogy „valaki” ott lesz, akkor biztosra ígérném – *Csak engem akar féltékennyé tenni?* – gondoltam magamban.

– Igazán? Nem is tudtam! *Pedig dehogynem, jól ismerem már a kiválasztottját.*

Aztán este, mégis láttam a vásárban, egyedül. Akkor vajon kinek a kedvéért jött el, mert azt a másikat sehol sem látom.

Mintha Péter atya neheztelne rám. Richter atya pedig ujjával megfenyegetett, hogy kikapok, ha elhanyagolom a kórust. Csanády igazgató úr „megértő” hozzám. Azt mondta: csak azért tűnik föl, ha egyszer nincs közöttünk, mert mindnyájan szeretjük, és mindig példaképe volt a pontosságnak. „*Volt*” – ezt a szót megjegyeztem, és arra gondoltam magamban, – még leszek is, mert mindig szívesen jöttem. Igazán csak a távolság okozza, ha mostanában nem tudok mindig jelen lenni a próbákon, de továbbra sem akarom elhanyagolni.

Gyurka elém jött, hazakísért. Hosszú búcsúzkodás után elment, bementem a szobámba és a hajamat kezdtem másnapra eligazítani. Ott álltam a tükör előtt. Egyszer csak tompa zajt hallok az ablak alatt. Megijedtem, és hirtelen erős szívdobogást éreztem. Mi lehet ez? Először meg se mertem moccanni. Ott álltam egy szál kombinében.

Hátha be lehet látni a függöny mellett? Szép csendben odamentem, és jobban behúztam. Lélegzetemet is visszafojtva figyeltem, de nem hallottam több neszt. Kinyitottam az előszoba felé nyíló ajtót, hátha az udvar felől is hallok valamilyen zajt. Semmi... Félelem vett rajtam erőt, mert mostanában elég gyakran történnek betörések, rablások a közelben. Jól néznék ki, ha hozzám is betörne valaki. Tőlem ugyan nincs mit rabolni, de ezt nem tudhatják. Reggel körülnéztem az udvaron. Az ablakom alatt nagy férfi- és női cipőnyomokat lehetett látni. Tehát jól hallottam, jártak erre.

Vasárnap megint segítettem a vásárban, több apróságot vásároltam, onnan misére mentem. Rostár Laci ma nagyon szépen játszott az orgonán; a „*Fuga*” egy részét ismertem föl a játékában. Valamelyik híres mű részletét mindig belekombinálja a játékába. Nemrég a nagymisén Csajkovszkij darabából ismertünk föl egy keringő-részletet. Olyan szép volt, úgy éreztem magam, mintha a lelkem a csodás dallamokkal szárnyalna

a magasba, mintha a Mennyországban járnék, és szívem hálaimát zengett.

Egyedül a gondolataimmal

Este csendben ülök a szobámban. A mély csöndet csak az óra ketyegése, és néha távolból egy kutya ugatása zavarja meg. Egyedül vagyok a házban. Mégis olyan más ez az egyedüllét, nem olyan, mint eddig. Érzem, tudom, hogy valaki szeret, hogy gondol rám, és törődik velem. Ez az egyedüllét már nem fáj, nem érzem magam árvának, mint korábban.

Közeleg a karácsony. Még nem tudom, hol fogom tölteni. Hat nap szabadságom maradt. Legszívesebben hazamennék, eddig még sosem voltam távol szüleimtől. Igaz, hiányozni fog a templom, nem mehetek az éjféli misére, mert ott messze van, nem úgy, mint itt, a múlt évben. Ha itt maradok, akkor pedig a szeretet ünnepén távol leszek szeretteimtől. Gyakran, de különösen ilyen nagy ünnepek előtt mindig fájó szívvel gondolkodom Gyugyi bátyámra. Ki tudhatja, milyen szörnyű helyzetben él, a távolban tőlünk? Ott sínylődik, messze, „valahol Oroszországban...”

Az irodában változatlanul sok a munka, jókedvünk van, gyakran nevetgélünk mindaddig, amíg az öreg Viszoczky egy-egy megjegyzésével bele nem gázol lelkivilágunkba.

Lakásomra érve, örömmel hallottam, hogy Szerénke, a házinéni lánya, találkozott Gyurkával, aki azt üzenté, hogy ma korán meglátogat. Sokáig vártam rá, biztosan valami dolga akadt. Nyugtalanított, rossz sejtelem, furcsa, megmagyarázhatatlan érzés kerített hatalmába. Nem jött elé, nekem pedig már indulnom kellene a kóruspróbára. Elindultam nélküle, jól esett a friss levegőn járkálni. Próba után körülnéztem, bíztam benne, hátha várni fog valahol. Nem várt. Nem szeretek sötétben egyedül mászkálni. Gondolataim össze-vissza kavarogtak a fejemben. Miért nem telefonál, ha valami közbe jön neki? – különösen akkor, amikor előre megüzeni, hogy értem jön. Jaj, nem szeretnék csalódnai benne!

Salgótarján, 1946. december 12. csütörtök

Végre, derült reggelre virradtunk, nem csepeg az eresz. Talán befagy már, és meglátogathat anyukám. A gyárban siettünk elvégezni a munkát. Közben megint jókat nevettünk. Délfelé készen lettem mindennel, ezért kottázni kezdtem. Egyszer csak a főnöki irodában megszólal a városi telefon. Senki sem volt ott, én szaladtam fölvenni. Egész délelőtt erre vártam. Valóban ő volt a vonal túlsó végén. Nem ismerte meg a hangomat. Ezért kérdésére nagy komolyan azt válaszoltam: „Finta kisasszony nincs itt”, aztán letettem a kagylót. Lassan telt el a délelőtt.

A gyárból egyenesen a városba igyekeztem. Benéztem az üzletbe. Furcsa modorban azt mondta Gyurka, hogy „flegma” voltál a telefonban. Nem tudom, miért mondja ezt, holott tulajdonképpen ő még csak nem is szabadkozott azért, hogy tegnap ígérete ellenére nem jött értem.

Péntek és Luca napja! Furcsa nap a mai, ám bennünket nem nagyon zavart, mert annyit nevettünk az irodában, mint eddig talán még soha. Mintha vesztemet éreztem volna. Mindennek ellenére, szerencsés napként tarthatom számon. Kisfőnök (Mándoky) behívott az irodájába, és közölte velem, hogy döntöttek, fölemelték a fizetésem. A tervet már Pestre küldték jóváhagyás végett. Beszélgetés közben rendeztem az irattárat.

- Mennyi fizetéssel elégedne meg? – kérdezte tőlem.
- Én? Annyit nem tudnának adni!
- Mégis – mit gondol? Mennyire számított?
- Múltkor 260-at említettek – mondtam.
- Akkor örömhírt közlök magával: 280-ban állapították meg, de egy feltétellel.
- Éspedig?
- Éspedig: kevesebb hibát követ el, még jobban figyel, és kevesebbet gondol a nagy „Ő”-re!

Na tessék, túl sokat foglalkoztatja ŐT a nagy „Ő”! – gondoltam magamban, de hangosan azt kérdeztem.

– Eddig talán hanyag lettem volna? Akkor nem is emelnék meg a fizetésemet!

Salgótarján, 1946. december 15. vasárnap

Első összekoccanásunk. – Mise után hazafelé nagyon lehült a levegő, majd’ megfagytam. A délutánt együtt töltöttük Gyurkával, kellemesen indult a beszélgetés, még nevetgélünk is, de később minden elromlott. Terveztük, hogy hazamegyünk a szüleimhez, disznótorra. Sajnos, nem kapta meg a motor-kerékpárt, így le kell mondanunk az útról. Valami csekélységen összevesztünk. Az egész tréfának indult részemről, de ő komolyan vette. Úgy vettem észre, nem érti a tréfát, nem érzi, ha valamit nem komolyan, hanem csak viccből mond neki valaki. Az egész nagyon rosszul esett nekem, mert én igazán nem akartam megbántani, félreértett. Ő pedig erre olyan komolyan reagált, hogy majd’ elhült bennem a vér. Sokáig komoly és sértett arccal, hallgatagon ült mellettem egész délután.

Később visszaidéztem a történeteket. Apránként elemeztem, mit mondtam, hogy fejeztem ki magam. Szerintem semmi sértő nem volt abban, amit mondtam. Valami nagyon szorította a torkomat. Vele nem lehet viccelni, mindenre sértődötten reagál? Mi otthon mindig viccelődtünk egymással, és ezért soha nem sértődött meg senki.

Mostanában minden ok nélkül egyre gyakrabban vág sértődött arcot, mintha megbántották volna. Eddig ilyet csak hisztis nőknél tapasztaltam. Ilyenkor szinte elgyengül, remegni kezd, de mindez olyan természetellenesnek tűnik előttem, mintha erőltetné a dolgot. Részemről inkább humoros a viselkedése. Észrevettem, azért tesz így, mintha azt várná, hogy kiengeszteljem olyasm miatt, ami meg sem történt. Kétségek támadtak bennem, hiába akarom elhessegetni, nem tudom. Nem tehetek róla.

Én otthon és társaságban is hozzászóktam a jó modorhoz. Ezt akkor is elvárom, ha valakinek nehezebb esik illendő módon viselkedni. Visszariaszt a teljesen meztelen, bárdolatlan

őszinteség is. Szeretném, ha mindenki őszintén lenne finom, ha mindez a másoknak is természetes lenne. Nem szeretem azt a mondást sem, hogy: „Ami szívemen, az a számon!” Ha valakivel őszintén kell közölni olyasmit – ami talán nem kellemes számára – nem vágom oda neki nyersen. Előbb meggondolom, lehetőleg becsomagolva, bántás nélkül hozom tudomására a véleményemet.

Ilyen tekintetben lehet, hogy régimódi vagyok. A beszédben, modorban az udvariasságot, az egymás iránti tiszteletet, egymás megbecsülését nagyon fontosnak tartom. Én is megadom ezt másoknak, amit viszonzásul is elvárok. Számomra idegen és lealacsonyító minden tekintetben az a – hogy is fejezzem ki, – nyers, meztelen beszédmodor.

Mikor legközelebb találkoztunk, még mindig olyan feszélyezett volt a viselkedése. Valami kellemetlenség érhetett, de nem beszélt róla. Talán az üzlettel kapcsolatban lehetnek gondjai?

Ezután szinte eseménytelenül zajlottak a napok. Fizetésemre előleget vettem föl a gyárban, több kiadásom lesz karácsony előtt. Délutánokon vásárolni megyek. Pityunak és Bandi öcsémnek egyforma sálát vettem, ezt kapják karácsonyra a Jézuskától.

Szerelmi vallomás

Salgótarján, 1946. december 19. csütörtök

Misztikus félhomályban, gyertyafény mellett rovom e sorokat. Már több mint egy órája kialudt a villany. Délelőtt meglepetés ért az irodában. Sokszor húznak, ma is bosszantottak, s nem tetszett, amit mondanak. Erre én azt mondtam félig szomorúan, félig viccesen: – Tudom, engem itt nem szeret senki, alig várják, hogy ne lássanak.

– Nem így van, – sőt! – mondja H Jóska.

Csodálkozva néztem rá. – Nem így van? – persze, ezt csak tréfából jegyeztem meg.

– Nem bizony, én állandóan maga mellett szeretnék élni, nemcsak néha ülni itt maga mellett az irodában.

Húha, ezek nagy szavak, és mindezt olyan komolyan mondta, közben mélyet sóhajtva szomorúan, lemondóan nézett rám – úgy, hogy nem volt kedvem tovább viccelődni vele. Gyorsan a gép fölé hajoltam és szorgalmasan írni kezdtem. Állandóan célozgat, de így az iroda valamennyi dolgozója előtt még sohasem tette. De hát mit akar? Csak nem gondolja komolyan?

Szombat. – A hideg ellenére a karácsonyt otthon fogom tölteni. Nehezen kaptam meg a szabadságomat. Szvoboda úrnak – aki ma délelőtt bevitte az aláíratnivalót – azt mondta a főnök, hogy leltározás idején senki sem mehet el, azért mégis aláírta a szabadságkérő lapomat.

Iratok rendezése közben beszélgettem a főnökkel. Azt kérdezte: – Hol tölti a szabadságát, itt vagy vidéken?

– A szüleimnél. Mindig együtt szoktunk ünnepelni.

– Hogy fogja kibírni a nagy Ő, ha egy hétig nem láthatja? – És maga?

– Majd csak kibírjuk valahogy. Mindez ma délelőtt történt az irodában.

Szombat lévén, kényelmes délutánt rendeztem otthon. Hajat mostam, tisztálkodtam, tettem-vettem a lakásban. Már elmúlt hétóra, mire kész lettem. Vártam Gyurkát, mert már tagnapra ígérte, de akkor hiába vártam, nem jött, nem is telefonált az irodába. Duzzog? Büntetni akar? Kellemetlen gondolatok kavargtak bennem. Lehet, hogy elrontottam valamit? Talán tévedtem? Talán most, meg kellene állnunk?

Ígéret szép szó...

Salgótarján, 1946. december 22. vasárnap

Mise után karácsonyfadíszeket vásároltam. Pannival találkoztam, szavaiból úgy vettem ki, hogy fiatalasszony létére nem nagyon boldog. Én legalábbis nem így képzelem el a házaseletet.

Délután jelentkezett Gyurka, feldíszítettük a karácsonyfát. Mikor elkészültünk, gyönyörködtem benne. A mai délután olyan kellemesen telt. Mégis kétségek gyötörtek. Arra gondoltam: mi lesz jövő ilyenkor? Vajon együtt maradunk, és boldogok leszünk-e? Nemsokára elment, de előtte megbeszéltük, hogy hétfőn délután meglátogat és igyekszik minél előbb eljönni, hogy rögzítsük a hazautazás pontos idejét. Viccesen az ujjammal megfenyegettem, hogy aztán el ne feledkezz róla. Láttam rajta, hogy nem tetszett neki.

Eljött a hétfő, és én ismét hiába várom. Végképp nem tudom megérteni. Megbeszéltük, hogy korán feljön. Azért vártam, mert ő kezdeményezte, hogy velem akar jönni a szüleimhez. Még jó, hogy sorban érkeztek hozzám a vendégek. Mégsem felejtett el mindenki. Estefelé Vica toppant be, később Feri. Szegény, nagyon elkeseredett hangulatban, minden szava csupa keserűség, lemondás. Mikor látta, hogy folyton az órát nézegetem, megkérdezte? Gyurkát várja? Igennel feleltem, mire fölsóhajtott és azt mondta: – Csak egyszer érném ezt meg!

Első karácsonyunk

Salgótarján, 1946. december 24. kedd

Karácsony napja! – Sajnos fáj a torkom, éjjel belázasodtam. Nem tudom, milyen út elé nézek ilyen állapotban? Gyurka délelőtt rövid időre benézett hozzám. Ajándékot hozott, kedves meglepetés, aminek nagyon örültem. Elhatároztuk, akárhogyan is, délben kell, elindulunk, mert hosszú, fárasztó út áll előttünk. Gyorsan készülődtem, a megbeszélt időben találkoztunk az üzletben. Ott találtam az üzlettársát, Sanyit is. Ahogy kivettem a szavaiból, nem valami jól jönnek ki egymással. Menet közben benéztünk Gyurka szülei lakására; amire nehezen szántam rá magam. Nem tudom, illendő-e karácsony

majdnem-estéjén beállítani valahova, hiszen alig ismerem a családját.

Szülei kedvesen fogadtak. Találkoztam a nővérével, Jolival és vőlegényével. Amíg Gyurka készülődött, segitettem a karácsonyfát díszíteni. Mamája marasztalt, ne induljunk neki a hosszú útnak, maradjunk ott holnapig. De ezt nem tehetem, otthon várnak, mindenképpen mennem kell. Kicsit nehezteltek, hogy Gyurka nem lesz otthon a szent estén, de aztán belenyugodtak. Mindjárt négy óra, ilyenkor kezd sötétedni.

Ugyanaznap este, Bede-pusztán. Borzalmas út áll mögöttünk. Még visszagondolni is rossz rá. Kegyetlen rögzös utakat lázasan jártam végig. Már indulásunk elején, a Pálfalva utáni hegyen alig vonszoltam magam. Még sosem jártam erre sötétben. Hat órakor értünk Nyárjasra, kétszer is eltévesztettem az utat; olyan sötétben nem tudtam tájékozódni, nem ismertem föl a hegyeket, az út egészen egybeolvadt a szántóföldekkel.

Lucfalva előtt ismét eltévedtünk, teljesen elkeseredtem, valósággal kétségbe voltam esve. Azt hiszem, hogy ezen az úton minden eddigi és leendő bűneimet levezekeltem. Ha büntetést érdemeltem, azt most megkaptam, mert alaposan megszenvedtem. Az utolsó szakasznál már csak bukdácsoltam. Gyurka próbált bátorítani, ahogy tudott. Az igazság persze az, hogy nem hallgatott rám; már délben el kellett volna indulnunk, ahogy elterveztük, de ő készülődés közben csak húzta az időt. Sosem siet, mindig ráér. Most láthatta, milyen helytelenül tette. Én már ismerem ezt az utat, azt is tudom, hogy télen hosszabb időt kell rászánni, még nappal is.

Lucfalván nagyon meglepődtek, amikor betoppantunk a kedves családhoz. Kicsit megpihentünk náluk, forró teát ittunk. Említették, hogy Bandi elénk jött délután, de hatkor vissza-indult, gondolván, hogy már nem megyünk. Mi pedig azon lepődtünk meg, hogy már ilyen késő van. Kaptunk tőlük kézilámpást, és elindultunk az utolsó stáció felé. Ez az útszakasz sokkal könnyebb volt az erdőn keresztül, nem olyan göröngyös. Elmúlt kilenc óra, mikor szüleim ablakán bezörgettem...

Volt öröm, meglepetés. Boldogan öleltük egymást. Anyukám megijedt, amikor meglátta, milyen állapotban vagyok.

Szent estén arra gondoltam, hogy még ilyen karácsonyunk sem volt. A család tagjai távol egymástól, ki tudja, ki, milyen helyzetben? Hol vannak a boldog gyermekkori karácsonyok, az otthon, amikor szép lakásban, hatan ültük körül az ünnepi asztalt? Most itt, egy kis parasztházban, szegényen... a szívem majd' megszakad ilyen helyzetben látni szüleimet. Ezért dolgoztak egy életen át! Mégis jó, hogy mi – akármilyen nehezen – de hazajöttünk, legalább mi vittünk egy kis életet, vidámságot hozzájuk.

Sajnos szent karácsony ünnepén, ilyen állapotban, ilyen útviszonyok között nem tudok templomba menni. A talpamat feltörte a cipő, alig bírok járni. Persze, Gyurka sem indulhatott vissza. Én már akkor csak nevettem a gondolaton, mikor a nővérenek azt mondta, hogy még aznap visszaérkezik. Fogalma sem volt róla, milyen út előtt áll.

Másnap viszont indulnia kellett, szomszédunk kocsival levitte a villamosig. Én is elkísértem, jólesett a friss levegőn kocsikázni. Szép az erdő, fehér minden, a fák zúzmarásak, szép a világ, muzsikál a szívem. Pista, a kocsis szörnyű lejtőn hajtott, valósággal istenkísértés ott lemenni. Ha nincs melletttem Gyurka, és nem tudok belekapaszkodni, biztos, hogy kiugrom a kocsiból.

Este féltíz, mindenki alszik. Kíváncsi vagyok, hogy érezte magát a körünkben? Köztünk már többször szóba került a marosvásárhelyi otthonunk, tudja, hogy menekülnünk kellett, és mindenünk odaveszett. Azt is mondtam, milyen körülmények között éltünk ott, hogy szépen berendezett nagy lakásban laktunk. Akkor együtt élt az egész család, s hogy békésességben, szeretetben éltünk, ha nem is gazdagon, de normális anyagi viszonyok között.

Ők szegényes körülmények között élnek, pedig nekik nem kellett a front elől menekülniük, mint nekünk. Mégis érdekel, hogyan reagál az egészre. Milyen más lett volna, ha Maros-

vásárhelyen látogatott volna hozzánk, ha ott fogadhattam volna a kedves, barátságos lakásban... Elég! Még gondolni sem jó erre! Elmúlt! A vitát magamban is lezárom! Ahogy mostanában az „elvtársak” mondani szokták a gyűléseiken.

Jó itt, szüleimmel még ilyen körülmények között is. Újra gyerek lehetek! Ellenkezhetek kicsit Bandival, játszhatok a pulykákkal, a kismacskákkal. Este éjfélig römizünk. Végre pihenés mellett azzal foglalkozhattam, amiben kedvem telik. Könyvjelzőket hímezek: színes, széles selyemszalagokra, apró mintákkal, virágokkal.

Péntek délután Pirkóék látogattak meg, az egész család eljött. Miklós bácsi bejelentette, hogy ma az istentiszteleten „kiprédikált” bennünket. Ő ugyanis Lucfalva község evangélikus lelkésze.

Nagyot néztem: – hogyan?

– Csak úgy általánosságokban, a szerelmesekről beszéltem. Arról, milyen furcsa érzés a szerelem. A szerelmespár tudja, érzi, és mégis... százszor, ezerszer elmondják egymásnak, hogy szeretlek, és ezt mégsem unják ismételni, a szó mindig új, és mindig jó érzést kelt bennük.

Piroska barátnőmön valamilyen változást vettem észre. Egyik beszélgetésünk alkalmával említette, hogy ő a menyasszonyokat más szemmel nézi, tiszteletben tartja. Én még hivatalosan nem vagyok menyasszony, mégis, már nem olyan velem szemben, mint eddig volt. Észrevettem, hogy néha figyel, és kutatóan néz rám...

Este a Telek család meghívott bennünket disznótoros vacsorára. Mindig kedvesek hozzánk. Én nem tudtam semmit enni, mégis át kellett mennem, nem sérthettem meg őket azzal, hogy visszautasítom a meghívásukat. Vacsora után átnéztük a lányok kézimunkáit. Nagyon szép népi hímzéseket készítettek a család ügyes kezű lányai, asszonyai.

1946. december 28. szombat

Már csak két napig maradhatok itthon. Este megint römiztünk. Kellemes játék családi vagy baráti körben. Én mindig vesztettem. Nekem a veszteséglistán a dupláját írták föl.

Vasárnap délután Lucfalvára látogattunk. Piroska barátnőm nagyon helyes, csinos barna lány; nekem csak az nem tetszik nála, hogy újabban nagyon kikészíti az arcát. Eléggé eltér a természetünk, kicsit szabad szájú, én inkább visszafogott vagyok. Szerintem nem illendő fiúk előtt annyira őszintén megnyilatkozni.

Bede-pusztá, 1946. december 30. hétfő

Születésnapomat ünnepelte a család. Hogy múlik az idő... Anyukám a finom reggelit ágyban tálalta: kolbászt kenyérrel, kávé, kalácsot és egy tál tejszínhabot rakott elé. Még nézni is olyan sok volt, nem hogy mindenből enni tudjak. Hiába, ez részemre luxusnak számít. Városban nincs ilyenben részem.

Ugyanaznap, Salgótarjában. Végre hazaértem. Apukám Nyárjasig elkísért. A villamos huzatos és nagyon hideg volt. Kotyházánál sokáig kellett várakoznunk nagy hidegben, ugyanis fizetésnap van a bányászoknál. Út közben érdekes megfigyeléseket raktároztam el magamban. Mindenütt harc, küzdelem folyik a megélhetésért, elégedetlenség uralkodik, és mindenhol panaszkodnak az emberek.

Azt hittem, sosem ér véget az utazás, a nagy csomagommal nehezen birkóztam meg. Fél ötre érkeztem haza. Kilvádi néni örömmel fogadott. Vártam Gyurkát, reméltem, hogy feljön, de tévedtem.

Pityutól levelet kaptam, születésnapomra gratulált; ez jelentett egy kis vigaszt számomra. Egyedül, árvának éreztem magam. Elképzeltem, milyen nehéz helyzetben lehet szegény bátyuskám (bár nem írt róla), de hogy nem jött le karácsonyra, ezt sejtette velem. Szüleim is nagyon várták. Írta, hogy Szilveszterre se várhatjuk, pedig szerettem volna vele találkozni.

1946. évben december 31. keddi napra esett.

Örömmel fogadtak az irodában, mindenki a gyűrűt kereste a kezemen, még Szamócsák a nagyirodán is. De hát – ilyen még nincs – szabadkoztam. Felvettem a fizetésemet. Este hatkor a templomi hálaadásra siettem. Utána hazafelé gyorsan szedtem a lábam, mert a kóruson nagyon átfáztam a hidegben. Amikor hazaértem, Kilvádi nénit nem találtam otthon, én meg elfelejtettem kapukulcsot vinni magammal. Ezért előbb óvatosan körülnéztem a kapunál, lát-e valaki, aztán, mint egy tolvaj, átmásztam a kerítésen.

Elég későn jött Gyurka, én idegesen figyeltem, de ő jóízűen falatozott a vacsoránál. Bár étvágyam nem volt, én is neki fogtam enni. Utána lassan készülődtünk; beszélgetés közben gyorsan repült az idő, már tíz is lehetett, mire elindultunk, megünnepelni 1946 utolsó napját.

Zárszó

Óév búcsúztató. Megünnepeljük az év utolsó napját, Csanádi karigazgató úr hívta meg a kórustagokat szilveszterezni. Már vártak bennünket, és örömmel fogadtak, amikor megérkeztünk. Azonban Gyurka teljesen érthetetlenül viselkedett a társaságban. Nem értettem, mi lehet ez nála? Talán kisebbségérzés?

Éjfélkor elhangzott a Himnusz. Amikor meghallottam, rajtam most is, mint mindig, olyan meghatottság vett erőt, hogy eleredtek a könnyeim. Isten veled 1946! Szeretteimre gondoltam: Erdélyben nagyanyámra, Guszti bátyámra, aki még mindig hadifogoly, Pityura, Bandira, és szüleimre. Eszembe jutottak kedves rokonaim, barátaim, tanáraink, és iskolatársaim.

A társaság tagjai sorban jöttek hozzám boldog újévet kívánni. Én fáradtnak éreztem magam, éjfél után legszívesebben hazaindultam volna. Sokan hiányoztak a kórustagok közül, Péter atya se jött el. Biztosan többen az Olvasóköri ünnepelnek. Lehet, hogy ott ennél jobb hangulat uralkodik.

❧ Vége az 5. fejezetnek ❧

A 6. fejezet következik, címe:

Mátkaság

A szerző